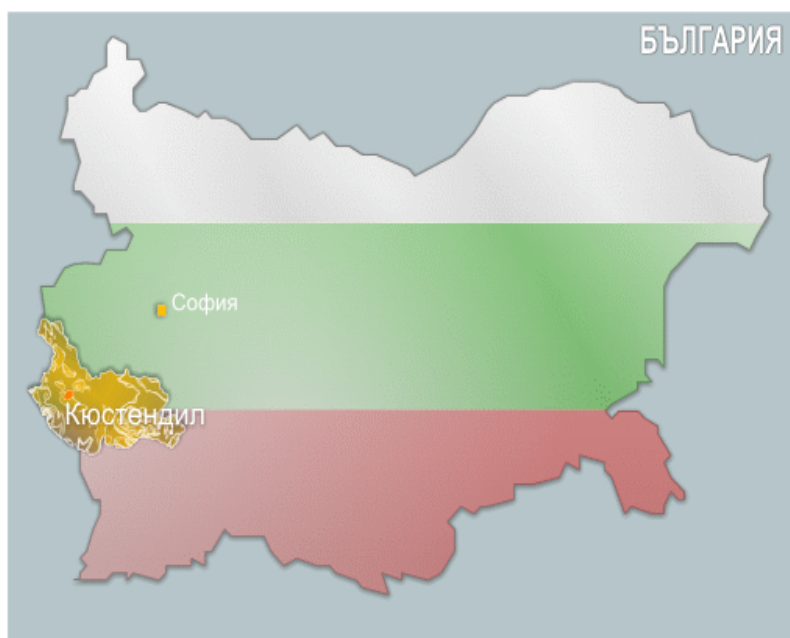

ОБЩИНА КЮСТЕНДИЛ

**ОБЩИНСКИ ПЛАН
ЗА РАЗВИТИЕ НА
ОБЩИНА КЮСТЕНДИЛ
(2007 - 2013 Г.)**

Кюстендил, юли 2005

ВЪВЕДЕНИЕ

Планът за развитие на Община Кюстендил за периода 2007 – 2013 г. е разработен на основание чл. 14 от Закона за регионално развитие, обн. ДВ. бр. 14 от 20 февруари 2004 г. и в съответствие с Методическите указания за разработване на общинските планове за развитие на Министерството на регионалното развитие и благоустройството от м. юли 2004 г.

Планът е съобразен с всички национални стратегически и планови разработки, имащи отношение към развитието на плановия район, както и с регламентите на Европейския съюз (ЕС) относно структурните фондове и Кохезионния фонд. В процеса на разработване на плана на Община Кюстендил бяха проведени редица консултации със заинтересованите страни – общински съветници, представители на бизнеса, неправителствени организации. Осъществени бяха работни срещи за идентифициране на външните и вътрешните фактори за нуждите на SWOT анализа, както и за уточняване на визията и приоритетите за развитие, с цел отчитането на обществения интерес в плана и осигуряване на обществена подкрепа при неговата реализация.

Настоящият план за развитие на Община Кюстендил се намира в преки отношения на координация и субординация с останалите планови и програмни документи за регионално развитие. Връзката на плана с Националната стратегия за регионално развитие (2005 г.-2015 г.) е осигурена чрез съобразяване на плана с предвижданията на Националната стратегия, а с Областната стратегия за развитие на Кюстендилска област - чрез съгласуване на приоритетите на плана с тези на посочения стратегически документ.

Индикативната финансова таблица на Плана за регионално развитие на Община Кюстендил е изготвена на базата на мерките, заложи в общинския план и предвидените проекти за реализация.

При разработването на плана, са използвани следните методи:

- ✓ Методът на системния анализ и синтез;
- ✓ Методът на екстраполацията;
- ✓ Индексният и коефициентният методи;

- ✓ Методът на SWOT анализа;
- ✓ Методът на конверсията;
- ✓ Метода на еквивалентността.

С настоящият план се определя и дългосрочната визия за развитие на Община Кюстендил, а именно:

Община Кюстендил - привлекателно място за живот, труд и отдих, с развита икономика, модерни и разнообразни форми на туризъм, с екологично селско стопанство, балнеоложки и културен център с наднационално значение

В резултат на извършения ситуационен анализ бяха определени средните приоритети за развитие на общината:

Приоритет 1: Подобряване конкурентноспособността на местната икономика (селско стопанство, лека промишленост и туризъм) чрез модернизация и обновяване на производствената база, внедряване на нови технологии и иновации, повишаване на достъпа до информация и знание.

Приоритет 2: Създаване на устойчива заетост, насърчаване на равните възможности, включително за младежите, подобряване на връзките „град – село“ за интегрирано местно развитие.

Приоритет 3: Подобряване и развитие на инфраструктурата в община Кюстендил, като фактор за привличане на инвестиции, задържане и привличане на младите хора, усъвършенстване на бизнес – средата и възможностите за развитие на алтернативен туризъм.

Приоритет 4: Опазване на културното и природно наследство, устойчиво и щадящо околната среда използване за развитие на туризъм, развитие на подходяща социална среда и възможности за културно и образователно развитие в община Кюстендил

Приоритет 5: Усъвършенстване на институционалния капацитет на публични власти, организации и институции за съвместно местно развитие.

Развитието на Община Кюстендил в посока на очертаните приоритетите се гарантира чрез разработването на конкретни мерки, с предвидени необходими

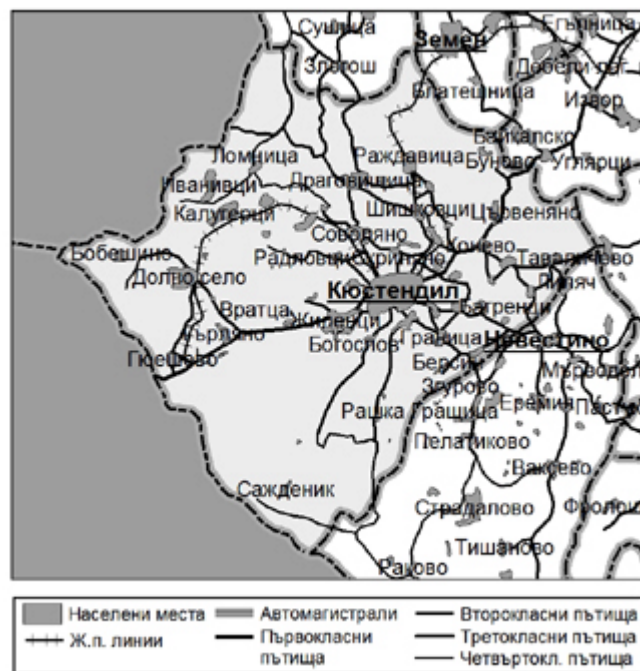
финансови средства по години, които са обхванати в Индикативна финансова таблица. Същата е разработена чрез използване на компютърен Модел за многогодишно финансово планиране.

Общинският план за развитие на Община Кюстендил за периода 2007 г. – 2013 г. е приет от Общинския съвет с Решение №..... от, на основание чл. 14, ал. 4 от Закона за регионалното развитие.

I. Социално-икономически анализ на община Кюстендил

1. Общи сведения за общината

1.1. Месторазположение и природно-климатични условия

Фиг. 1. Местоположение на община Кюстендил

Община Кюстендил е разположена в югозападната част на Република България, в Кюстендилското поле, на 527 метра над морското равнище на площ от 959,4 кв. км. Общината има важно географско положение: на запад граничи с Република Македония, като разстоянието до границата от административния център град Кюстендил е само 23 км и Република Сърбия, с разстояние до границата около 30 км.. На север граничи със Земенски пролом, на изток – с Конявската планина и Софийска област. Община Кюстендил попада в зона на преходно континентален климат със средиземноморско влияние (главно по течението на р. Струма). През вековете от тук е минавал важен път свързващ Балканския полуостров с Мала Азия.

Административен, стопански и културен център на общината е град Кюстендил - балнеоложки и културен център с национално и международно значение, археологически и културен резерват, изходен пункт за туризъм и ски-

спорт в планина Осогово. Град Кюстендил се намира в най-западните части на България, в плодородната Кюстендилска долина. Разположен е в подножието на Осогово на 527 метра надморска височина, по двата бряга на река Банска. В близост до южната част на града се намира Хисарлъка - парк с останки от римска крепост от II-III в. Кюстендил е отправна точка за планина Осогово.

Кюстендил и околностите му са известни като “овощната градина на България”.

Главна отводнителна артерия е р. Струма, в която се вливат реките Треклянска, Драговищица, Бистрица, Новоселска, Джерман и Рила. Подпочвените води са на сравнително високо ниво. Карстови води има главно в Кюстендилско краище. Язовирите “Берсин”, “Дреновдол” и “Багреници” се използват главно за напояване.

Община Кюстендил заема 959,4 кв. км, което е 30,21 % от територията на Кюстендилска област. Общината обхваща 72 селища, от които 1 град и 71 села. Селата са разпределени по функционален тип както следва:

- V функционален тип - 1 брой;
- VI функционален тип - 15 броя;
- VII функционален тип - 14 броя;
- VIII функционален тип - 41 бр.

1.1.1. Релеф

Релефът на общината е разнообразен - плодородна котловина и долини, разделени с хълмисти земи и планини. Северната и западната ѝ част заемат т. нар. Кюстендилско краище и имат силно разчленен релеф, включващ части от граничната Милевска планина, Чудинска планина, Земенска планина и на изток Конявската планина.

1.1.2. Геология и хидрогеология

Геоложки територията на Кюстендилска област принадлежи към Краищидите и Родопската област (източно от р. Струма).

Най-стари са допалеозойските кристални шисти. Разкриват се палеозойски гнайси, гранити, триаски варовици, доломити и пясъчници, чакъли, пясъци и глини с въглищни прослойки, гранити, диорити, риолити и др.

Кюстендилската котловина се отводнява от р. Струма и притоците, и Драговищица, Бистрица, Конявски дол, Банщица, Новоселска река, Гращичка река, Лилячка река и др. В котловинното дъно има подпочвени води, а в подножието на Конявската планина в източния дял на планина Осогово - множество карстови извори. Важно значение за водния баланс на общината имат язовирните води. По – големи язовири са: “Берсин” (4,6 млн.куб.м.); “Дренов дол” (13,5 млн. куб. м) и “Багреници” (2,2 млн. куб. м). Техните води са предназначени предимно за напояване и рекреационни цели. От 1979 г. на река Новоселска на около 2,5 км от Кюстендил се изгражда язовир “Кюстендил”. Неговото завършване трябва да осигури достатъчно вода за питейно битовите и стопански нужди на Кюстендил, както и за напояването на южната част на кюстендилската котловина. На територията на град Кюстендил бликат топли минерални извори с лечебни свойства. Те са съсредоточени в разлома, разделящ Осоговската планина от Кюстендилската котловина в ивица дълга около 1 км и ширина 200 – 250 м.

Изворите (четиридесет) на брой) са каптирани в общ резервоар. Дебитът им е 35 литра/сек. Минералната вода при каптажа е с температура 74°С - една от най–горещите в страната. Притежава доказани лечебни свойства за редица видове заболявания.

1.1.3. Климат

Климатът на общината е установен като най-близък до преходно-континенталния. Средногодишната температура е 10,3°С. Температурният режим се характеризира с някои особености. Зимно време се наблюдават денонощни температурни инверсии, а през лятото в резултат на прегряване на атмосферния въздух максималните дневни температури са покачват до 35-37° С. През зимните и пролетните месеци в града се появява топлия и поривист вятър “фьон”, който предизвиква рязко затопляне на времето. Валежите в Кюстендил не са обилни - средногодишното им количество възлиза на 589 мм с максимум през май–юни, минимум – през август и вторичен минимум – през ноември и декември. Възможни са слани от края на м. септември до края на м. април, дори до първото десетдневие на м. май.

1.1.4. Почви

Почвената покривка в района на общината се отличава с голяма пъстрота, която се обуславя от сложния геоложки строеж и разнообразието на релефните форми на района. Могат да се посочат четири основни почвени видове - алувиално-ливадни, чернозем-смолници, канелени горски почви и кафяви горски почви. От най-голямо значение за селското стопанство са алувиално-ливадните почви, заемащи главно заливните и надзаливните тераси на реките и канелените горски почви, на които се засаждаат овощия, зърнени храни и тютюн. Това се?.....и за оградните части на Кюстендилската котловина. През последните години се забелязва тенденция на засилване на ерозионните процеси. В не малка степен това се дължи на силно ограничените след 1989 година водорегулиращи и почвозадържащи мероприятия.

В котловинното дъно преобладават алувиалните и алувиално-ливадните почви, на места има излужени канелени горски и кафяви горски почви, рядко се срещат черноземни смолници. За склоновете на Конявската планина, принадлежащи към кюстендилската котловина са характерни хумуснокарбонатните почви, за източния дял на планина Осогово - излужените канелени горски и ерозираните излужени канелени горски почви, за склоновете на планина Лисец и западния дял на Осогово – кафявите горски почви, а за склоновете на планините от Краището - излужените канелени горски почви. В котловинното дъно и в подножието на планините са разположени ниви, ливади, пасища и овощни градини. Отглеждат се и тютюн, технически зърнени и фуражни култури, зеленчуци и др. По склоновете на планините има изкуствени насаждения от черен бор, гори от бук, цер, балгун, горун, воден габър, обикновен и келяв габър; ксеротермни тревни формации.

1.1.5. Полезни изкопаеми

В района на общината има рудни и нерудни полезни изкопаеми. Кюстендилският въглищен басейн е разположен в северната част на Кюстендилската котловина. Експлоатируваният въглищен пласт е дебелина от 1 до 6.6 метра. Съдържат пепел 25-45 % и сяра 2.9 %. Долната топлотворност е 10.5 МДж/кг. Лигнитни въглища се добиват в Николичевски и Катрищенски въглищен басейн, полиметални руди (Осоговски руден район), варовик (Конявска планина),

гранит (планина Осогово), глини (с. Драговищица) и инертни материали (коритата и терасите на реките Струма, Драговищица и други). По настоящем се експлоатират лигнитните въглища, глините и инертните материали.

1.1.6. Води

Водното богатство на Кюстендилска община е представено от подпочвени, речни, язовирни и минерални води. Най-голямо значение за водния баланс имат речните води. През града протичат две реки - Банщица и Колушка, през територията на общината - Струма, Сволска Бистрица, Драговищица и Новоселска /Слокошка река/.

Важно значение за водния баланс на общината имат и язовирните води. Поголемите язовири са "Берсин" (4,6 млн. куб. м), "Дренов дол" (3,5 млн. куб. м) и "Багреници" (2,2 млн. куб. м) и язовир "Кюстендил", който все още се изгражда. Техните води са предназначени преди всичко за напояване и рекреационни цели.

На територията на община Кюстендил се намират топли минерални извори с лечебни свойства. Те са съсредоточени в разлома, разделящ Осоговската планина от Кюстендилската котловина в една ивица дълга около 1 км и широка 200-250 м. Изворите (40 на брой) са каптирани в общ резервоар. Дебитът им е 35 л/сек. Минералната вода при каптажа е с температура 74° С - една от най-горещите в страната. Тя е бистра, безцветна със силен мирис на сероводород. Притежава доказани лечебни свойства за определен род заболявания. Кюстендилските минерални извори са благоприятни за лечение на дихателните пътища, на опорно-двигателния апарат и гинекологични заболявания. По своя химичен състав те са: хидрокарбонатно-сулфатно-натриеви с алкална реакция. Множеството минерални извори, разположени върху територията на общината в съчетание с прекрасната природа и богатото културно-историческо наследство са изключително благоприятна предпоставка за развитие на различни форми на туризъм.

1.1.7. Флора и фауна

Съвременният облик на **естествената растителност** до 800 м надморска височина се определя от фитоценозите на горуна, благуна, цера, обикновения габър, келявият габър и др. Растителната покривка в Осоговска планина е изградена предимно от букови фитоценози и по-ограничено от гори от черен и бял бор, смърч

и ела. Изкуствено са създадени култури от смърч, бял бор, лиственица, ела и други дървесни видове.

Горите са широколистни, като преобладават и иглолистни.

Животинският свят е разнообразен. В планинската част на общината типични животински обитатели са кеклик, яребица, пъдпъдък, усойница, планинска жаба, див заек, обикновена полевка, катерица, невестулка, сърна, лисица, етиопски лешояд, балкански кеклик, ливаден гушер. В реките се срещат пъстърва, скобар, шаран, речен кефал, черна мряна, каракуда, дългокрака гръцка жаба и др.

В риболоупилните за пъстърва в производствените стопанства към ДДС “Осогово”, РУГ Кюстендил - ДЛ Кюстендил - Горно Уйно, се произвежда развъден материал от балканска пъстърва и от американска дъгова пъстърва за зарибяване на водоемите и водните течения в държавния горски фонд.

1.1.8. Защитени територии

В близост до южната част на града се намира лесопарк Хисарлъка - парк с останки от римска крепост от II-III в. Намира се в подножието на планината Осогово, и е част от традицията за дневен и седмичен отдих, свързан с културни празници и прояви, като “Кюстендилска пролет”, провеждане на зелени училища и обучение на подрастващите към опознаване и съхранение на природните дадености. Заема площ от 1 300 дка. В парка преобладава иглолистната дървесна растителност, обширни поляни и свободни пешеходни пространства с различни изгледни площадки към забележителните пейзажи на Кюстендилската котловина, планините Осогово, Рила и Пирин. Създадени са много алеи, кътове за отдих, детски комплекси и спортни площадки, велосипедна алея и зоопарк. Реновирана е парковата инфраструктура на лесопарка и е изграден екологичен информационно-обучителен център. Хълмът е свързан с Кюстендил с два панорамни асфалтирани пътя. От високите части се открива панорама към Кюстендил, кюстендилската котловина и оградните планини. На билната заравненост е разкрита късно антична крепостна стена, Акропол на римска Пауталия. Паркът е изходен пункт за планина Осогово.

В Осоговската планина е разположен природния резерват “Църна река” обхващащ представителна екосистема на първични букови съобщества в климаксова фаза и представя най-характерните биоценози на планината. На

територията на планината са разположени още Природната забележителност “Юч бунар”- група дървета от секвоя на възраст от 110 години, и Природна забележителност “Вековна букова гора” в непосредствена близост до средновековния манастир “Св. Лука”. Недалеч от местността “Бег бунар” се намират планински торфени блата с характерна растителност. Релефът на планината е пресечен и разнообразен със заоблени главни била и ясно разчленена хидрографска мрежа, удобен за пешеходен туризъм. Маркираните 11 бр. туристически маршрути с различна продължителност и трудност преминават през територии със значително видово разнообразие, включително редки, защитени и застрашени видове, ендемити, реликти и лечебни растения. Благоприятните условия в Осоговската планина за развитие, размножаване и разпространение на дивеча, наличните дивечови запаси, изградената база за интензивно развитие към ДДС “Осогово”, построените чакала, заслони и места за почивка и лагеруване създават отлична възможност за развитие на ловен туризъм. Постоянният воден отток и подходящите местообитания за балканска и американска пъстърва правят привлекателни за риболовен туризъм горните течения на реките Елешница, Новоселска, Глогозка, Млачка.

1.2. Население

1.2.1. Брой и динамика

Основен фактор с първостепенно значение, който активно влияе върху равнището на териториалната концентрация и отрасловата специализация на производството, е демографският процес. Той включва броя, динамиката, трудово-демографската активност, териториалната структура.

Демографският потенциал се изменя под влиянието на естественото движение на населението и миграционните процеси. Правилните пропорции в демографския потенциал стимулират пространственото съчетаване на различните отрасли и дейности в общината.

Обобщените показатели, които характеризират демографския потенциал, са: брой и състав на населението и трудовите ресурси, заетостта, разпределението и използването на работната сила.

Числеността като първа и най-обобщаваща характеристика на населението определя при равни други условия икономическата възможност на община Кюстендил, както и по-нататъшното икономическо и социално развитие на центъра на общината (град Кюстендил) и на съставните населени места.

Населението на община Кюстендил към 31.12.2003 г. наброява 69034 души, което представлява 44,14 % от общия брой на населението на Кюстендилска област. Община Кюстендил е с най-многобройно население в сравнение с другите общини в Кюстендилска област. Относителният дял на градското население в общината през 2001 г. е 71,2 %, а продължителността на живот – 71 години.

1.2.2. Етническа структура

Един от показателите, характеризиращ демографския процес, е **етническата структура** на населението. Данните за етническата структура на населението са на база последното преброяване на населението през 2001 година. Етническата принадлежност е регистрирана според самоопределянето на гражданите. Общината, както и областта са сравнително хомогенни. За община Кюстендил съотношението е следното (по данни на НСИ 2001 г.):

- Българи – 92,7 %;
- Турци – 0,1 %;
- Роми – 6,9 %
- Други етноси – 0,2 %.

1.2.3. Демографски процеси

Територията на общината е относително гъсто заселена както спрямо съставните на областта общини, така и спрямо всички общини в страната. Гъстотата е 72 души/кв. км при 53 души на кв. км средно за ЮЗР за планиране и 51 души на кв. км за областта. За изминалият период този показател се е променял по следният начин:

Таблица 1. Площ, гъстота на населението и брой населени места в общината

Година	Площ	Гъстота човека/кв. км	Населени места	Градове	Села
2001	959,4	73,0	72	1	71
2002	959,4	72,0	72	1	71
2003	959,4	72,0	72	1	71

Наблюдава се тенденция към намаляване гъстотата на населението през разглежданите години за общината като цяло и поотделно за населените места.

В сравнение с другите общини от областта община Кюстендил е на второ място след Дупница (152 души /кв. км).

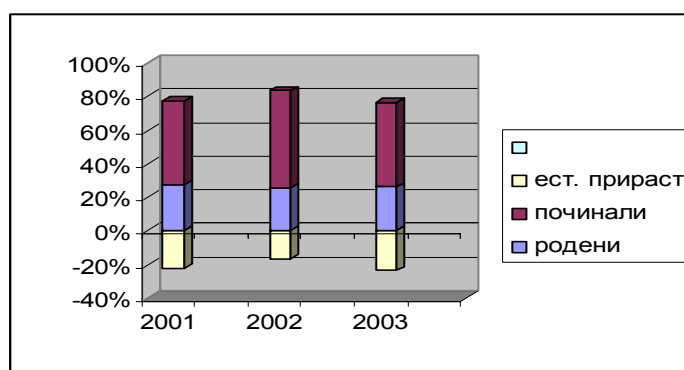
Таблица 2. Гъстота на населението в област Кюстендил и съставните общини - 2003 г.

Област и общини	Гъстота човека/км ²	Населени места	Градове	Села
Кюстендил	51.2	182	7	175
Бобовдол	54.0	18	1	17
Бобошево	26.0	12	1	11
Дупница	152.7	17	1	16
Кочериново	34.1	11	1	10
Кюстендил	72	72	1	71
Невестино	8.9	23	-	23
Рила	10.5	5	1	4
Сапарева баня	47.7	5	1	4
Трекляно	4.6	19	-	19

Демографските процеси на територията на общината са динамични. В следващата таблица ще проследим основните показатели (тенденциите в естествения и механичния прираст на населението за периода 2001 – 2003 година):

Таблица 3. Естествен и механичен прираст на населението

Период	Сключени бракове	Естествен и механичен прираст				Естествен прираст
		родени	починали	изселени	заселени	
2001	264	583	1051	2311	2205	-468
2002	241	488	1106	1243	859	-313
2003	256	546	1039	1803	985	-493

Фиг. 2. Естествен прираст

Естественият прираст за наблюдавания период е отрицателен, броят на родените е по-малък от броя на починалите. За 2001 година той е -468 души, за 2002 година -313 души и за 2003 година -493 души. Естественият прираст за 2003 г. -7,1 ‰, а за страната - 5,8 ‰, което показва, че общината е с по-неблагоприятна демографска характеристика.

Най-голям е броят на родените през 2001 г. - 583 души, през 2002 г. намалява на 488 души (-16 ‰), през 2003 г. отново се покачва на 546 души (+12 ‰). Коефициентът на раждаемост за 2001 г. е бил 8 ‰, през 2002 г. - 7 ‰, през 2003 г. - 7,9 ‰. За същия период на изследване за страната той е имал стойност 8,6 ‰. Тази статистика е доста тревожна, но това се дължи на общоизвестни причини - ниска раждаемост, безработица, миграция към по-големи градове или в чужбина.

През анализирания период броят на починалите също се е променял. Най-голяма е била смъртността през 2002 година - 1106 души, а през 2003 г. намалява (1039 души). Коефициентът на смъртност е съответно: за 2001 г. - 15 ‰; за 2002 г. - 16 ‰; за 2003 г. - 15 ‰. За сравнение стойностите на този показател за общината не са много по-високи от тези за страната (около 14 ‰), което е добър показател за социалната политика.

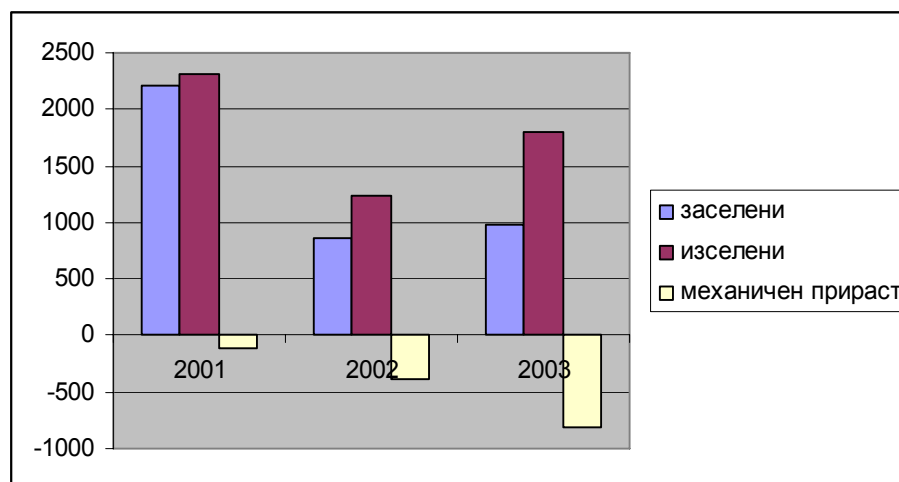
Сключените бракове през анализирания период бележат тенденция на намаление.

За периода 1998-2003 г. населението на община Кюстендил е намаляло с 4312 души. Това намаление се дължи както на отрицателния естествен прираст, така и на отрицателния механичен прираст.

За анализирания период броят на изселените жители на общината е по-голям от броя на заселените, съответно за 2001 година той е -106 души, за 2002 е -384 души, за 2003 имаме увеличаване на миграцията до -818 души., който за 2003 г. е -818 души, при – 285 души за 1998 г. Както се вижда от тези цифри, се констатира, че тенденцията е отрицателна – населението на общината намалява.

Таблица 4. Механичен прираст на населението по пол за периода 2001-2003 година

Период	Заселени			Изселени			Механичен		
	Общо	мъже	жени	Общо	мъже	жени	Общо	мъже	жени
2001	2205	1014	1191	2311	1086	1225	-106	-72	-34
2002	859	390	469	1243	603	640	-384	-213	-171
2003	985	449	536	1803	868	935	-818	-419	-399

Фиг. 3. Механичен прираст

Миграционните движения са сложни обективно протичащи процеси, които оказват влияние върху количествените изменения на населението, върху формирането на трудовите ресурси и тяхното разпределение на територията на общината. Главните причини за миграцията са: жизнената околна среда и стандартът на живот, характерът на мрежата от учебни заведения и др.

Увеличаващите се миграционни процеси могат да бъдат ограничени с адекватни мерки от страна на общинската администрация, за осигуряване на заетост и възможност за постоянни доходи.

Таблица 5. Основни демографски характеристики

Показатели	1998	2003	
	Кюстендил	България	Кюстендил
Население на община Кюстендил	73346	7801273	69034
Гъстота а на населението (човека м ²)	76.1	72	51.2
Население в подтрудоспособна възраст	12279	1209566	9991
Население в трудоспособна	42656	4766532	41078
Население в надтрудоспособна възраст	18411	1845175	17965
Структура	100	100	100
Население в подтрудоспособна възраст	16.7	15.50	14.5
Население в трудоспособна	58.2	60.84	59.5
Население в надтрудоспособна възраст	25.1	23.65	26.0
Естествен прираст (на 1000 души)	-8.3	-5.7	-7.1
Раждаемост (на 1000 души)	7	8.6	7.9
Смъртност (на 1000 души)	15.3	14.3	15.0
Детска смъртност	15.4	12.3	
Брачност (на 1000 души)	3.8		3.7
Механичен прираст	-285		-818

Към тези фактори следва да се добави и въздействието на външната миграция, която пряко и косвено, също допринася за влошаване на демографската ситуация. Основните показатели, характеризиращи демографските процеси в община Кюстендил, сравнени с тези в страната са показани в предходната таблица.

Населението на общината през трите години на анализирания период по данни на НСИ има различни стойности - към края на 2001 година е 70010 жители, през 2002 г. намалява с 2287 души, а през 2003 г. намалява с 976 души (69034) спрямо 2001 г. По-голям относителен дял имат жените – около 51 %.

По възрастов признак населението се групира по следния начин:

В **подтрудоспособна** възраст са около 15 % от общото население, при средно за страната около 16 %. От тях относителният дял на мъжете е 8 %, а на жените 7 %. В абсолютна стойност в тази възрастова категория броят на мъжете е по-голям от броя на жените с около 370 души.

Трудоспособното население към посочения период е съответно: за 2001 година 41192 души (59 % от населението); за 2002 година намалява на 40609 (59,96 %), през 2003 година се увеличава и е 41078 (59 %). Прави впечатление, че в относителен размер броят на трудоспособното население се запазва около 59 % от населението на общината, но през анализирания период има колебания в абсолютната стойност, като за последната година се отчита увеличение. Това дава

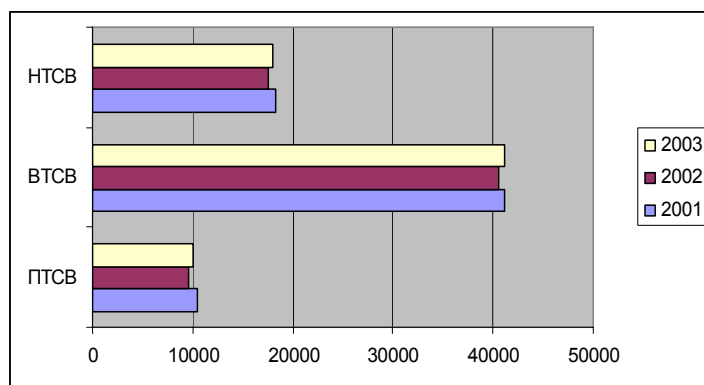
основание да отбележим, че общината разполага с достатъчен потенциал от работоспособно население. За сравнение за страната този показател има стойност около 61 % (2003 г.). Община Кюстендил се доближава до тази стойност. Броят на мъжете в тази възрастова категория превишава броят на жените.

Над трудоспособна възраст населението за 2001 година е 18314 души (26 %), през 2002 година намалява на 17555 (25,92 %), а през 2003 г. бележи увеличение с 410 души (17965 души, 26,02 %). За страната населението в над трудоспособна възраст заема 24 % от общия брой. Характерно за общината е, че има незначителни промени в абсолютния размер, а в относителен бележи устойчивост. Тук имаме превес на жените над мъжете с около 70 % за последния период (2003 г.).

Тенденциите в общината са близки до тези в страната и са показани в следващата таблица:

Таблица 6. Население под, във и над трудоспособна възраст по пол за 2001-2003 година

Период	Население – общо			Под трудоспособна възраст		В трудоспособна възраст		Над трудоспособна възраст	
	Общо	мъже	жени	мъже	жени	мъже	жени	мъже	жени
2001	70010	34059	35951	5463	5041	21758	19434	6838	11476
2002	67723	32898	34825	4980	4579	21500	19109	6418	11137
2003	69034	33542	35492	5181	4810	21714	19364	6647	11318

Фиг. 4. Структура на населението по възраст

За селата от общината към 31.12.2002 г. този показател има следните стойности от общо 19472 души (29 % от общото население):

- В подтрудоспособна възраст – 1863 (мъже 981 и жени 882) – 10 %;
- Трудоспособното население – 9538 (мъже 5451 и жени 4087);
- Над трудоспособна възраст – 8071 (мъже 3032 и жени 5039).

Върху дела на населението в и над трудоспособна възраст влияние оказва както застаряването на населението, така и направените законодателни промени в определянето на възрастовите граници на населението при пенсиониране.

За разпределението на населението по възрастови групи разполагаме само с данни за 2002 г., поради което не може да се направи сравнение за движението по години, а само за посочения период. От следващата таблица се вижда, че най-многобройно е населението във възрастовата група над 41 години и между 18-30 години.

Таблица 7. Разпределение на населението по възраст 2002 г.

Период	Общо	Под 0-13 години	14-17 години	18-30 години	31-40 години	41 + години
2002 г.	67723	7893	3493	11173	9302	35862

Фиг. 5. Разпределение на населението по възрастови групи, 2002 г.

Съотношенията между отделните възрастови групи е както следва:

Таблица 8. Възрастова структура на населението за общината

Период	Съотношения				
	0-14/15-64	65+/15-64	0-14, 65+/15-64	65+/0-14	60-64/15-19
2001	20,0	26,8	46,9	133,7	91,0
2002	19,3	27,0	46,3	140,0	92,0
2003	18,8	27,4	46,3	145,9	94,9

1.2.4. Благосъстояние на населението

Едни от показателите за благосъстоянието на населението е размера на жилищната площ на човек от населението и средногодишните доходи.

Средно на човек от населението в общината се пада около 21 кв. м жилищна площ, за страната този показател има по-ниска стойност - 19 кв. м.

Таблица 9. Площ на жилищата в общината за 2001-2003 година (кв. м)

Период	Общо	Полезна площ			Полезна площ на човек	Жилищна и спом. площ на човек	
		Жилищна	Спомагателна	Площ кухни			
2001	2278643	1448112	476345	354186	32,40	20,59	6,77
2002	2279787	1448822	476660	354305	33,0	21,0	6,9
2003	2280472	1449356	476732	354384	33,7	21,4	7,0

Показателят жилищна площ на човек от населението през анализирания период в общината има увеличение, макар и незначително - от 20,59 кв. м през 2001 г., през 2002 г. е 21,0 кв. м, през 2003 г. вече е 21,4 кв. м.

Разпределението на жилищната площ на човек от населението на територията на област Кюстендил и по съставни общини има следните характеристики:

Таблица 10. Жилищна площ на човек

Райони	2001г.	2002г.	2003г.
Кюстендил	21,91	22,4	22,7
Бобовдол	24,05	24,8	25,3
Бобошево	33,28	34,9	34,9
Дупница	18,71	18,8	19,1
Кочериново	25,75	27,2	27,3
Кюстендил	20,59	21,0	21,4
Невестино	45,40	50,0	51,5
Рила	24,67	25,1	24,9
Сапарева баня	20,91	21,5	21,7
Трекляно	73,71	80,4	70,1

Фиг. 6. Жилищна площ на човек

Основният проблем в социалната област, с който се сблъсква общината в условията на прехода (което е характерно и за цялата страна), е свързан с намаляването на реалните доходи на домакинствата и преструктурирането на

потребителската кошница. Спадането на реалните доходи доведе до нарастване на броя на лицата, нуждаещи се от социална защита и подпомагане, както и до изострянето на проблемите, свързани с увеличаващата се бедност.

Предоставените данни показват, че средният месечен доход (218 лв.) на човек от населението в общината е многократно по-нисък от средния за страната (308,80 лв.). По-високи са заплатите в общественния сектор и много по-ниски в частния.

Таблица 12. Средна работна заплата в община Кюстендил за 2003 година

	Общо лева	Обществен сектор	Частен сектор
Община Кюстендил	2615	3552	2040

Приходите на домакинствата са недостатъчни за осигуряване на жизнен минимум. През годините този показател има различни стойности, като през 2003 г. средствата на домакинствата намаляват в сравнение с 2002 г. със 147 лв., а в сравнение с 2001 г. се увеличават със 853 лв. Прави впечатление, че въпреки увеличението на приходите, размерът на разходите е почти константна величина, изменя се незначително. Това ни дава основание да отбележим, че този размер на разходите на домакинствата е за храна и други неотложни нужди. Данните са показани в следващата таблица:

Таблица 13. Общ доход, средно на лице в община Кюстендил през периода 2000-2003 г.

Показатели	2000	2001	2002	2003
Общ доход	1575	1474	1805	1828
Работна заплата	680	622	704	729
Извън работната заплата	53	53	54	47
От предприемачество	30	12	42	23
От собственост	0	3	2	1
Обезщетения на безработни	13	12	9	15
Пенсии	397	398	393	390
Семейни добавки за деца	15	15	6	14
Други социални помощи	12	17	25	25
От домашното стопанство	306	243	499	486
От продажба на имущество	2	4	4	1
Други приходи	67	95	67	97
Приходи от спестявания	25	26	11	16
Взети заеми и кредити	20	27	11	13
Върнати заеми	1	-	-	-
Общо	1621	1527	1827	1857

За 2002 г. общият доход на човек от община Кюстендил 1805 лв. и по-малък от средните за страната стойности на показателя (2084 лв.). Съществени различия в структурата на общия доход в сравнение със страната и другите общини не се открояват.

В община Кюстендил дялът на доходите от работна заплата през 2003 г. възлиза на 39 % или 704 лв., при 37,38 % средно за страната. Дялът на пенсиите в общия доход (21,8 %) за община Кюстендил не се отклонява в сравнение с този показател за страната - 20,5 %. По-ниската степен на икономическо развитие на община Кюстендил се илюстрира и от по-високия дял на доходите от домашното стопанство (27.7 %) спрямо средното за страната равнище (19.74 %).

Таблица 14. Структура на общия доход, средно на лице в община Кюстендил през периода 2000-2003 г.

Показатели	2000	2001	2002	2003
Общ доход	100.0	100.0	100.0	100.0
Работна заплата	43.2	42.2	39.1	39.9
Извън работната заплата	3.4	3.6	3	2.6
От предприемачество	1.9	0.8	2.3	1.3
Обезщетения на безработни	0.8	0.8	0.5	0.8
Пенсии	25.2	27	21.8	21.4
Семейни добавки за деца	1.0	1	0.3	0.8
Други социални помощи	0.7	1.2	1.4	1.4
От домашното стопанство	19.4	16.5	27.7	26.6
От продажба на имущество	0.1	0.3	0.2	0.1
Други приходи	4.3	6.4	3.7	5.1

Общият разход на човек за община Кюстендил през 2002 г. (1291 лв.) е по-нисък от средния за страната (1710 лв.). Дялът на потребителските разходи в общия разход в община Кюстендил е 90,4 %, при 82,16 % средно за страната. Високият дял на потребителските разходи не позволява съществено нарастване на спестяванията. Не се открояват съществени различия в структурата на потребителските разходи в сравнение с тази за страната. Средногодишните доходи и разходи са анализирани в следващите таблици:

Таблица 15. Средногодишни доходи и разходи в Общината

Година	2001	2002	2003
Брой домакинства	26638	26734	26598
Брой на лицата в едно домакинство	2,8	2,8	2,7
Средни годишни разходи на домакинство	3329	3524	3479
Средни годишни приходи на домакинство	4072	5072	4925
Среден годишен доход на човек	1474	1805	1828

Разходите на едно лице в община Кюстендил са представени в следващата таблица:

Таблица 16. Общ разход, средно на лице в община Кюстендил през периода 2000-2003 г.

Показатели	2000	2001	2002	2003
Общ разход	1233	1205	1254	1291
Потребителски разход	1054	1064	1134	1183
Храна	579	570	663	703
Алкохолни напитки и тютюневи изделия	44	44	52	47
Здравеопазване	57	47	50	41
Жилища, вода, електроенергия и горива за битови нужди	136	138	142	165
Жилищно обзавеждане и поддържане на дома	25	36	20	21
Здравеопазване	45	53	46	58
Транспорт	68	63	55	50
Съобщения	28	39	45	44
Свободно време, развлечения, културен отдих и образование	40	37	31	25
Разнообразни стоки и услуги	32	37	30	29
Данъци	48	34	26	24
Домашно стопанство	35	39	30	30
Други разходи	96	68	64	54
Влог	72	40	55	61
Изплатен дълг и даден заем	17	33	23	27
Общо	1322	1278	1332	1379

Таблица 17. Структура на общия разход (средно на лице) в община Кюстендил през периода 2000-2003 г.

Показатели	2000	2001	2002	2003
Общ разход	100.0	100.0	100.0	100.0
Потребителски разход	85.5	88.3	90.4	91.7
Храна	47.0	47.3	52.9	54.5
Алкохолни напитки и тютюневи изделия	3.6	3.6	4.1	3.6
Облекло и обувки	4.6	3.9	4	3.2
Жилища, вода, електроенергия и горива за битови нужди	11.0	11.5	11.3	12.7
Жилищно обзавеждане и поддържане на дома	2.1	3	1.6	1.7
Здравеопазване	3.7	4.4	3.6	4.5
Транспорт	5.5	5.2	4.4	3.9
Съобщения	2.3	3.2	3.6	3.4
Свободно време, развлечения, културен отдих и образование	3.2	3	2.5	1.9
Разнообразни стоки и услуги	2.5	3.2	2.4	2.3
Данъци	3.9	2.8	2.1	1.8
Домашно стопанство	2.8	3.2	2.4	2.4
Други разходи	7.8	5.7	5.1	4.1

Както се вижда от следващата таблица, с най-ниски доходи са пенсионерите, средно около 120 лв. месечна пенсия. Този показател говори за доходите на една не малка част от населението, което натоварва общината с изплащане на помощи.

Таблица 18. Брой пенсионери и доходи за 2004 г.

	2004
Брой пенсионери	13345
Средна месечна пенсия	119,59

За подобряване на социалния статус на населението, усилията на общината трябва да се насочат към увеличаване на заетостта и осигуряване на добре функциониращ пазар на труда, което ще доведе до повишаване на жизненото равнище на населението.

От анализа на данните по-горе могат да се направят следните **изводи**:

- Висок относителен дял в общия брой население имат пенсионерите, които получават ниски доходи;
- Месечните доходи за по-голямата част от населението са далеч по-ниски от представените в официалната статистика, вкл. и необходимия минимум за преживяване. Това определя и ниската покупателна способност на хората от общината;

- Голяма част от доходите са за сметка на домашното стопанство, което отразява неблагоприятната тенденция на доходите.

1.3. Територия

Във физикогеографско отношение територията на община Кюстендил се отличава с разнообразие на земеповърхностните форми на релефа и неговия геоложки строеж, които обуславят диференциацията на климатичните условия, неравномерното разположение на водните ресурси, характера на почвената покривка, растителността, особеностите в разпространението на животинския свят и спецификата на стопанската дейност на населението.

Общата територия на общината е 959,4 кв. км, в която се включват още: територии за добив на полезни изкопаеми – 40370 дка и територии за транспорт и инфраструктура – 6459 дка. По данни на НСИ балансът на територията е следният:

Таблица 19. Баланс на територията на Община Кюстендил към 31.12.2003 година

Общо дка	Територия по вид							
	Земеделска			Горска	Населени места и др. урбанизирани територии	Водни течения и водни площи	За добив на полезни изкопаеми	За транспорт и инфраструктура
	Общо	в т.ч. обработваема площ	От нея поливна площ					
959429	456454	274188	69474	403184	39669	13293	40370	6459

Територията на общината съставлява 31,4 % от общата територия на областта, а обработваемата земеделска земя 33,2 % от тази на областта. Делът на обработваемата, в общата площ на земеделската земя за общината е 60,1 %, като за областта той е около 55 %. Най-голям дял от територията на населените места заемат горските площи следвани от обработваемата площ, урбанизирани територии и водни площи. Община Кюстендил по този показател е на първо място в сравнение с останалите населени места в тази област.

Таблица 20. Баланс на територията на областта и по общини в нея (2000 г.)

Област/общини	Общо (дка)	Територия по вид (Territory by kind)				
		Земеделска		Горска	Населени места и други урбанизирани територии	Водни течения и водни площи
		Общо	в т.ч. обработваема площ			
Кюстендил	3051517	1501276	825467	1273250	105445	29507
Бобовдол	206188	137388	99399	44908	10293	1048
Бобошево	135142	76772	55996	48550	4448	1456
Кочериново	182306	91191	50439	73851	7974	2132
Кюстендил	959429	456454	274188	403184	39669	13293
Невестино	439686	187969	101071	227883	10038	3048
Рила	360960	144052	27734	184007	3500	2043
Сапарева баня	180921	73049	34677	97093	5811	991
Дупница	329059	205410	136932	85594	18678	4994
Трекляно	257826	128991	45031	108180	5034	502

Хидромелиорации

На територията на община Кюстендил са изградени следните напоителни полета:

- село Коняво - село Таваличево - 3100 дка;
- Язовир “Дренов дол” - 10 135 дка;
- Овощарски институт - 90 дка;
- село Копиловци - капкуване - 1065 дка (съоръжението е разрушено);
- “Бялата чешма” (село Совеляно, село Драговищица) - 1820 дка (не се използва);
- село Лозно - 2000 дка (използва се частично).

2. Развитие на стопанския сектор

2.1. Обща динамика

През последните години се наблюдава положителен икономически растеж както в страната, така и на ниво Югозападен район, област и община. Икономическият ръст на ниво държава през 2003 година е 8,84 % спрямо 2001 г., за ЮЗР той е съответно 21, 59 %.

Равнището на икономическо развитие измерено с показателя БВП на човек от населението за област Кюстендил в лева през 2003 година намалява спрямо 2001 година с 1089 лева (32,23 %), а за ЮЗ район се увеличава с 18,59 %.

Таблица 21. БДС и БВП по райони и икономически сектори за 2001 г.

Райони/ик. сектори	БДС по икономически сектори			БДС, хил.лв.	БВП, хил.лв.	БВП на човек, лв.	Население, ср.годишно	КИУФП
	Аграрен	Индустрия	Услуги					
Югозападен район	428 028	2 737 680	6 582 420	9 748 127	10 988 526	5 240	2 096 956	199 451
Благоевград	125 888	293 506	411 339	830 734	936 440	2 749	340 669	16 997
Кюстендил	69 622	184 035	230 713	484 370	546 004	3 379	161 586	9 910
Перник	63 412	106 006	215 171	384 589	433 525	2 910	148 964	7 869
София (столица)	56 774	1 890 830	5 331 160	7 278 764	8 204 949	6 988	1 174 223	148 926
София	112 331	263 303	394 037	769 671	867 607	3 195	271 514	15 748

Таблица 22. БДС и БВП по райони и икономически сектори за 2003 г.

Райони/ик. сектори	БДС по икономически сектори			БДС, хил.лв.	БВП, хил.лв.	БВП на човек, лв.	Население, ср. годишно	КИУФП
	Аграрен	Индустрия	Услуги					
Югозападен район	406 231	4 127 792	6 914 891	11 448 913	13 093 211	6 214	2 107 124	285 818
Благоевград	51 314	516 559	497 672	1 065 546	1 218 580	3 623	336 314	26 601
Кюстендил	15 922	93 169	295 953	405 044	463 217	2 940	157 561	10 112
Перник	19 612	54 412	265 246	339 270	387 996	2 671	145 268	8 470
София (столица)	264 779	3 231 735	5 317 731	8 814 246	10 080 152	8 389	1 201 547	220 044
София	54 603	231 917	538 288	824 808	943 267	3 540	266 434	20 591

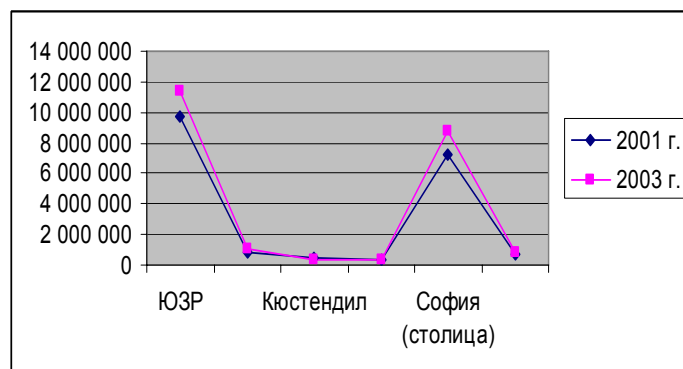
Основна причина за намаляването на БВП на човек от населението за областта е състоянието на по-големите предприятия в общините и миграцията на населението към по-големите градове от страната. За 2003 г. БВП за общината на човек е 2997 лв., за областта – 2940 лв., за ЮЗР – 6214 лв., за София (столица) е 8389 лв.

Структурата на създадената брутна добавена стойност (БДС) на областно ниво за периода 2001 – 2003 година се характеризира с увеличение на относителния дял на приноса на услугите в БДС, силно намаляване на относителния дял на

аграрния сектор и намаляване на приноса на индустрията. Аграрният сектор и индустриалният сектор взети заедно имат почти два пъти по-малък принос в структурата на създадената БДС, от този на сектора на услугите. На ниво ЮЗР, БДС генерирана от сектор индустрия бележи ръст от 51 % през 2003 година спрямо 2001 година. На областно ниво се забелязва обратната тенденция - индустрията през 2001 година има дял от около 7 % от БДС за област Кюстендил, а през 2003 година относителният ѝ дял намалява с 5 %. Това налага прилагане на мерки за стабилизиране и ново индустриално развитие с по-висока добавена стойност.

Приносът на аграрния сектор в БДС за област Кюстендил е 16 % за 2001 година. Високият дял на аграрния сектор не е признак на добре развито селско стопанство, колкото показател за намален принос на индустрията в БДС. Аграрният сектор се характеризира с все още ниска ефективност на използвания труд, разпокъсана собственост, намаление на поливните площи, остарели съоръжения, недостатъчни инвестиции и нови технологии и недостатъчно обвързване с хранително-вкусовата промишленост.

Най-динамичен сектор, както за област Кюстендил, така и за ЮЗР през последните години са услугите. Тази тенденция е резултат от динамичното развитие на пазара на мобилните комуникации, Интернет доставчиците, финансовите услуги и др. Секторът на услугите е съсредоточен предимно в град Кюстендил, което създава неравновесие в разпределението на добавената стойност между града и селските райони.

Фиг. 7. БДС 2001-2003 г.

2.2. Аграрен сектор - тенденции в развитието на аграрния сектор.

Селскостопанското производство в общината се осигурява от кооперации, сдружения и индивидуални стопани.

Полупланинският и котловинен терен на общината определя развитието на селското стопанство. Община Кюстендил попада в зоната на преходно-континенталния климат с известно средиземноморско влияние. Тези климатични характеристики предопределят и развитието на селското стопанство в общината. Община Кюстендил е известна със своите традиции в областта на овощарството. На територията на града съществува и Институт по земеделие със 70-годишна история.

През 2003 г. на територията на община Кюстендил в сектор „Селско, ловно и горско стопанство” са функционирали 46 предприятия (32 през 2000 г.). Те са реализирали нетни приходи от продажби на стойност 7 864 хил. лв., което представлява 909 хил. лв. повече в сравнение с 2000 г.

През периода 2000-2003 г. намалява дялът на нетните приходи от продажби, реализирани от предприятията на сектор „Селско, ловно и горско стопанство” от общите нетни приходи от продажби за икономиката на община Кюстендил. През 2000 г. те са съставлявали 3,27 % от общите нетни приходи от продажби, докато през 2003 г. те вече са 2,96 %.

Дялът на наетите в селското, горското стопанство и риболова за 2003 г. в община Кюстендил е 2,51 % от общия брой на наетите или 452 души, при 3,49 % през 2000 г. или 584 души. Това е с 0,15 пункта по-малко от средната стойност за страната – 3,64 %.

Използваната земеделска площ в община Кюстендил е 456454 дка, което е 50,6 % от територията на общината. Едва 60,07 % от използваната земеделска площ в района е обработваема земя (274,188 дка, от които 69474 дка са поливни) при условие, че община Кюстендил притежава благоприятни природно-климатични и почвени условия и традиции в развитието на селското стопанство.

През последните години се наблюдава тенденция на непрекъснато намаление на засети есенни житни култури, за 2000 година се отчитат засети есенни култури в размер на 19930 дка. Периодът на прехода се отрази най-неблагоприятно на овощарството. От налични площи с ябълки в размер на 19936 дка през 1986 година към 2000 година се отчитат 430 дка, в т.ч. плододаващи - 390; от 19964 дка череша през 1986 година към 2000 година се отчитат 8990 дка. Спад се

наблюдава и при добивите от декар на овощните насаждения. Добивите за 1999 година са 300 кг/дка за череша в сравнение с 396,6 кг/дка през 1986 година; 315 кг/дка за ябълките в сравнение с 1269 кг/дка през 1986 година

В областта на **животновъдството** в общината се забелязва намаление на броя на отглежданите животни. Животните се отглеждат изключително в лични и семейни частни стопанства.

Намалението през отчетния период е по следните причини: разпокъсано животновъдство; нарушен породен състав; висока цена на елитния разплоден материал; висока себестойност на произвежданите фуражи; високи цени на медикаменти и лекарства; липса на свободни финансови средства в кооперациите и частните стопани; ниски изкупни цени на произведената продукция, често под себестойността; нередовно плащане на произведената продукция от фирми-преработватели; ниска квалификация на работещите в животновъдството, застаряващо и намаляващо население в селата.

Аграрният сектор на община Кюстендил трябва да премине в процес на приспособяване към европейските стандарти за качество, квоти за износ, за безопасност на продукцията. Развитието на отрасъла се задържа и от: неразвита пазар на земята; разпокъсаната собственост върху земята; ниската капиталовъоръженост на труда на заетите в селското стопанство; нарушената връзка между отрасъла и хранително-вкусовата промишленост; липсата на сътрудничество с научно-изследователските звена. Напоителните системи са амортизирани и разкомплектовани.

Малкият размер на парцелите от обработваемата земя е една от основните причини за ограничената възможност да се създадат стопанства с рационални размери, където да се постигне хармонично съчетаване на производствените фактори в аграрния сектор и ефективна специализация, съобразно природните дадености на района. Логиката на развитие на аграрното производство в общината и страната като цяло е да се върви по пътя на уедряване на земеделските стопанства или по линия на собствеността, или по линия на стопанисването и внедряването на организационно-стопански форми от фермерски и корпоративен тип.

2.3. Горско стопанство

Горското стопанство в района има своите традиции. Горите на територията на общината се стопанисват от ДЛ “Кюстендил” и ДДС “Осогово”. Те са разположени върху територия от 413 247 дка. Община Кюстендил има по-висока от средната за страната лесистност. Горите заемат 47,3 % от цялата ѝ територия и този дял е значително по-висок от средния за България (33,47 %).

Сериозна пречка за нормалното им ползване през 2000 г. и първото полугодие на 2001 г. е обстоятелството, че са много насажденията, засегнати от масовите пожари. В следващата таблица са показани количествата отпадна на процедури, опожарена дървесина по категории през 2000–2001 г.:

Таблица 23. Данни за отпадна на процедури, опожарена дървесина по категории през 2000 – 2001 г. в куб. метри

РУГ/ДЛ	Опожарена дървесина				
	Едра	Средна	Дребна	Дърва	Всичко
Кюстендил	706	3 937	575	5 755	10 973

Източник: МЗГ-Национално управление по горите

Подготовката на кадри за отрасъла се осъществява от Професионална гимназия по дървообработване и горско стопанство по следните специалности:

- Вътрешна архитектура;
- Дърворезбарство;
- Мебелно производство;
- Горско стопанство.

Гимназията разполага с добра материално-техническа база. Професионалната квалификация се изгражда върху стабилна общообразователна подготовка.

Успешно се развива дърводобивът и дървопреработването и по конкретно производството на мебели.

2.5. Промисленост

Преходът към пазарно стопанство и загубата на традиционните пазари на промишлена и селскостопанска продукция се отрази на икономиката в община

Кюстендил. Днес стопанската структура на община се определя от търговски дружества, работещи в сферата на:

- Кухненско обзавеждане - “Торготерм” АД;
- Текстилна промишленост - ТПК “Осогово”, “Бодитекс” ЕООД, “Етавия” АД, “Велбъжд” АД;
- Шивашка промишленост - “Витал” ЕООД, ЕТ “Валентин Златков - Валена”, ЕТ “Валери Георгиев – Вита Стил”, “Мони Петров” ООД, ЕТ “Снежинка Златкова - Снежанка”, “Тексиком” ООД, “Текско” ООД, “Инкстил” ООД, “Ню лайн – Димитриос Августинос” ООД;
- Обувно производство - “Ильо Войвода” АД, “Тициано” ЕООД, “Дарис” ЕООД, “Дживал” ООД, “Ерика Лимитед” ООД, “Мода Булита” ООД, “Весика” ООД;
- Трансформатори: “Електрон” ООД;
- Кондезатори: “Аркотроникс България” АД, “Конис Къмпани” ЕООД;
- Хранително–вкусова промишленост: ЕТ “Любка Колева - Миша”, “Стратос” ООД, “Хлебозавод Кюстендил” ООД, “Спектър - Комс” ООД, ЕТ “Славчо Керелски – Сати – 91”, “К+М” ООД, ЕТ “Максим Сръндев - Мак”, ЕТ “Георги Борисов”;
- Производство на детски играчки - “Детска радост” ООД;
- Производство на спиртни напитки - “Винпром Кюстендил” АД.

Към края на 2003 г. в община Кюстендил са функционирали 2290 предприятия от не финансовия сектор на икономиката, които са с 18 по-малко в сравнение с 2000 г.

Таблица 24. Разпределение на предприятията в зависимост от броя на заетите

Предприятия	2000	2001	2002	2003
Общо	2308	2387	2196	2290
до 10 заети	2161	2224	2044	2110
от 11 до 50 заети	104	119	111	137
от 51 до 100 заети	19	22	19	18
от 101 до 250 заети	12	10	14	17
над 251 заети	12	12	8	8

Най-голям относителен дял през 2003 г. заемат предприятията с брой заети до 10 души – 92,14 % (2110 предприятия) от общия брой предприятия в общината,

През 2000 г. предприятията до 10 заети са представлявали 93,63 % (2161 предприятия) от общия брой предприятия, т.е за периода 2000-2003 г. намалява броят на предприятията със заети до 10 души (с 51 предприятия по-малко), намалява и техният относителен дял – с 1,49 пункта.

Таблица 25. Относителен дял на предприятията от не финансовия сектор според броя на заетите

Предприятия	2000	2001	2002	2003
Общо	100.0	100.0	100.0	100.0
до 10 заети	93.63	93.17	93.08	92.14
от 11 до 50 заети	4.51	4.99	5.05	5.98
от 51 до 100 заети	0.82	0.92	0.87	0.79
от 101 до 250 заети	0.52	0.42	0.64	0.74
над 251 заети	0.52	0.50	0.36	0.35

Второ място по относителен дял през 2003 г. заемат предприятията с брой заети до 50 души – 5,98 % (137 предприятия) от общия брой предприятия в общината. През 2000 г. предприятията до 50 заети са представлявали 4,51 % (101 предприятия) от общия брой предприятия, т.е за периода 2000-2003 г. нараства броят на предприятията със заети до 50 души (33 предприятия), като нараства техният относителен дял – с 1,48 пункта.

Относителният дял на предприятията със заети до 100 души в община Кюстендил през 2003 г. е 0,79 % (18 предприятия); на предприятията със заети до 250 души е 0,74 % (17 предприятия); на предприятията с над 251 души е 0,35% (8 предприятия).

Предприятията в община Кюстендил през 2003 г. са реализирали нетни приходи от продажби в размер на 265 723 хил. лв., което е с 52 971 хил. лв. повече в сравнение с 2000 г.

Общата печалба генерирана от предприятията, развиващи своята дейност на територията на община Кюстендил през 2003 г. възлиза на 9185 хил. лв., която е с 1052 хил. лв. по-малко в сравнение с 2000 г. В същото време се наблюдава увеличение на нетните приходи от продажби с 52 971 лв. през 2003 г. в сравнение с 2000 г. и отчитане на намаление на реализираната печалба.

**Таблица 26. Нетни приходи от продажби и печалба на предприятията,
2000-2003 г. (хил. лв.)**

Година	2000	2001	2002	2003
Нетни приходи от продажби	212 752	259 209	241 824	265 723
Печалба	10 237	12 739	13 959	9185

2.6. Общински търговски дружества

На територията на общината работят и общински търговски дружества, в които общината е едноличен собственик на капитала. Това са: „Хигия” ЕООД, „БКС” ЕООД и „ДДД” ЕООД, “НАРМАГ” (в ликвидация).

**Таблица 27. Основни показатели за търговските дружества
с общинско имущество**

Година	Брой единици	Нетни приходи от продажби в хил. лв.	Приходи от дейността в хил. лв.	Разходи за дейността в хил. лв.	Печалба в хил. лв.	Загуба в хил. лв.	Основен капитал в хил. лв.
2001	4	1253	1271	1292	11	1	116
2002	4	716	850	958	1	135	116
2003	4	768	864	1040	1	170	135

От изнесените данни за търговските дружества с общинско имущество и/или участие, наблюдавани през периода 2001 – 2003 година, могат да бъдат направени следните изводи:

1. Размерът на основния капитал остава почти непроменен;
2. Нетните приходи от продажби през годините варират, като през 2003 г. намаляват в сравнение с 2001 г. с 485 х. лв., с около 38 %. Всички търговски дружества регистрират спад в нетните приходи от продажби;
3. Основният капитал остава непроменен за периода 2001-2003 г., с изключение на „БКС” ЕООД за 2003 г. се увеличава с 19 х. лв.;
4. Приходите от дейността намаляват с 32 %, а разходите с 19 % (в по-голямата си част са за суровини и материали, работни заплати);
5. Нетните приходи от продажби на един жител (по данни на НСИ) за 2000 г. са 2,87 х. лв.

Оценката на развитието на община Кюстендил през призмата на инвестиционната активност показва, че придобитите дълготрайни материални активи възлизат на 16 539 хил. лв. Най-големи разходи са направени за придобиване на машини, оборудване и транспортни средства – 62,34 %, сгради, строителни съоръжения и конструкции – 26,95 % и земя – 6,12 %.

Таблица 28. Придобити ДМА в община Кюстендил през 2003 г.

Дълготрайни материални активи	Придобити ДМА (хил. лв.)
Общо	16539
Земя	1012
Сгради, строителни съоръжения и конструкции	4458
Машини, оборудване и транспортни средства	10311
Други разходи	758

Структурата на тези разходи средно за страната е 41,40 %:58,60 % в полза на разходите за придобиване на машини и съоръжения спрямо всички останали разходи за придобиване на ДМА. За община Кюстендил тази структура е 37,66 %:62,34 %.

Таблица 29. Структура на придобитите ДМА през 2003 г.

Дълготрайни материални активи	(%)
Общо	100.00
Земя	6.12
Сгради, строителни съоръжения и конструкции	26.95
Машини, оборудване и транспортни средства	62.34
Други разходи	4.58

Основни изводи:

- Икономическото развитие на общината по показател произведен БВП на човек от населението е под средното за страната и бележи тенденция на намаление през последната година от анализирания период;
- Недостатъчен е размерът на инвестициите за обновяване на технологичното оборудване;
- Ниска е степента на диверсификация на производствения сектор;
- Ниска е конкурентоспособността на производствените предприятия;

- Инициране на различни образователни програми за професионална квалификация на работна сила, за да отговаря на изискванията на съвременната икономика.

2.7. Инвестиции

Инвестициите са твърде чувствителен индикатор, който се влияе пряко от създадените условия за развитие на икономическите дейности в общината. На дневен ред пред общинската администрация стои въпросът за спиране на спада и преминаване към икономически растеж.

Общината е с административен капацитет, който разработва и реализира проекти, свързани с подобряване качеството на живота на населението в региона. В следващите таблици са показани реализираните проекти от община Кюстендил за периода 2004-2005 година. От тях е видно, че общо привлечените средства в община Кюстендил за периода 2004-2005 година са на стойност 8 161 806,00 лева, вложени в различни инфраструктурни проекти.

2.8. Състояние на туризма

Община Кюстендил се нарежда сред общините в България с много високи шансове за успешно развитие на икономически жизнеспособен туризъм. Наличието на туристически локализации, защитени територии, обекти от “100-те национални туристически обекта”, резервати на културно-историческото наследство и обекти от списъка на световното културно наследство на ЮНЕСКО, паметници на културата с национално значение, културни прояви, балнеология и организираната местна инициатива дават основание община Кюстендил да бъде определена като община с висок туристически потенциал.

Стагнацията в развитието на туризма през последните години е свързана не само със социално-икономическите проблеми, предизвикани от прехода на страната, но и с порасналите потребности на ползвателите на туристическия продукт. Подобряването на туристическата инфраструктура ще стимулира и повиши нивото на туристическа усвоеност на общината. Изграждането на подходяща инфраструктура за нуждите на туризма ще стимулира развитието на МСП и ще допринесе за превръщането на региона в атрактивна и привлекателна дестинация за български и чуждестранни туристи и бизнеса.

**Таблица 30. Спечелени проекти от община Кюстендил
(реализирани 2004 – 2005год.)**

Наименование на проекта	Бюджетна линия	Сума
Санитарне сградите на ПМГ – гр. Кюстендил - 2004	Социално инвестиционен фонд, Община Кюстендил	362 206
Изграждане на водопреносна мрежа за минерална вода от централната разпределителна шахта гр.Кюстендил -2004-2005	ПУДООС	244 475
Вътрешна газификация на обекти публична общинска собственост и на издръжка на Община Кюстендил -2004	Национален доверителен екофонд	252 978
Проект “Красива България” – 2004г. № ВUL 000 11710	Министерство на труда и социалната политика	248 386
НП “От социални помощи към осигуряване на заетост” 2004г.,2005г	Министерство на труда и социалната политика	1 720 814 1 500 000
Създаване на европейски информационен център в Община Кюстендил - 2004	Посолство Р Финландия Община Кюстендил	19 558
Подобряване на разделното сметосъбиране на територията на град Кюстендил 2004-2005	ПУДООС	674 751
Безлихвен кредит за закупуване на сметосъбираща техника и съдове за смет 2004-2005	ПУДООС	508 508
Повишаване информираността и адаптивността на гражданите на Община Кюстендил в процеса на присъединяване на България към ЕС-2004	Министерство на външните работи	9 503
“Канализация за битово – фекални води в кв. 9, кв. 11, кв.12 и кв. 27 на кв. “Въртешево” град Кюстендил” - 2005	ПУДООС	736 100
Ремонт на ДЛФУ “Ильо Войвода” 2004 - 2005	Социално инвестиционен фонд, Община Кюстендил	132 527
Реконструкция на канализация за фекални води на ул. “Неофит Бозвели”, между РШ до източен вход на музея и РШ на ул. “Бузлуджа”, гр. Кюстендил -2005	ПУДООС, ПИП	23 000
Пред-проектно проучване и подготовка Апликационна форма за кандидатстване по ИСПА с проект: “ Подобрения във водния цикъл на гр. Кюстендил” - реконструкция ВиК мрежата на гр. Кюстендил и ПСОВ 2004-2005	ИСПА	
Реконструкция и модернизация на уличното осветление в гр. Кюстендил	МЕ	360 000
Социализация на комплекс “Римски терми” гр. Кюстендил – реконструкция на прилежаща и паркова инфраструктура	МКТ, ПИП	99 000
Пречиствателна станция за питейни води с. Гюешево	МРРБ, ПИП	100 000
Път Кюстендил - Дупница	МРРБ, ПИП	
Път III Берсин - Граница	МРРБ, ПИП	
ОБЩО		6 483 298
	+ Безлихвен кредит /съдове за смет/	508 508

**Таблица 31. Проекти с партньорство на община Кюстендил
(реализирани 2004–май 2005 год.)**

Наименование на проекта	Бюджетна линия	Сума
Възстановяване и реставрация на културния паметник “Дервиш баня” гр. Кюстендил – възможност за трудова реализация на младите хора – партньори на Фирма “Хигия” ЕООД	Министерство на труда и социалната политика	66 500,00 лв.
Изграждане на обществена баня в кв. Изток на гр. Кюстендил – Сдружение “Рома 2004”	Социално инвестиционен фонд	125 000,00 лв.
Благоустрояване на селищна инфраструктура на гр. Кюстендил, с. Богослов, с. Коняво, с. Багреници, с. Лозно, с. Слокощица, с. Шишковци, с. Гюешево, с. Жабокрът, с. Горна Гращица, с. Жиленци, с. Граница, с. Ябълково, с. Пиперков чифлик – Инициативни комитети и НПО Областна администрация Кюстендил	Министерство на регионалното развитие и благоустройство	115 000,00 лв.
Благоустрояване на селищна инфраструктура: с. Соголяно, с. Раждавица, с. Копиловци, с. Николичевци, с. Вратца, с. Грамаждано, с. Таваличево, с. Драговищица, с. Скриняно, с. Стенско, с. Раненци, с. Нов чифлик – Инициативни комитети и НПО Областна администрация Кюстендил	Министерство на регионалното развитие и благоустройство	125 000,00 лв.
Развитие на природо - познавателен екологичен туризъм чрез реновиране на парковата инфраструктура на лесопарк Хисарлъка, гр.Кюстендил – Областна администрация Кюстендил	ПУДООС	89 990,00 лв.
Екологичен информационен обучителен център “Природата в родния край” – Областна администрация Кюстендил	ПУДООС	39 510,00 лв.
Благоустрояване на селищна инфраструктура – с. Берсин, с. Гирчевци, с. Горановци, с. Гърляно, с. Дворище, с. Катрище, с. Каменичка Скакавица, с. Мазарачево, с. Нов Чифлик, с. Преколница, с. Радловци, с. Раненци, с. Стенско, с. Търновлаг, с. Шипочано, с. Горна Брестница, гр. Кюстендил	МРРБ	125 000.00 лв.
Кюстендилски регион – кръстопът на осемхилядолетна история и култура – Областна администрация -5 общини За Община Кюстендил	ФАР – ИСС	250 000.00лв.
Изграждане на къщи за социално слаби ромски семейства в кв. “Изток”	Фондация “Адра” Община Кюстендил Община Виена	120 000.00 лв.
Изграждане на екотуристически център и екотуристическа	ПУДООС	114 000.00 лв.

В община Кюстендил развитието на туризма все още не е на необходимото ниво, но потенциала, който тя притежава – природните и културно-исторически дадености са добра база за икономически успешно и устойчиво развитие на алтернативни форми на туризъм и това се оценява от предприемачите. В резултат на това през последните години се забелязва увеличение на частните инвестиции в хотелиерството. Инвестициите са насочени в ремонт, реконструкция и модернизация на съществуващата база и ново строителство. Специфичните природни ресурси на общината създават благоприятни условия за развитието на екологичен и устойчив туризъм.

Община Кюстендил привлича интереса на туристите със своя богат архитектурен облик, историята си, съхранените автентични следи от Античността и Средновековието. В община Кюстендил има създадена богата музейна сбирка, която включва експонати от археология, етнография, обща история. Интерес представлява и многообразния културен календар наситен с местни традиционни празници, и национални конкурси.

Провеждането на конструктивен диалог за развитие на туризма на местно ниво и ефективното сътрудничество с неправителствения сектор, бизнеса и други заинтересовани институции и организации гарантира целенасоченото въздействие за устойчиво развитие на туризма като приоритетен отрасъл за общината.

Реализирани и в процес на реализация са редица проекти в областта на подобряването на туристическата и инженерна инфраструктура, подготовка и обучение на кадри за нуждите на туризма, маркетинг и реклама, финансирани от национални, международни програми и предприсъединителни фондове.

Развитието на туризма може да се разгледа в контекста на няколко основни цели:

- Изграждане на инфраструктура за нуждите на туризма;
- Търсене на възможности за увеличаване на посещаемостта от български и чужди граждани;
- Осигуряване на разнообразни възможности за отдих, туризъм и спорт на населението на общината;
- Използване на наличните ресурси за развитие на балнеологичен, екологичен и културен туризъм;
- Организиране на културни събития с национално значение;
- Наличие на туристически дружества с бази за развитие на екотуризм;
- Развитие на алтернативни форми на туризъм.

Територията на община Кюстендил с географското си положение, рекреационно–ресурсен потенциал, природни дадености, културно-историческо наследство и с развитието на европейските транспортни коридори Е-4 и Е-8 е изключително подходяща за туризъм. На територията на общината има условия за:

1. Балнеолечение. На територията на град Кюстендил има топли минерални извори, които в съчетание с рехабилитационните центрове биха могли да бъдат оползотворявани от туристическа гледна точка. Наличието на геотермални води непосредствено в обекти–паметници на културата и в зони с концентрация на културно–историческо наследство е потенциал за развиване на балнеоложки и културен туризъм.

Основен структурообразуващ фактор за развитието на Кюстендил през вековете са топлите минерални извори, чиито лечебни свойства са допринесли за известността на града през вековете и сега. Днес в санаториумите на града са разкрити кабинети за лечение на артроревматични заболявания, гинекологични заболявания с лекуване на стерилитет у жената, неврологични и кожни заболявания, отравяния и др. Лековитата минерална вода, заедно с добрите климатични условия, красивата природа и богатата културна традиция, създават отлични условия за пълноценен отдих за българските и чуждестранни туристи и гости на града.

2. Културно-познавателен туризъм. На територията на Кюстендилска област се намират 1052 паметника на културата, като повечето от половината са съсредоточени в община Кюстендил. Благоприятно е съчетанието на природните

забележителности и културно-историческото наследство на района на Кюстендил, поречието на р. Струма и планината Осогово. Община Кюстендил притежава изключително богато културно–историческо наследство с най–широк спектър от историческа периодика и много високи стойности като качествена характеристика. Античният и средновековен резерват “Пауталия-Велбъжд” и многобройните, единични паметници на културата от Възраждането обогатяват съкровищницата на културното наследство. Културно–туристически маршрут “Кюстендилски регион – средище на древни култури” обхваща общо 14 паметника на културата с изключително висока научно – историческа и архитектурно художествена стойност от всички културно–исторически периоди в хронологичен интервал от VII хилядолетие пр. Хр. – XIX в. Маршрутът включва 4 от най–ярките и запазени антични паметници на Пауталия, разположени в границите на “Национален архитектурен и археологически резерват Пауталия – Велбъжд - Кюстендил”, Римски терми, Акропол на Пауталия, Антична и късно–антична крепост на хълма “Хисарлъка”, средновековна “Пиргова кула”, Джамия “Ахмед бей” , църквата “Св. Георги”– град Кюстендил.

Маршрутът е обезпечен със сравнителна добра туристическа и комуникационна инфраструктура. За обслужването е открит туристически информационен център в гр. Кюстендил и информационни бюра в гр. Рила и гр. Сапарева баня. Изграждането на обща информационна мрежа обединява усилията за ефективно и пълноценно провеждане на рекламна кампания и съвременно информационно осигуряване и отговаря на нуждите на местната общност и потенциалните туристи.

С реализирането на проект на община Кюстендил и фирма “Хигия” по Програма ФАР BG 0202.01 за реставрация на културния паметник “Дервиш баня” ще се възстанови още един емблематичен за града туристически обект.

3. Селски туризъм. В община Кюстендил има планински населени места с потенциал за развитие на селски туризъм, определени в Наредба № 14 на МЗГ и МРРБ и Наредба № 15 от 18.05.2001 г. (44 села отговарят на тези изисквания), за условията и реда за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ за развитие и разнообразяване на икономическите дейности, предоставяне на възможности за многостранни дейности и алтернативни доходи по Специалната

предприсъединителна програма на Европейския съюз за развитие на земеделието и селските райони в Република България /САПАРД/.

4. Планински туризъм. В общината планинският туризъм е представен от маршрутно-познавателния туризъм, като отлични възможности за него предлагат обозначените маршрути в Осогово, водещи до известни национални обекти. Природо-географската картина очертава богато многообразие от лесопаркове и зелени зони. Климатът благоприятства развитието на целогодишен туризъм, като съобразно определен сезон се акцентира на специализирания туризъм (селски туризъм, познавателен туризъм, ски туризъм и др.).

5. Зимни спортове. По отношение на зимните спортове планина Осогово с наличните ски-писти, влекаре, хижи и почивни станции предлагат добри условия за практикуване на зимни спортове.

6. Климатолечение. В община Кюстендил съществуват добри възможности за развитие на тази дейност - налични оздравителни центрове (белодробни и ревматични заболявания) с добри традиции в тази посока.

7. Екотуризм. Тук възможностите се свързват с наличието на защитени обекти, поддържани резервати, защитени местности, природни забележителности, природни паркове, еко и гео-пътеки. Маршрутите са обезпечени със сравнителна добра туристическа и комуникационна инфраструктура.

Осоговската планина е четвъртата по височина в България и разполага с висок потенциал за нуждите на екотуризма. Планинските климатични условия създават възможност за продължително снегозадържане, което е една от предпоставките за развитието на зимни спортове. В Осоговската планина е разположен природния резерват “Църна река”, обявен за резерват през 1980 г. и обхваща представителна екосистема на първични букови съобщества в климаксова фаза и представя най- характерните биоценози на планината. На територията на планината са разположени още Природната забележителност “Юч бунар” – група дървета от секвоя на възраст от 110 г., и природна забележителност “Вековна букова гора” в непосредствена близост до средновековния манастир “Св. Лука”. Недалеч от местността “Бегбунар” се намират планински торфени блата с характерна растителност, които представляват интерес за екотуризма. Релефът на

планината е удобен за пешеходен туризъм. Планината е леснодостъпна с изградени асфалтови пътища, водещи до съществуващите бази за настаняване. Наред с маркираните и използвани туристически маршрути от с. Богослов до х. Иглика и от х. Осогово до връх Руен, има възможности за разработване на различни по продължителност и трудност екомаршрути, които преминават през територии със значително видово разнообразие, включително редки, защитени и застрашени видове, ендемити, реликти и лечебни растения. Като регион с бивш статут на гранична зона и силно обезлюдяване има сравнително добро равнище на опазване на биоразнообразието. Общо в планината има маркирани от БТС 11 бр. туристически маршрута.

Друга природна атракция в Кюстендилска община е Скакавишкия водопад. Той се намира на десния бряг на р. Струма в дълбоко всечения Земенски пролом на 18 км. североизточно от гр. Кюстендил, близо до ж.п. спирка Скакавица. Полскоскакавишкият водопад е един от високите в нашата страна – водите на потока падат от около 80м. височина.

Полскоскакавишкият водопад има много интересен произход – околните ридове са изградени от варовици, пропускащи дъждовна вода, която по своя път се насища с калциев карбонат. Стигайки до непрopusкливи скали водата излиза във вид на карстови извори над с. Полска Скакавица. Поради благоприятните природни условия калциевия карбонат се отлага във вид на травертин /бигор/ и образува висока тераса, от която водата пада.

8. Фестивален туризъм. Добри възможности и традиции за този вид туризъм има в град Кюстендил. В националния културен календар са включени следните мероприятия, които се провеждат на територията на Община Кюстендил – 21 март – празник на Кюстендил “Кюстендилска пролет”, 1 април – Национален пленер на карикатуристите, месец април – Международен фестивал на класическата китара, месец май – Изложба “Съвременници на Владимир Димитров Майстора” и Изложба “Кюстендилска изобразителна школа”, месец август – Културни празници “Кюстендилско лято 2004”, месец октомври – Международен пленер по живопис “Следовници на Майстора”, месец ноември – Международен пленер по живопис “Свети Лука”.

Богатото културно–историческо наследство, което в съчетание с прекрасната природа, минералните извори и добрата инфраструктура превръщат туристическия отрасъл в един от приоритетните за общината. Наличието на туристически локализации, защитени територии, обекти от “100 национални туристически обекта”, резервати на културно – историческото наследство и обекти от списъка на световното културно наследство на ЮНЕСКО, паметници на културата с национално значение, културни прояви, балнеология и др. дават основание Кюстендилска община да бъде определена като община с висок туристически потенциал. Съвкупността от притежаваните туристически ресурси/атракции/, позволяващи привличането на значително по обем туристическо търсене, осигуряващо икономически ефективно развитие на туризма в краткосрочна или средносрочна перспектива; относителната близост до значителни центрове на формиране и разпределение на туристическото търсене, в т.ч. и генератори на “вторични” туристически потоци; наличието на определена местна инициатива за развитие на туризма са добри предпоставки за развитието на жизнеспособен туризъм.

Извеждането на туризма като перспективен в икономическото развитие на общината изисква целенасочена политика, която да включва търсене на възможности за облекчения, чуждестранни инвестиции, ориентирани към развитие на туристическия бизнес. Във връзка с това трябва да се предприемат следните мерки, отнасящи се до:

1. Изработване на цялостна стратегия за развитие на туризма;
2. Подобряване качествено състояние на материално-техническата база и увеличаване на услугите и атракциите;
3. Решаване на проблеми на техническата инфраструктура в района, затрудняващи туризма;
4. Засилване на рекламата;
5. Подобряване квалификацията на кадрите за работа в туризма в условията на свободен пазар;
6. Разработване и управление на проекти за усвояване на средства от национални и предприсъединителни фондове.

Средства за подслон

През 2003 г. са регистрирани 5064 нощувки в хижите на територията на общината и 9708 в хотелите. Приходите от нощувките в хижите и хотелите са общо 118 326 лв. Приходи от почивно дело (в т.ч. от нощувки, хранене и такси) – 115 908 лв., за развитието на което общината притежава голям потенциал от почивни бази и квалифициран персонал, но за съжаление през последните години този традиционен отрасъл за икономиката на общината не носи достатъчно приходи.

Таблица 32. Средства за подслон в община Кюстендил през 2003 г.

Показатели	Хижи	Хотели
Реализирани нощувки - общо	5064	9708
▪ в т. ч. чужденци	-	2488
Легла - брой	135	359
Стаи - брой	35	
Приходи от нощувки - общо	5906	112420
▪ в т. ч. от чужденци	-	29592
Пренощували лица	1708	6945
▪ в т. ч. чужденци	-	1533

Броят на средствата за подслон за периода 2000-2004 година се е променял, като се констатира увеличение на броя на хотелите и хижите и намаляване почивните домове – данните в следващата таблица:

Таблица 33. Средства за подслон

Показатели	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.
Хотели	3	2	2	5	7
Хижи	3	3	3	2	8
Почивни домове	7	7	7	6	6
Вили					1

Специализираните места за лечение и отдих на територията на общината са:

1. Лечебен профилактично-възстановителен център на „БДЖ” ЕАД, поделение за превозна дейност – София. Намира се в центъра на град Кюстендил. Разполага с 58 легла в стаи с 1, 2 и 3 легла и с 6 апартамента със самостоятелни санитарни възли, кухненски блок и столова за 40 души, както и конферентна зала с

15 места. Работи целогодишно. Предлага пълен и частичен пансион при добро обслужване и възможности за приятен отдих, лечение и възстановяване. Извършват се медицински прегледи, балнеологични и физиотерапевтични процедури.

2. „Специализирани болници за рехабилитация – национален комплекс”, ЕАД, филиал Кюстендил. Специализираното заведение към Министерството на здравеопазването се намира в централната част на град Кюстендил. Хотелската част е с общ капацитет 200 легла, разделени на първа и втора категория и 3 апартамента. Разполага с балнеолечебен, физиотерапевтичен, кинезитерапевтичен, инхалаторен, торфолечебен и парафинолечебен сектор. Хранителния блок е с капацитет 160 места.

3. Хотели и хижи

- Хотел „Трите буки” – три звезден, 62 легла в стаи по едно и две легла и апартаменти, ресторант – панорама със 100 места, дневен бар, диско-бар, сауна, басейн, конферентна зала със 100 места, фитнес, игрища за плажен волейбол и футбол, тенис корт, ски гардероб;

- Хотел „Балкан” – 18 места в девет стаи с по две легла;

- Хотел „България” – три звезден хотел, разполага с 65 места, представени в апартаменти, единични и двойни стаи, ресторант, открит ресторант-тераса, конферентна зала и обменно бюро;

- Хотел „Лазур” – 5 стаи, осем легла, ресторант-градина с 50 места;

- Хотел „Ла Вега” – 15 легла и кафе-аператив;

- Хотелски комплекс „Велбъжд”- три звезден, 150 легла в стаи с едно и две легла и апартаменти, ресторант с 200 места, ресторант , дневен и нощен бар;

- Хотелски комплекс „Пауталия” – 60 легла в стаи с едно, две и три легла, ресторант със 150 места и механа с 200 места;

- Стримон SPA Клуб – новостроящ се пет звезден хотел за рехабилитация, разполагащ със 150 места.

- Профилакториум „Три буки” – 25 стаи с по две и три легла и 4 апартамента, лекарски кабинет, учебна база с 36 места, заседателна зала с 20 места, ресторант с 60 места.

4. Ведомствени бази в Осоговска планина:

- Хижа „Осогово” – 37 легла, ресторант с 60 места, кафе-аператив;

- Хижа „Иглика” – 105 легла, ресторант, кафе-аператив;
- Хижа „Бор” – 25 легла, ресторант, заседателна зала;
- Хижа – мина „Ветрен” – 20 легла;
- Хижа „Кюстендилски строител” – 25 легла;
- Хижа „Областно пътно управление” – 15 легла;
- Ученически лагер „Памука”;
- Хижа ДДС „Осогово”;
- Хижа „Община Кюстендил”;
- Вила „Юч бунар”;
- Ресторант „Студен кладенец”.

Обединените усилия и изградените партньорства с бизнеса и неправителствените организации създават отлични предпоставки за привличане на инвестиции и насърчаване на предприемачеството. Всичко това ще превърне туристическия отрасъл в катализатор за социално – икономическото развитие на община Кюстендил, ще възвърне славата на града като национален курорт и притегателна туристическа дестинация. За целогодишното усвояване туристическия отрасъл в бъдеще трябва да бъде обезпечен с:

- Подходяща инфраструктура за нуждите на туризма;
- Информационни продукти и географска база данни;
- Капацитет за прилагане на туристическия продукт и опазването на околната среда;
- Ефективен маркетинг и реклама на туризма чрез разработване и разпространение на рекламни материали и създаване на устойчиви връзки с туроператори;
- Съвременна информационна мрежа между съществуващите в региона и общината туристически информационни центрове.

В националната стратегия за екотуризъм Кюстендилска община и Осоговската планина попадат в 8-ми Западен крайграничен екотуристически регион. От характеристиката на този екотуристически регион е видно, че условия за развитие на комплексен туризъм има само в община Кюстендил. Наличието на туристически локализации, защитени територии, обекти от “100 национални

туристически обекта”, резервати на културно–историческото наследство и обекти от списъка на световното културно наследство на ЮНЕСКО, паметници на културата с национално значение, културни прояви, балнеология и др. дават основание община Кюстендил да бъде определена като община с висок туристически потенциал.

2.9. Търговия и услуги

Изследването на състоянието на сектора на търговията и услугите в община Кюстендил показва, че те играят голяма роля и заемат силна позиция в икономиката на общината.

В сектор “Услуги” на община Кюстендил през 2003 г. са функционирали 2014 предприятия. Те са създавали 57,91 % от нетните приходи от продажби, реализирани на територията на общината.

През 2003 г. най-голям е броят на предприятията в отрасъл „Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и на стоки за домакинството” – 1203 предприятия, като за 2000 г. техният брой е бил 1236 предприятия. Този отрасъл е с най-голям относителен дял в нетните приходи от продажби реализирани от предприятията на територията на община Кюстендил – 41,6% през 2003 и 42,03 % през 2000 г.

На второ място по брой предприятия в сектор услуги през 2003 г. е отрасъл „Хотели и ресторанти” – 282 предприятия с относителен дял в нетните приходи от продажби на предприятията действащи на територията на общината – 2,31 % през 2003 г. и 2,01% през 2000 г.

На следващо място по брой предприятия в сектор „Услуги” на община Кюстендил през 2003 г. е отрасъл „Транспорт, складиране и съобщения” – 181 предприятия през 2003 г., при 258 предприятия през 2000 г. с относителен дял на нетните приходи от продажби за 2003 г. – 11,5 %, като за 2000 г. относителният им дял е бил 8,47 %.

Условията, определящи развитието на услугите, силно се урбанизират. Търсенето на услуги е най-добре развито в общинския център. Поради тази причина в по-малките населени места на община Кюстендил развитието на услугите е на по-ниско равнище.

2.10. Неправителствени организации

Важна роля за социално–икономическото развитие на Община Кюстендил има ефективното участие на неправителствените организации в решаването на проблемите на общината. Като цяло в Община Кюстендил съществува добре развит неправителствен сектор. Активно действащи неправителствени организации са следните: “Кюстендилска търговско промишлена палата”, “Съвет по туризъм”, Регионално сдружение на общини и НПО “Струма”, “Партньори Кюстендил”, Сдружение за граждански инициативи, Екологично дружество “Крайще”, “Център за младежки инициативи - Кюстендил”, “Бъдеще”, Фондация “АДРА”, Сдружение “Нево дром – нов път”, Сдружение “Рома 2004”.

Най-общо неправителствените организации, регистрирани на територията на общината, са следните:

Таблица 34. Неправителствени организации

ВИДОВЕ	БРОЙ
Адвокатска колегия	1
Религиозна организация	11
Районна колегия	2
Народно читалище	35
Неправителствена организация, създадена с нарочно основание	1
Местно поделение (ЮЛ)	3
Сдружение	179
Сдружение за напояване	1
Синдикална организация	1
Фондация	16

Тези НПО работят предимно в областта на социалната и образователна сфера, младите хора, екологията, туризма, интеграцията на етническите малцинства и др. Неправителственият сектор работи в партньорство за решаването на значими проблеми на Община Кюстендил.

Основен проблем на гражданското общество е укрепване на капацитета и създаване на устойчиви партньорства между сродни организации, взаимодействие с местните власти и по–широко участие в процесите на вземане на решения на локално ниво.

Основни изводи:

1. Икономическото развитие на общината не е на необходимото ниво, констатира се липса на частна инициатива в по-широки мащаби;
2. Недостатъчен е размерът на инвестициите за обновяване на технологичното оборудване;
3. Ниска е степента на диверсификация на производствения сектор;
4. Ниска е конкурентоспособността на производствените предприятия;
5. Няма разработена маркетингова стратегия за развитие на алтернативни форми на туризъм;
6. Не са привлечени чужди инвестиции за развитие на туризма и няма стратегия за развитие на отрасъла;
7. Не е разработен рекламен сайт на община Кюстендил в Интернет за ефективни комуникации, представяне на природните дадености и възможности за отдих, туризъм и лечение.

Насоки:

1. Необходими са програми за обучение за повишаване на професионалната квалификация на работна ръка, така че тя да отговори на изискванията на съвременната икономика;
2. Да се разработи рекламен сайт на община Кюстендил за ефективни комуникации и осъществяване на връзки;
3. Разработване на проекти за привличане на чужди инвестиции в областта на туризма.

3. Човешки ресурси и развитие на социалния сектор

3.1. Брой и динамика

В община Кюстендил са концентрирани 45,5 % от работната сила на областта. В подредбата по низходящ ред на коефициентите на заетост, тя заема 2-ро място, а по равнище на безработица 1-во място от общо 9-те общини в областта.

В настоящия момент несъответствието между професионалната квалификация и пазара на труда е следствие от реструктурирането на икономиката. Това несъответствие се наблюдава също така в групите от хора с

образование и професионални квалификации, но без стаж, както и в групата на продължително безработните. Бързо нарастват нуждите от квалифицирана работна ръка, свързани с въвеждането и използването на нови производствени технологии, информационни и комуникационни технологии.

За да се повиши благосъстоянието на населението в община Кюстендил, е необходимо да се насочат усилията на административния капацитет към разкриване на нови работни места, да се търсят възможности за намаляване на броя на безработните чрез различни програми и проекти, така че младите хора да не напускат родните си места, а да работят за развитието на общината. Необходимо е това да стане в търсенето на нови пазари и възможности за развитие традиционните селскостопански производства и в областта на туризма, за които има природни дадености.

В резултат на структурните реформи в икономиката на страната се отбелязва относителен спад в търсенето на работна сила. Това, наред с други социално-икономически фактори, води до запазване на високото ниво на безработица. Стратегическите цели за преодоляване на ситуацията са:

1. Изграждане на мрежи за развитие на професионалните умения в съответствие със съвременните изисквания за развитие на бизнеса, пазара на труда и подготовката за информационното общество;
2. Повишаване на гъвкавостта и подобряване на капацитета на системата за професионално образование и обучение, за да се реагира адекватно на променящото се търсене на пазара на труда;
3. Подкрепа на инициативите за използване на професионалното обучение, технологичния и изследователския капацитет за постигане на икономически растеж;
4. Достъп до продължително професионално обучение и обучение по време на работа чрез осигуряване на стимули за работодателите и работещите;
5. Интервенции, отнасящи се до активно включване на социални партньори (дружества, асоциации и др.) в продължително професионално обучение, провеждане на проучвания за нуждите на пазара на труда, работа в мрежа и др.;
6. Професионална преориентация, в съответствие с осъществяваните структурни промени;
7. Помощ за самонаемане;

8. Стаж за млади хора.

Преходът към пазарно стопанство закономерно наложи дисбаланс на трудовия пазар. През последните години трайното несъответствие между предлагането и търсенето на работна ръка започна да се променя в полза на търсенето, но на квалифицирани работници. Това е следствие от активизирането на икономическите процеси, което оказва положително влияние върху пазара на труда, като тази тенденция вече се проявява осезаемо в община Кюстендил.

Тенденцията на движение на работната сила от обществения към частния сектор продължава. Причините за тези промени са свързани с продължаващия процес на реструктурирането в обществения и в частния сектор. В останалите форми на заетост (по граждански договор и договор за управление) също се отчита нарастване.

Данните за средносписъчния брой и структурата на заетите лица за периода 2001-2003 г. са представени в следващите две таблици:

Таблица 35. Наети лица по трудово и служебно правоотношение в община Кюстендил

Отраслови сектори	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Общо	16749	16837	16811	17988
Селско, ловно и горско стопанство	584	386	372	452
Преработваща промишленост	5872	5745	6016	6236
Снабдяване с електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода	247	524	502	579
Строителство	815	779	663	733
Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и на стоки за домакинството	2145	2380	2423	2411
Хотели и ресторанти	362	423	393	519
Транспорт, складиране и съобщения	817	930	920	782
Финансово посредничество	239	173	152	184
Операции с недвижимо имущество, наемодателна дейност и бизнес услуги	298	365	310	309
Държавно управление и отбрана; задължително обществено осигуряване	1180	1163	1184	1401
Образование	1565	1533	1491	1472
Хуманно здравеопазване и социални дейности	1676	1398	1414	1530
Други дейности, обслужващи населението	426	526	575	1238

Както се вижда от предходните данни, в икономиката на община Кюстендил броят на заетите нараства. Трудовите ресурси на община Кюстендил през 2000 г. са 16749, през 2001 се увеличават и са 16837, през 2002 г. намаляват с 26 души и достигат 16811, а през 2003 г. се увеличават до 17988 души. За периода 2000-2003 г. заетите са се увеличили с 1239 души (7 %). Незначително намаление на броя на заетите се отчита само през 2002 г в някои сектори.

Най-голям е броят на наетите лица в сектор „Преработваща промишленост” с 6236 наети през 2003 г., като тук увеличението в сравнение с 2000 г. е с 364 души (с 6%). От общият брой заети през 2003 г 34,67 % са в този сектор, а през 2000 г. те са били 35,06 %. Броят на заетите в този сектор бележи увеличение в абсолютен размер, а в относителен леко намаление (0,39 %).

На следващо място по средногодишен брой на наетите лица се нарежда сектор „Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и на стоки за домакинството”, в който те представляват 13,40 % от общия брой наети през 2003 г., а през 2000 г. те са били 12,80 %. Тенденцията е в този сектор броят на заетите да бележи увеличение и в абсолютен (266 наети) и в относителен размер (0,60 %).

На трето място по средногодишен брой на наетите лица се нарежда сектор „Здравеопазване” с 8,50 % от общия брой, но в сравнение с 2000 г. бележи намаление със 146 души (0,87 %), а в сравнение с 2002 г. увеличение със 114 души (8,20 %).

Заетите в сектор “Образование” през 2003 г. са 1472 души, като тук тенденцията е намаление с 93 души (6 %) спрямо 200 г. Причините са свързани преди всичко с отрицателния естествен прираст, което води до намаляване броя на учащите. В общия брой заети те представляват 8 %.

За периода 2000-2003 г. значителен ръст бележат заетите в сектор „Други услуги” (увеличение с 812 души от началото на периода) и „Държавно управление” с 221 души (19 % ръст). В общия брой заети те съставляват съответно 7 % и 8 %.

През 2003 г. увеличение се отчита и в секторите „Селско, ловно и горско стопанство” (намаление в сравнение с 2000 г. със 132 души), броят на заетите е 452, 2,51 % от общия брой заети, в сектор „Хотели и обществено хранене” броят заети е 519 души (със 157 души повече в сравнение с 2000 г.), което е 6,50 % от общия брой заети.

Най-малко са били заетите лица в отрасъл „Финанси, кредит и застраховки” – 184 души; отрасъл „Операции с имущество и бизнес услуги” – 309 души и отрасъл „Селско, горско стопанство и риболов” – 452 души.

В останалите сектори, както се вижда и от таблицата, за 2003 г. се увеличава броя на заетите само в сектор „Транспорт, складиране и съобщения”. Тенденцията е намаление със 138 души за последната година и относителен дял от 4 % от общия брой заети (Таблица 36):

Таблица 36. Структура на заетите лица по отрасли в икономиката на община Кюстендил 2000-2003 г.

Заети лица		2000	2001	2002	2003
№	Общо	100.0	100.0	100.0	100.0
1	Сектор "Селско, горско стопанство и риболов"	3.49	2.29	2.21	2.51
2	Сектор "Индустрия"	41.40	41.86	42.72	41.96
2.1	Преработваща промишленост	35.06	34.12	35.79	34.67
2.2	Електроенергия, газ и вода	1.47	3.11	2.99	3.22
2.3	Строителство	4.87	4.63	3.94	4.07
3	Сектор "Услуги"	55.11	55.85	55.07	55.53
3.1	Търговия и ремонт	12.81	14.14	14.41	13.40
3.2	Хотели и обществено хранене	2.16	2.51	2.34	2.89
3.3	Транспорт и съобщения	4.88	5.52	5.47	4.35
3.4	Финанси, кредит, застраховки	1.43	1.03	0.90	1.02
3.5	Операции с имущество и бизнесуслуги	1.78	2.17	1.84	1.72
3.6	Държавно управление	7.05	6.91	7.04	7.79
3.7	Образование	9.34	9.10	8.87	8.18
3.8	Здравеопазване	10.01	8.30	8.41	8.51
3.9	Други услуги	5.67	6.16	5.78	7.67

Трудовият пазар в община Кюстендил през 2004 година се характеризира с тенденция към намаляване на регистрираната безработица спрямо предходната година. Въпреки това нивото на безработица остава по-високо от средните за страната стойности, като особено висок е относителният дял на безработните с основно и по-ниско образование, които нямат никаква специалност – почти 45 %.

Ако проследим данните в Таблица 35 ще установим, че от общия брой регистрирани безработни:

- 55 % са безработните жени (45 % - мъже);
- 15 % са до 24 години;
- 13 % са до 29 години;
- 35 % са от 30 до 44 години;

- 12 % са до 49 години;
- 24 % са над 50 години.

Таблица 37. Качествена характеристика на безработицата за 2004 година

Показатели	Брой
1. Общ брой население	66705
2. Общ брой регистрирани	4925
- с право на парично обезщетение	-
- с намалена работоспособност	259
3. Брой безработни по пол	4925
- мъже	2237
- жени	2688
4. Брой безработни по възраст	4925
- до 24 години	751
- от 24 до 29 години	656
- от 30 до 44 години	1709
- от 45 до 49 години	604
- над 50 години	1205
5. Брой безработни по професия	4925
- с работническа професия	1134
- специалисти	1164
- без професия	2627
6. Бр. безработни по образование	
- с висше	373
- със ср. спец. и ср. професионално	791
- със средно общо	413
- с основно и по-ниско	2214

Относителният дял на безработните по професия и образование е както следва:

- С работническа професия -23 %;
- Специалисти – 24 %;
- Без професия – 53 %;
- С висше образование – 1,48 %;
- Със средно специално и средно професионално образование – 16 %;
- Със средно общо – 8 %;
- С основно и по-ниско – 45 %.

Анализът на данните от предходните таблици дава основание да се направят следните **изводи**, относно средногодишните показатели, характеризиращи безработицата в община Кюстендил:

- Средногодишният брой на регистрираните безработни в общината намалява от 7158 през 2001 г. на 4295 през 2004 г. (с 2223 души, което е 31 %);
- Относителният дял на безработните за 2004 г. е 13,40 %. За същия период безработицата в страната е 13,70 % (по данни на www.econ.bg);
- Повече от половината безработни са жени (55 %);
- Във възрастово отношение с най-голям относителен дял са безработните до 44 и над 50 години;
- Висок относителен дял на ниско квалифицираните безработни (без професия са 53 %, а с основно и по-ниско образование – 45 %);
- Положителна тенденция е увеличаване броят на зетите, през 2003 г. в сравнение с 2000 г. се отчита увеличение с 1239 души (7 %);
- Средногодишният процент на безработицата в община Кюстендил бележи намаление през 2004 г. спрямо 2001 г. с 6,8 %.

В края на наблюдавания период броят на регистрираните безработни е най-ниския в сравнение с последните пет години. Данните за равнището на безработицата за 2001-2004 година са показани в следващата таблица.

Таблица 38. Равнище на безработицата в град Кюстендил през последните години

Година	2001	2002	2003	2004
Процент на безработицата	20,2	19,3	14,5	13,4
Брой безработни	7158	6737	4871	4925

Равнището на безработицата в община Кюстендил, икономически активното население, броят на зетите за периода 2001-2004 г. са показани в следващата таблица:

Таблица 39. Заетост и безработица за 2001-2004 година

Показатели	Брой безработни				Прираст/намаление (2004/2001 г.)	
	2001	2002	2003	2004	Брой	%
Икономически активно население	41192	40609	41078	-	- 114	- 0,28
Заети	16837	16811	17988	-		
Безработни	7158	6737	4871	4925	- 2233	- 31,20
Равнище на безработица	20,2	19,3	14,5	13,4		- 6,8

Общо безработицата, по данни на Териториалното бюро по труда, към края на 2004 година е 4925 души, от тях: в град Кюстендил 3304 и в квартал „Изток” 1291 души (роми), което е 26 % от общия брой регистрирани безработни. В следващите таблици са дадени характеристиките на безработицата по пол, възраст и образование за град Кюстендил и кв. „Изток”, където е обособено ромското население.

Характерно за безработицата сред ромското население е, че тя е най-висока при младежите, които са с ниска степен на квалификация и образование. Регистрираните безработни със средно образование са 17 души. Това може да бъде преодоляно с различни образователни и квалификационни програми и мерки от страна на социалното министерство и общината.

Разпределението на безработните по пол, възраст и образование за град Кюстендил и кв. „Изток” се вижда от следващите таблици:

Таблица 40. Разпределение на безработните по пол и възраст

Мъже	град Кюстендил	Квартал „Изток”	Жени	град Кюстендил	Квартал „Изток”
До 19 год.	7	71	До 19 год.	25	103
От 20 до 24 год.	133	82	От 20 до 24 год.	150	117
От 25 до 29 год.	169	69	От 25 до 29 год.	220	152
От 30 до 34 год.	180	67	От 30 до 34 год.	216	133
От 35 до 39 год.	169	51	От 35 до 39 год.	176	100
От 40 до 33 год.	199	55	От 40 до 33 год.	184	83
От 45 до 49 год.	222	36	От 45 до 49 год.	249	67
От 50 до 54 год.	249	29	От 50 до 54 год.	348	38
Над 55 г.	226	24	Над 55 г.	179	17

Разпределението на безработните по образование е както следва:

Таблица 41. Разпределение по образование

Степен	град Кюстендил	квартал „Изток”
висше	341	-
средно	2082	17
основно	876	555
начално и по-ниско	14	710

Намаляването на безработицата е следствие на различни програми, като показаните в следващата таблица:

Таблица 42. Включени безработни в програми по заетост

	град Кюстендил	квартал „Изток”
НП „СПОЗ”	812	436
„Възобновяване на българската гора”	37	91
Помощ при пенсиониране	9	1
Личен асистент	68	29

Таблица 43. Отпаднали от регистрация поради отказване от работа

	град Кюстендил	квартал „Изток”
От началото на 2003 година	52	260
От началото на 2004 година	15	72

Продължително безработните в община Кюстендил (с регистрация над 1 година) са 1638 души, като от тях: за гр. Кюстендил 876 души и в кв. „Изток” – 762 души. На социално подпомагане подлежат 210 души в гр. Кюстендил и 737 души в кв. „Изток”.

Включените в програми за обучение по професионална квалификация са:

- Лица с висше и средно образование – 300, като от тях за гр. Кюстендил - 291 и за кв. „Изток” – 9;
- Лица с основно и по-ниско образование – 190, като от тях: за гр. Кюстендил – 102 и за кв. „Изток” – 88;
- Включени в програми за ограмотяване – 2 групи по 15 човека от кв. „Изток” (месечно обучение към НП „ОСПОЗ”).

По-голяма част от безработните в кв. „Изток” са с начално и по-ниско образование – 55 %, което затруднява устройването им на работа. Голям е процентът на безработните жени от квартала – 63 %, а свободни места за жени без квалификация, освен по програмите за заетост, не се предлагат.

Проблем при обслужването на безработните в кв. „Изток” е и големият брой на лицата със здравословни проблеми. От м. март 2003 г. до 30.04.2004 са представени протоколи от ЛКК 242 бр. за временно освобождаване от физически труд.

Подходящи мерки за преодоляване на посочените проблеми могат да бъдат:

- Разработване на програми за ограмотвяване и квалификация;
- Търсене на съдействие от работодатели за обучаване и наемане на работа за лица без квалификация;
- Разработване на проекти за откриване на работни места за жени (озеленяване, разсадници);
- Съдействие от медицинските служби и НПО за трудоустрояване от ТЕЛК на лицата със здравословни проблеми.

В заключение може да се каже, че тези мерки за заетост, които са в резултат на различни програми за обучение и заетост, водят до:

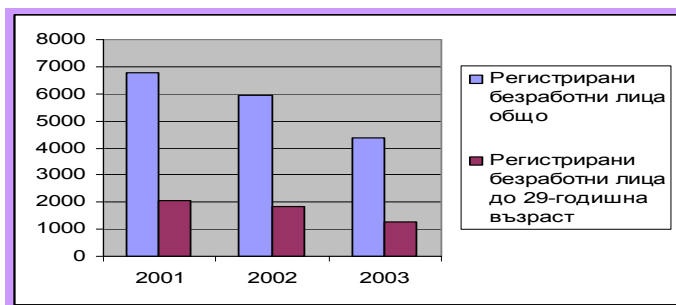
- Сnižаване равнището на безработица;
- Намаление на броя на регистрираните безработни лица;
- Намаление на регистрираните безработни лица без професия;
- Намаление на продължително безработните лица;
- Увеличение на устроени на работа безработни лица от рискови групи;
- Намаление на натискът на трудовия пазар.

Ако проследим тенденциите на безработицата по възрастов признак, регистрираните безработни и равнището на безработица сред населението до 29-годишна възраст в следващата таблица се установява следното:

Таблица 44. Регистрирани безработни лица и равнище на безработицата за 2001-2003 година

Период	Регистрирани безработни лица		Равнище на безработица	С продължителност на регистрацията повече от 1 година (%)
	Общо	До 29-годишна възраст		
2001	6775	2057	3708	19,5
2002	5934	1837	3480	17,74
2003	4363	1259	2179	13

Източник: НСИ

Фиг. 8. Равнище на безработицата до 29-годишна възраст

- От общо регистрираните безработни за 2001 година 30,36 % са на възраст до 29 години, за 2002 г. – те са 30,96 % и през 2003 г. намаляват до 28,86 %, т.е. отчита се висок относителен дял на безработни младежи, като тенденцията е към намаляване;
- Намалява относителния дял на безработните с продължителност на регистрация за повече от една година за 2003 година в сравнение с 2001 година с 13 %;
- За сравнение броят на безработните до 29-годишна възраст за страната е 134285 (26,82 %); за област Кюстендил е 2363 (26 %); за района 16589 (25 %) и за град Кюстендил 1259 (29 %);
- Както се вижда от предходните данни относителният дял на безработните младежи за общината е относително висок, в сравнение със страната, областта и региона.;
- Броят на безработните младежи през анализирания период намалява със 798 (39 %).

По продължителност на регистрация на безработните младежи състоянието е следното:

Таблица 45. Продължителност на регистрация на безработни лица

По възрастови групи 31.05.2004 г.			
Показатели	до 19 г.	от 20 до 24 г.	от 25 до 29 г.
Безработни от 1 до 2 год	48	68	61
от тях жени:	17	42	40
Безработни над 2 год.	40	106	184
от тях жени:	26	68	137

Обобщавайки резултатите от краткия анализ на заетостта и безработицата в община Кюстендил, може да се направят следните по-важни **изводи**:

- Налице е спад в нивото на безработицата в общината за периода 2001-2004 г.
- Наблюдава се висок относителен дял на безработните младежи в общия брой безработни;
- Добра алтернатива за осигуряване на работни места за част от населението са Националните програми по Закона за насърчаване на заетостта;
- През изследвания период намалява младежката безработица (на лицата до 29 годишна възраст);
- В състава на регистрираните безработни преобладава относителният дял на жените и то на тези с основно и по-ниско образование, нямащи специалност;
- Като трайна тенденция се явява дисбалансът между търсенето и предлагането на работна сила;

Направените изводи обуславят необходимостта от въздействие на държавните, общинските и обществените институции на общинския трудов пазар за оптимизиране на неговата структура. Това въздействие намира конкретен практически израз в разработването и реализацията на проекти и програми в общински мащаб, свързани със следните основни приоритети:

- Създаване на подходяща бизнес-среда, която да повишава конкурентоспособността на съществуващите и да насърчава създаването на нови малки и средни предприятия;
- Развитие на вторичен трудов пазар и алтернативна трудова заетост чрез улесняване достъпа на жителите до информация и услуги, стимулиращи трудовата заетост и непрекъснатото развитие на човешките ресурси;
- Концентриране на средства за изграждане на съвременна инфраструктура, осигуряваща предимства за бизнеса и живота в общината.

3.2. Програми и мерки за заетост

Новата стратегия в социалната политика промени акцента на реализираната политика – от въздействие върху резултатите от социалното изключване и безработицата, към въздействие върху причините за тях. Това доведе до преход от

пасивна социална защита към активна социална политика, допринесла за постигане на социална кохезия.

Подходът на преориентиране на безработните от получаване на обезщетения и помощи към осигуряване на трудова заетост, доказва своята ефективност и се прилага успешно от Дирекция ”Бюро по труда” – град Кюстендил.

Приоритет в общината е програмата “От социални помощи към осигуряване на заетост” (СПОЗ), чрез които може да се осъществява взаимодействие между общинската администрация и частни и държавни фирми, за осигуряване на частична заетост на част от безработното население. Временната заетост е в областта на комунално-битовото обслужване, благоустройството на населените места, поддържането и опазването на общинската собственост, на околната среда и др.

Основна цел на подобни програми е осигуряване на заетост и социална интеграция на дълготрайно безработни лица, които са обект на месечно социално подпомагане, чрез целево разкриване на работни места в общополезни дейности.

Основни изводи:

Очертават се няколко основни извода, които са най- характерни за промените в нивото на безработица в община Кюстендил:

- Осигурена е социална интеграция и заетост от общината на дълготрайно безработни по програма СПОЗ чрез целево разкриване на работни места;
- Регистрираните младежи с право на обезщетение при безработица намаляват. Спадът в броя на разглежданата група безработни е резултат в голяма степен на действието на програми за заетост на нискоквалифицирани безработни лица. Ниското професионално и образователно ниво на младежите сред ромското население, както и липсата на мотивация за активно участие в местния трудов пазар, води до продължителната безработица на лицата до 29 години при ромската общност;
- През последните години нивото на безработица намалява. Въпреки това, достъпът до пазара на труда е труден, особено за групите в неравностойно положение. Ефектът от многобройните активни мерки за защита при безработица и насърчаване на заетостта, въпреки че облекчават положението на засегнатите от

безработица лица и снижават дела на безработните, е все още недостатъчен и нетраен.

Въпреки значителното намаление на броя на безработните лица, техният брой все още е висок. Равнището на включените в различните форми на учене през целия живот е все още много ниско.

Необходимо е да се подобрят средата, възможностите и стимулите за разкриване на работни места на първичния пазар на труда, както и:

1. Подобряване насочеността на активните програми към най-уязвимите групи на пазара на труда;
2. Реализиране на мерки и програми, подпомагащи интеграцията на младежите на пазара на труда;
3. По-нататъшни усилия за интегриране на уязвимите етнически малцинства (и особено на ромското население), на пазара на труда;
4. Стимулиране на ученето през целия живот за повишаване на пригодността за заетост на работната сила;
5. Стимулиране развитието на стажуване и чиракуване на безработни лица на работни места, специално разкрити от работодателите;
6. Повишаване на стимулите за търсене и приемане на работа.

3.3. Образование

Бъдещето на една държава са нейните деца. Развитието на **предучилищното образование** и необходимата за това инфраструктура е в пряка зависимост от хода на демографското развитие на общината. Ниската раждаемост през последните години определя абсолютното и относителното намаление на децата, включени както в предучилищното, така и в **основното и средното образование**.

През 2003 г. в община Кюстендил са функционирали 6 детски ясли с 240 места.

Таблица 46. Брой деца в детските ясли

Показатели	От началото на годината	През годината		В края на годината
		Постъпили	Изписани	
Деца - всичко	229	114	134	209
До 1 година	19	4	15	7

От 1 до 2 г.	78	70	21	58
От 2 до 3 г.	108	39	15	138
На 3 г. и повече	24	1	83	6

Броят на децата в края на 2003 г., записани в детските ясли е 209, т.е. местата в детските ясли на 100 деца през 2003 г. са 114,83. Средният брой на децата в една детска ясла е 35. В детските ясли на община Кюстендил най-много са децата от 2 до 3 г. – 138 деца; децата до 1 г. са 7; от 1 до 2 години са 58; децата над 3 г. и повече са 6. За сравнение в област Кюстендил функционират 19 детски ясли с капацитет 586 места (настанени 456 деца).

През 2004 г. в община Кюстендил са функционирали 14 детски градини (9 целодневни и 5 полудневни) с 1987 места. Броят на децата през 2004 г., записани в детските градини, е 1680 (при 1781 деца през 2002), т.е. местата в детските градини на 100 деца през 2004 г. са 118,27.

Средният брой на децата в една детска градина е 120. Учителите в детските градини са с необходимото образование. Педагогическият персонал в детските градини на община Кюстендил е 163 души, от тях 154 души са детски учителки. Детските групи са 87 броя с общо 1680 деца, през 2003 г. броят на децата е бил 1771, т.е. отчита се намаление от 91 деца, а през 2004 г. – намаление със 101 деца спрямо 2002 г., в относителен размер с 5,67 %. Намалява броят и на педагогическия персонал с 4 души.

Данните за детските градини през анализирания период могат да се проследят от следващата таблица:

Таблица 47. Брой детски градини, деца, учители

Година	Общо (брой)		
	Детски градини	Детски учители	Деца
2002	14	158	1781
2003	14	158	1771
2004	14	154	1680

Най-голям е броят на децата в целодневните детски градини - 1505 деца; в полудневните са 138 деца и 37 деца в седмичните детски градини.

Таблица 48. Детски градини в община Кюстендил през 2004 г.

Видове	детски	Места	Педагогически	детски	Деца
--------	--------	-------	---------------	--------	------

детски градини	градини	Общо	на 100 деца	персонал		групи	Общо	в т.ч. момичета
				Общо	в т.ч. детски учителки			
Общо	14	1987	118.3	163	154	87	1680	789
Целодневни	9	1772	117.74	151	142	77	1505	692
Седмични		44	118.92	4	4	2	37	20
Полудневни	5	171	123.91	8	8	8	138	77

Една от причините за непълното натоварване на базата на детските градини се корени в ниската раждаемост. Не всички деца посещават детска градина поради високата безработица сред населението, което води до невъзможност на родителите да плащат такси. Цели семейства се изселват в големите градове, поради което тенденцията по отношение на броя на групите в детските градини и броя на децата в тях се характеризира с постоянно намаление.

Сградният фонд на детските градини е в сравнително добро състояние и в по-голямата си част отговаря на санитарно-хигиенните изисквания за организация на образователно-възпитателния процес. Общината редовно заделя средства за текущ ремонт, но МТБ е остаряла и има нужда от подновяване.

Състоянието на детските градини в селата от общината и броят на децата в тях са показани в следващата таблица:

Таблица 49. Детски градини в селата

Детски градини в селата, детски учители и деца в община Кюстендил						
Община Кюстендил	Общо			В това число целодневни		
	детски градини	детски учители	деца	детски градини	детски учители	деца
2002 г.	2	37	376	2	37	376
2003 г.	2	37	334	1	36	323

От община Кюстендил са предоставени данни за 2 детски градини с 37 души педагогически персонал и 376 деца (през 2002 година). През 2003 г. броят на децата намалява с 53, което е резултат от намаляване на населението в селата поради ниската степен на заетост и високата безработица.

Съпоставянето на образователната структура на населението в община Кюстендил с тази в страната показва наличие на по-голям относителен дял от специалисти с висше и полувисше образование и по-малък от специалисти със средно образование в общината. Намалява обаче броят на записалите се за училище

деца. Тази тенденция е свързана както с демографския спад, така и с намаляване процента на обхванатите от образованието деца на училищна възраст.

На територията на община Кюстендил се намират 28 училища, от които 22 общообразователни и 6 професионални, разпределени по следния начин:

- Начални училища в град Кюстендил 1;
- Начални училища в селата – 1;
- Основни училища в град Кюстендил – 7;
- Основни училища в селата – 6;
- Гимназии в град Кюстендил – 4 (ПМГ, ЕГ, обикновена и вечерна);
- Спортно училище – 1;
- Оздравително училище – 1;
- Извънучилищни звена – 2;
- Държавни средни училища – 6.

Броят на учениците в тях е 9238 души, които се обучават от 693 високо квалифицирани учители. Средната работна заплата в образованието е 3375 лева, която се определя по държавни стандарти. Основните показатели в образованието в община Кюстендил са показани в следващата таблица:

Таблица 50. Основни показатели в образованието

Показатели						
Община Кюстендил	Брой училища	Вид училища		Брой преподаватели	Брой учащи	Средна работна заплата в образованието
		Общообразо вателни	Професиона лни			
2003 година	28	22	6	693	9238	3375

Статистиката показва, че в общината на един учител се падат по 14 ученика при 13,7 средно за страната. Наличието на много селски училища с малък брой ученици поради демографски причини затруднява оптималното структуриране на училищната мрежа.

Относителният дял на населението на общината с образование над средното е 12,8 %, индексът на грамотност 98,49, процентът на записване на децата, подлежащи на обучение в училищата – 97,19 % (по данни на НСИ от 2003 г.). На едно училище се падат по 337,7 ученика, учащи в средното образование.

Задълбочаващите се демографски процеси водят до спад в размера на групите и паралелките, което налага обучение в слети паралелки. Това от своя страна е пречка за постигане на качествено образование. Ежегодно общинският съвет утвърждава маломерни паралелки.

Издръжката на училищата е делегирана от държавата дейност. Тя се формира въз основа на стандарти, приети с постановление на МС. Сградният фонд на училищата в общината е в сравнително добро състояние. Ежегодно се заделят средства за текущи ремонти, но липсват средства за основен ремонт, от какъвто се нуждаят повечето училища, тъй като МТБ е остаряла и се нуждае от модернизация.

През м. март 2005 г. са открити два компютърни кабинета в езиковата гимназия „Петър Берон” и гимназията “Неофит Рилски” в Кюстендил. Откриването на тези кабинети е част от Националната стратегия за въвеждане на информационните и комуникационните технологии в българските училища. Целта е изграждането на качествено нова учебна среда, която ще позволи учениците да търсят и намират информация, както и да я анализират и използват в учебния процес. Стратегията е тригодишна и обхваща периода 2005-2007 г. Необходимите средства за нейното изпълнение са 140 987 000 лв. За тази година правителството осигури 41 млн. лв.

Тази тенденция със сигурност ще се запази, така че общината трябва отсега да търси възможности за акумулиране на финансови средства. Реализирането на тази стратегия ще бъде определящо за повишаване качеството на образованието и за конкурентоспособността му на общия европейски пазар.

Изводите, които могат да се направят, в резултат от извършения анализ на състоянието на образователната сфера, са следните:

- Функциониращите на територията на община Кюстендил детски градини и училища са достатъчни, за да задоволят потребностите от подобни услуги;
- Материалната база в областта на образованието е амортизирана и се нуждае от ремонт и поддържане;
- Общината отделя значителни финансови средства за издръжка на детските градини и училищата, но те все още не са напълно достатъчни;
- Сферата на образованието е обезпечена с необходимите кадри, които отговарят по отношение на изискуемия за целта образователен ценз;

- В бъдеще се очаква намаление на контингента на децата в детските градини и на учащите се, което ще доведе до закриване на паралелки и дори на училища.

3.4. Социални грижи

Социалната политика на общината се осъществява от Общинска служба за социално подпомагане (ОбССП). Социалните услуги са част от системата за социално подпомагане, чиято цел е преодоляване на социалната изолация на най-уязвимите групи от населението. Независимо от постигнатия напредък по отношение на предоставянето на социални услуги в общината, остава проблема за подобряване качеството на предоставянето им и облекчаване на обществения достъп до тях. Наскоро измененото социално законодателство е солидна основа за осъществяване на прехода от институционални грижи към услуги, позволяващи на ползвателите да останат в своите общности и семейната си среда, както и за възприемане на подход, ориентиран към клиента при предоставянето на услуги, създаване на нови алтернативни социални услуги, разработване на социални услуги за най-бедната част от населението, и услуги, насочени към хората, застрашени от социална изолация.

В общината следва да се обърне специално внимание на хората с ментални увреждания и социалното им включване. Необходимо е да се предприемат допълнителни мерки за подобряване условията на живот в специализираните институции за хора с ментални увреждания и акцентирание върху прехода от грижи в институции към предоставяне на услуги в общността.

Необходимо е да се оптимизира координацията между системата за социално подпомагане и системата за активни програми на пазара на труда, здравни услуги и учене през целия живот, което ще доведе до намаляване на броя на пасивните потребители на социални услуги и ще създаде възможност за пренасочване на ресурсите към хората, които имат най-голяма нужда от тях.

Домашен социален патронаж е изцяло на общинска издръжка и се организира, ръководи и контролира от общината. След преминаването му като общинска услуга дейностите са значително разширени.

В общината са разкрити следните заведения за социални услуги:

- Домашен социален патронаж с капацитет 400 места;

- Дом за възрастни хора с физически увреждания „Ильо Войвода” – капацитет 105 места;
- Дом за възрастни хора с умствени увреждания – с. Преколница с капацитет 60 места;
- Дом за медико-социални грижи за деца – капацитет 55 места.

Таблица 51. Заведения за социални услуги в община Кюстендил

Община: Кюстендил	Заведения	Капацитет	Заети места
Общо	2	565	484
I. Социални услуги, извършвани в обичайна домашна среда		400	320
Домашен социален патронаж	-	400	320
II. Социални услуги, извършвани извън домашна среда	2	165	164
Домове за възрастни с физически увреждания	1	105	103
Домове за възрастни с умствени увреждания	1	60	61

От персонала на общински център за домашен социален патронаж се оказват социални услуги на 340 души, при това в обичайна домашна среда и на още 164 души извън домашната им среда. Материалната база е остаряла и се нуждае от ремонт.

Приоритет в социалната политика на община Кюстендил е изграждането на Дом за възрастни хора. Предстои финансиране от СИФ за обект: “Социален дом за възрастни хора – с. Шишковци” с капацитет 70 места.

Домът за медико-социални грижи за деца (ДМСГД) в град Кюстендил е с капацитет 55 места. През 2003 г. са проведени 12 225 леглодни. В началото на годината броят на децата е бил 36, от тях: до 1 година са 14 деца, до 2 години са 17 деца, до 3 години – 4 деца и над 3 години е едно дете. През годината те са били изписани, но са постъпили нови 30 деца. Данните за движението на децата и капацитета на легловия фонд са показани в следващите две таблици:

Таблица 52. Леглови фонд в дома за медико-социални грижи за деца

Показатели	Заведения	Места в края на годината	Брой на леглата	Проведени леглодни
Общо	1	55	55	12225
Здрави		55	55	12225

Таблица 53. Обслужени деца и майки в ДМСГД

Показатели	От началото на годината	През годината		В края на годината
		Постъпили	Изписани	
Община - Кюстендил				
Деца - всичко	36	30	36	30
До 1 година	14	20	14	12
От 1 до 2 г.	17	4	3	11
От 2 до 3 г.	4	2	14	5
На 3г. и повече	1	4	5	2

Персоналът в специализираните заведения за социални услуги и в ДМСГД е достатъчен. Отделят се необходимите финансови средства за издръжка на дейността. Необходими са и донори за финансово подпомагане дейността на тези заведения за социални услуги.

- В общината са разкрити, както специализирани заведения за социални услуги, така и заведения за социални услуги, оказвани в общността;
- Недостатъчен е персоналът в специализираните институции за социални услуги;
- Значително са разширени услугите, оказвани от ДСП;
- Отделят се необходимите финансови средства за издръжка на дейността;
- Предвижда се разкриване на нови социални услуги в общността.

Здравното обслужване на населението е приоритет на общината. Здравеопазването е основен компонент на социалната инфраструктура с непосредствено влияние за развитието и състоянието на човешкия потенциал.

Цялата социална сфера, с нейните обекти и дейности, в община Кюстендил е подложена на неблагоприятни въздействия и неизбежни за прехода деформации, каквито се наблюдават и в останалите общини в страната. В същото време са налице и някои специфични процеси, които определят възможностите за преодоляване на сегашното кризисно състояние, особено при предварително очертани стратегически параметри.

По отношение на здравеопазването възможностите на общината да въздейства върху протичащите в тази сфера процеси, са минимални поради протичащата и контролирана на национално ниво здравна реформа.

Здравното обслужване в община Кюстендил е организирано в следните обекти:

- МБАЛ „д-р Никола Василев” АД;
- Специализирана болница за активно лечение;
- Районна инспекция за опазване на общественото здраве;
- Районен център по здравеопазване;
- Център за спешна медицинска помощ;
- Медицински центрове;
- Медико- диагностични лаборатории;
- Медико- технически лаборатории;
- Групови практики за специализирана медицинска помощ;
- Индивидуални практики за специализирана медицинска помощ;
- Групови практики за първична доболнична медицинска помощ;
- Индивидуални практики за първична доболнична медицинска помощ;
- Индивидуални практики за първична стоматологична помощ;
- Индивидуални практики за специализирана стоматологична помощ.

След старта на здравната реформа в доболничната медицинска помощ, община Кюстендил осигури необходимата материална база и предостави наличната медицинска апаратура на изключително преференциални цени за разкриване на амбулатории за първична и специализирана медицинска помощ.

Поликлиниката, която се намира в центъра на град Кюстендил, е с общински обхват и обслужва населението и от селата със специализирана медицинска помощ, оказвана от квалифицирани медицински кадри. Общината е отдала под наем кабинети на общо практикуващите лекари.

Многопрофилната болница за активно лечение, Районна инспекция за опазване на общественото здраве, Центърът за спешна медицинска помощ и Районният център по здравеопазване са с областни функции.

Болничната медицинска помощ се оказва от многопрофилната болница за активно лечение „д-р Н. Василев”. В многопрофилната болница са разкрити всички основни и специализирани отделения с капацитет 365 легла.

За 2003 година осигуреността с болнични легла е 54,72 на 10000 души население. Високата осигуреност, значително над средната за страната (41,54) се дължи на

факта, че разкритите лечебни заведения са с областни и междуобластни функции. Висок е относителният дял на лекарите с призната специалност в болничната медицинска помощ.

Осигуреността с медицински персонал в общината през 2003 година е както следва: лекари - 13,94 на 10000 души, стоматолози – 19,04 на 10000 души (за областта), среден медицински персонал- 32,08 на 10000 души.

След реформата в болничната медицинска помощ отпадна финансирането на многопрофилната болница със средства на общинския бюджет. Общината осигурява по ЗЛЗ средства за дълготрайни материални активи - медицинска апаратура и средства за основни ремонти.

На територията на община Кюстендил профилактичната, диагностичната, лечебната, контролната дейност и хигиенно-епидемиологичният контрол се осъществяват от:

Таблица 54. Лечебни заведения в област Кюстендил, 2003 г.

ПОКАЗАТЕЛИ	Брой	Легла	Всичко персонал	Лекари	Стоматолози	Среден мед. персонал	Друг персонал
Общо	35	1153	2129	460	127	808	734
Болници и диспансери	7	1098	1127	181	0	468	478
Болници	7	1098	1127	181	0	468	478
МБАЛ	3	667	953	168	0	417	368
СБАЛ	1	11	4	2	0	0	2
СБДПЛ	1	20	21	2	0	7	12
СБР	2	400	149	9	0	44	96
МБАЛ - Кюстендил	1	365	488	93	0	214	181
Заведения за извънболнична помощ	24	0	470	215	126	100	29
Медицински център	10	0	43	14	0	22	7
Стоматологичен център	1	0	11	0	4	6	1
Диагностично-консултативен център	2	0	80	30	0	33	17
СМДЛ	5	0	18	6	0	10	2
СМТЛ	6	0	31	0	0	29	2
Персонал по договор с НЗОК – общо практикуващи			238	116	122		
Договор с НЗОК-индивидуална и групов за специализирана помощ			49	49			
Други ЛЗ, в т.ч.	4	55	532	64	1	240	227
РЦЗ	1	0	16	4	1	1	10
ХЕИ	1	0	86	14	0	38	34
ЦСМП	1	0	208	45	0	75	88
ДМСГД	1	55	36	1	0	16	19

В областта на здравеопазването Община Кюстендил осигурява необходимите условия и пряко ръководи, финансира и контролира следните дейности:

- Детски ясли;
- Медицинското обслужване в детските и учебни заведения;
- Детска млечна кухня.

Общината осигурява необходимите финансови средства за издръжка на функция ”Здравеопазване”.

Изводи:

- В общината е създадена необходимата мрежа от лечебни заведения за болнична и извънболнична помощ;
- Значително над средната за страната е осигуреността с болнични легла;
- Висока е осигуреността с медицински персонал;
- Висок е относителният дял на лекарите с придобита специалност;
- Създадени са необходимите условия за отглеждане и възпитание на децата до 3 годишна възраст;
- Осигурено е медицинско обслужване на детските и учебни заведения;
- Ежегодно се осигуряват необходимите финансови средства за издръжка на дейностите в областта на здравеопазването.

Насоки:

1. Предлагање на нови социални услуги в съответствие с нуждите на населението в общината;
2. Подобряване на МТБ на заведенията за социални и здравни услуги.

3.6. Съобщения

Съобщенията са предмет на дейност на Далекосъобщителен териториален възел Кюстендил.

Най-масовата **обикновена телефонна услуга (ползвана от стационарен телефон)** продължава да бъде основен показател за характеристика на развитието

на плътността на съобщителната мрежа. На територията на общината функционират 29 пощенски станции, АТЦ 26 броя от които 22 – крайни аналогови централи, 2 бр. градски аналогови централи и 1 бр. градска цифрова централа. През 2005 година се отчитат 33100 броя телефонни поста. Плътността на телефонните постове в община Кюстендил на 100 човека през 2004 г. е 47,8 при средно равнище за страната 37,03. Разраства се мрежата на публичните телефонни постове, обслужвани с фонокарти "Булфон" и "Мобика" и жетони.

Таблица 55. Пощенски станции и АТЦ

ВИД	БРОЙ
Пощенски станции в община Кюстендил	29
АТЦ (крайни аналогови -22; градски аналогови – 2; цифрови – 1)	26
Монтирани телефонни постове	33100

Що се отнася до **мобилните телефонни връзки** те постепенно разширяват своята плътност. Преобладаващата част от територията на общината има покритие от мрежите на мобилните оператори. Изключение правят планинските части на общината, където няма пълно покритие. Във все повече населени места в община Кюстендил постепенно се осигурява достъп до Интернет.

При очертаването на основните изисквания за бъдещото развитие на инфраструктурата на съобщенията, ако трябва да бъдат посочени направленията на това развитие, то непременно трябва да се посочи, че стационарната телефонна мрежа се нуждае от модернизация, която да осигури замяна на аналоговите с цифрови телефони. За развитие на съобщенията е необходимо да се извърши проектиране и изграждане на оптически преносни мрежи, които да обслужват и трансграничния трафик.

3.7. Култура

Социалният и културният живот е съсредоточен в читалищата, 28 на брой и 58 библиотеки. Делът на регистрираните читатели в читалищните библиотеки на 1000 души е 181,974.

Таблица 56. Брой читалища и библиотеки

Библиотеки			Читалища с дейност	Музеи	Художествена галерия
Общо	град	Села			
58	28	30	28	1	1

Богатата колекция от картини на Владимир Димитров–Майстора и на другите изявени кюстендилски художници е изложена в модерната сграда на Кюстендилската художествена галерия “Вл. Димитров – Майстора”.

Художествената галерия в Кюстендил, носеща името на най-значимия не само кюстендилски, но и със световна известност български автори, е създадена през 1959 г., а през 1972 г. е преместена в специално построена за целта модерна сграда. Галерията притежава основната и най-голяма колекция от уникални творби на Владимир Димитров-Майстора, подредени в постоянна експозиция. Съхранява и периодично урежда изложби и на други именити кюстендилски художници като Стоян Венев, Кирил Цонев, Мориц Бенционов, Никола Мирчев, Асен Василиев и др. В специално отредена зала за временни изложби се организират представяния на съвременни кюстендилски автори, гостуващи, юбилейни и тематични изложби. Ежегодно, галерията предоставя залите си за заключителния етап от провеждания в Кюстендил през месец октомври Международен пленер “Св. Лука”. Кюстендилската художествена галерия притежава богати колекции от българско възрожденско изкуство, от изявени български автори и колекция от чуждестранно изкуство.

Едно от най-емблематичните събития, които всяка година се провеждат в града, е “Кюстендилска пролет” с избора на най-красивата девойка, която се коронясва като мис “Кюстендилска пролет”. В тези празници са вплетени елементи от езически и християнски наслагвания в традицията със съвременни театрални форми.

Кюстендилският регион е характерен с плътната наситеност на значими паметници на културата от всички исторически епохи – праистория, античност, средновековие, възраждане. Тук се намират Националният архитектурно-археологически резерват “Пауталия - Велбъжд - Кюстендил”, 16 средновековни църкви с национално значение. Богатото културно наследство, съчетано с красивата

природна среда, дават възможност за неповторимост на чисто човешките преживявания.

В Кюстендил се намира Общинският исторически музей. Всеки от разделите на музея е уреден в културно-исторически паметници.

Голям интерес представлява Асклепион на Пауталия, която е величествена римска водолечебница и храм на бога на здравето Асклепий, построена през 2-ри – 3-ти век. Други интересни забележителности са: църквите “Св. Георги” (12-ти – 13-ти век) в местността Колуша, “Св. Богородица” (1816 г.) и “Св. Димитър”, Пирговата кула (IX-XV в.), джамията “Ахмед бей” (1531 г.), Лекарската къща, Къщата на Прокопиев, старото училище (1849 г.). В града има и много паметници, посветени на Руските войници загинали в борбата за освобождение на града, на Ильо Войвода и П. К. Яворов.

4. Състояние на инфраструктурата и екологията

4.1. Инфраструктура

Община Кюстендил има изградена добра инфраструктура, която в годините се осъвременява и модернизира. Това осигурява на общината възможности за бъдещо социално-икономическо развитие и за привличане на нови инвестиции. За да се реализират тези намерения е необходимо:

1. Изграждане на инфраструктурната среда за създаване и развитие на бизнеса, чрез ремонт, реконструкция и изграждане на пътнотранспортната инфраструктура, свързваща бизнес обекти с главните пътища и с по-големите бизнес центрове и пазари;
2. Подобряване на услугите за ефективно енергозахранване, водоснабдяване, екологична инфраструктура и телекомуникации, които са необходими за развитието на бизнеса;
3. Координирано, устойчиво и в съответствие с очакваното търсене развитие на различните видове инфраструктура;
4. Осигуряване на координация между МСП, регионални агенции за развитие, местни органи за планиране и развитие на икономиката;

5. Инфраструктурните проекти, свързани с бизнеса, не трябва да съществуват сами за себе си. Те трябва да бъдат оформени и прилагани в съответствие с всички текущи програми, по-специално ИСПА, САПАРД, предприєдинителни и структурни фондове и програмите, насочени към повишаване конкурентоспособността на икономиката;

6. Управленско партньорство: трябва да се положи усилие с цел мотивиране на всички заинтересовани страни (националните власти, регионалните и общински структури, неправителствените организации, частния сектор) да приложат най-добрия опит при подбора и изпълнението на проекти.

4.1.1. Транспортна мрежа

Отрасълът транспорт в община Кюстендил е представен от автобусни, таксиметрови превози и железопътен транспорт. Има редовни автобусни линии до столицата София и съседните градове – Перник, Дупница, Благоевград и т.н. Автогарата и гарата се намират в северната част на града. Кюстендил е основна спирка на линията София – Кюстендил – Гюешево - Скопие.

Транспортното обслужване се осъществява от частни транспортни фирми. Утвърдена е общинска транспортна схема. Сключени са договори с фирми-превозвачи за извършване на обществен превоз на пътници с автобуси. В общината са въведени редица социални облекчения (безплатни и по намалени цени пътувания) за някои категории редовно пътуващи граждани като учители, ученици, инвалиди, медицински работници и др. Осъществяват се и допълнителни и специализирани превози за работещи в предприятия и за ученици.

Фирмите, извършващи таксиметрови услуги са с непостоянен брой на автомобилите, тъй като в съответствие с условията на Наредба № 34 за таксиметров превоз на пътници, амортизираните и стари (по година на производство) автомобили излизат от експлоатация и в същото време започват работа нови автомобили.

Основните изводи за развитието на транспорта са, че отрасълът се развива с ускорени темпове. Положителните насоки се изразяват в следното:

- Развити са трите направления на транспорта – автобусен, таксиметров и железопътен с преобладаващ дял на автобусния транспорт;

- Осигуряват се ежедневни транспортни връзки, както в чертите на града, така и в рамките на общината;
- Непрекъснато се обновява автобусния, таксиметровия и железопътния парк;
- Повишава се качеството на услугите;
- Въвеждат се социални придобивки за някои категории пътници.

Програмата по безопасност на движението и анализа на организацията и безопасността на движението в община Кюстендил се подчиняват на схемата **човек-автомобил-път** с отчитане на фактора **среда на движение** (състояние на пътищата и метеорологична обстановка).

Основни проблеми в областта на безопасността на движението са:

- Висока скорост на движение в районите на училищата, въпреки наличието на необходимата хоризонтална и вертикална маркировка;
- Все още не е на необходимото ниво обучението на учениците в училищата за изграждане на умения и навици и формиране на безопасно поведение на пътя;
- Недисциплинираност на водачите на МПС, употреба на алкохол, неспазване на пътни знаци и маркировка, каране с превишена скорост, паркиране на непозволени за целта места и др.;

4.1.2. Пътна мрежа в община Кюстендил

Четири са основните пътни артерии, които водят към административния център на общината – град Кюстендил. На влизане в България от Република Македония по шосе Е 871, Скопие-София, се преминава границата в местността Деве Баир на граничния пункт при село Гюешево. На влизане от Сърбия се преминава през граничния пункт Олтоманци. Най-прякото шосе между София и Кюстендил е Е 871. Разстоянието до столицата, където са най-близките международно летище и международна ж.п. гара е само 87 км.

Няма изградени обходни пътища за селищата на общината, а пътищата от републиканската пътна мрежа преминават направо през тях. Това показва, че за голяма част от тях основен източник на вредни вещества в атмосферния въздух са именно МПС.

През града минават трансевропейски транспортни коридори Е 4 и Е 8. Железопътна линия свързва град Кюстендил и град София. Разстоянието е 103 км, а пътят се вие покрай река Струма през приказния Земенски пролом. Редовни автобусни линии свързват Кюстендил с Радомир, Перник, София, Благоевград и Пловдив. Осъществява се директна ж.п. връзка с гр. Бургас.

Дължината на републиканската пътна мрежа на територията на общината е 219,08 км, от нея първи клас 42,5 км, втори клас 10,2 км и трети клас 166,3 км.

Таблица 57. Пътна мрежа в Община Кюстендил

НАИМЕНОВАНИЕ	МЯРКА	ДЪЛЖИНА
Дължина на републиканската пътна мрежа общо	км	219,08
- първи клас	км	42,5
- втори клас	км	10,2
- трети клас	км	166,3
- четвърти клас	км	-

На територията на община Кюстендил има 147,6 км пътища с асфалтова настилка, 37,9 км пътища с трошенокаменна и баластрена настилка, 106,8 км пътища без настилка и 14 броя мостове с обща дължина 400 м. През територията на общината преминава ж.п. линия Гюешево-Кюстендил-София. Изградени са съоръжения за товарно-разтоварна дейност на ж.п. гарата в града. Слаба страна по отношение на шосейната мрежа е нейната поддръжка предвид това, че финансовите възможности на общината са ограничени. По-голяма част от пътищата са в добро техническо състояние, но има отделни участъци от четвъртокласната пътна мрежа, които се нуждаят от среден и основен ремонт.

Бъдещото развитие и усъвършенстването на транспортната инфраструктура по протежението на коридор N 8 е насочено към решаване на следните основни проблеми:

- Изграждане на ж.п. връзка между България и Македония;
- Изграждане на нови и разширения на съществуващи ГКПП;

- Организиране дейността на ГКПП съобразно европейските стандарти;
- Минимизиране времето за престой в граничните пунктове.

Създаването на железопътната връзка ще даде възможност за ориентиране на по-голяма част от товарния международен трафик по коридор N 8 към комбинирани превози, в схемата на които на автомобилния транспорт ще се отредят само довозващи функции - това ще намали вредното влияние върху околната среда. Освен това се създават условия за лесна гранична обработка на товарите в сравнение с превоза с автомобилен транспорт. Общата стойност на обекта от българска страна е 10 млн. щ. д. Предвижда се и реконструкция и разширение на 25 км от път Е-871 в участъка Радомир-Кюстендил-Гюешево с цел привеждането му към изискванията за безопасно движение.

Основният **извод**, който може да се направи за транспорта в община Кюстендил е, че този отрасъл през последните години търпи непрекъснато развитие в положителна посока, изразяващо се в следното:

- Добре развито транспортно обслужване, редовни автобусни връзки;
- Осигуряване на ежедневни транспортни връзки, до всички села в общината;
- Добро състояние на пътната мрежа.

4.1.3. Електроснабдяване

Всички населени места от общината са електроснабдени. Поддръжката на енергийните мрежи и системи се осъществява от “Електроразпределение” ЕАД, Кюстендил, и има възможност да осигури всяка вградена мощност, съобразно изискванията на производството.

На територията на общината функционира поделение на “Булгаргаз - Овергаз ИНК” АД - София, което създава възможност за промишлено и битово газифициране. Има изработен проект за газифициране на гр. Кюстендил. През територията на общината преминава транзитен газопровод за Македония и Албания. Създадено е търговско дружество “Велбъждгаз” АД за изграждане на газопрееносна мрежа в града за отопление на публични сгради и домове на населението. Дружеството е създадено през 1996 г. с предмет на дейност инвестиране, проектиране, изграждане, експлоатация и ремонт на газоразпределителна мрежа в обекти и съоръжения, свързани с използването на

природен газ на територията на община Кюстендил. Акционери в Дружеството са Община Кюстендил - 15% и “Овергаз Инк.” АД – София (85 %). През 1999 г. съгласно изготвена работна документация за I етап от газификацията на града са включени основно Източната промишлена зона, Оранжерии в с. П. Чифлик и Многопрофилна болница. През м. декември 2003 г., след подписване на договори за доставка и Временни инструкции, бяха газифицирани двете търговски дружества - „Ильо Войвода” АД и „Велбъжд” АД.

4.1.4. В и К мрежа

Всички 72 населени места в община Кюстендил са водоснабдени. Делът на водоснабденото население е 99 %.

Водоизточниците са открити речни водохващания в планина Осогово, шахтови кладенци по поречието на река Струма и аварийно водоснабдяване от изворите при с. Полска Скакавица, за покриване на върховите моменти през летните месеци. Откритите речни водохващания са с дебит от 50 до 300 л/сек. и се довеждат до ПСПВ гравитачно. Аварийното водоснабдяване е подсигурено със стоманен водопровод с дължина 30 км при максимален дебит 200 л/сек. Питейните води се пречистват от ПСПВ, с. Жиленци, с капацитет 250 л/сек. Този капацитет ограничава количеството на използваната гравитачна вода по време на максималния оток и това се компенсира със скъпо помпане на подпочвена вода. Пречиствателната станция използва двустъпална технологична схема на пречистване - хоризонтални утаители и бързи пясъчни филтри. Пречистената вода отговаря на изискванията на БДС. Перспективите за развитието на водоснабдяването са свързани с изграждане на обект “Водоснабдяване на гр. Кюстендил и група села от язовир “Кюстендил”, който към момента е със степен на изграденост около 30% и изграждане на пречиствателна станция за питейни води - Кюстендил, която да обхване системата на водоснабдяването на град Кюстендил и селата към водоснабдителна група “Ореховица”. Освен това е необходима цялостна реконструкция на съществуващата ПСПВ с. Жиленци, смяна на технологичното оборудване и увеличаване капацитета на станцията.

Водопроводната мрежа в община Кюстендил в голямата си част се състои от етернитови тръби с висока степен на износване.

От населените места на общината, само в град Кюстендил е изградена канализация с ПСОВ. През 2004-2005 година от община Кюстендил са спечелени и вече се реализират още няколко проекта, като:

- Изграждане на водопрепосна мрежа за минерална вода от централната разпределителна шахта по спечелен проект от общината на стойност 216 хил. лв.; втори етап – 456 000.00 лв.
- Изграждане на канализация за битово фекални води в кв. 9, кв. 11, кв.12 и кв. 27 на кв. “Въртешево” (град Кюстендил) на стойност 736 хил. лв.;
- Реконструкция на канализация за фекални води на ул. Неофит Бозвели, между РШ до източен вход на музея и РШ на ул. Бузлуджа, гр. Кюстендил на стойност 23 хил. лева.

В град Кюстендил и някои от селата се извършва реконструкция на водопроводната мрежа с цел намаляване на загубите. За постигането на тази цел Община Кюстендил и “ВиК” АД са обединили инвестиционните си усилия. До момента е подменена голяма част от уличната водопроводна мрежа с полиетиленови тръби, висока плътност. В селата е решен проблемът с основните им водоизточници. Недостиг на вода има главно през летните месеци, при продължително засушаване, когато подаваното водно количество се използва и за поливане.

Потреблението на вода по данни на НСИ е както следва:

Таблица 58. Потребление на вода в община Кюстендил

Период	Доставена вода общо (хил. м ³)	От която за домакинствата	Доставена вода общо на човек	От която за домакинствата	Дял на водоснабденото население от общото на страната
2001	2260	1713	88	67	99,3
2002	100	84	68	58	97,7
2003	2176	1678	86	67	99,4

В община Кюстендил има проблеми с **водоснабдяването** на селата - недостатъчни и в недобро състояние са водоизточниците за питейно-битово водоснабдяване. Предстои стартиране на голям инфраструктурен проект ”Подобрения във водния цикъл на гр. Кюстендил”, който ще се финансира по

програма ИСПА. Проектът има за цел цялостна реконструкция на ВиК мрежата и ПСОВ на гр. Кюстендил.

Канализационните води на град Кюстендил се отвеждат в ПСОВ, като отпадното водно количество е в размер на 2976 куб. м/ден за битовите отпадни води и 2327 куб. м/ден за промишлените отпадни води. Дължината на уличната канализационна мрежа е 124 км при диаметър на тръбите 100 до 1000 мм, от които дължината на главните колектори е 10 км (диаметър на тръбите от 200 до 1000 мм). От селата в Кюстендилска община канализация е изградена само в с. Гирчевци. Перспективата за подобряване на канализационните мрежи и системи за отпадни води е свързана с необходимостта от реконструкция на Южния канализационен и Северен колектор на град Кюстендил и изграждане на довеждащия главен канализационен колектор от кв. Въртешево, който е с дължина 1 км, както и с реконструкция на пречиствателната станция за отпадните води. Сегашното й състояние не позволява тя да работи с необходимия капацитет.

4.2. Екология

Екологичната обстановка в общината като цяло се характеризира с добри показатели по отношение качеството на отделните компоненти на околната среда: атмосфера, води, почва. Утвърдената структура на икономиката не предполага отделяне на вредни емисии в атмосферата. В отоплителните сезони, когато като енергиен източник се използва предимно твърдо гориво, се повишава концентрацията на замърсители във въздуха, но в рамките на допустимото. През последните години в атмосферата не са регистрирани вредни емисии от амоняк.

На територията й няма крупни промишлени обекти, които силно да влошават санитарната обстановка и хигиенните качества на посочените фактори.

Екологичните проблеми на селските населени места се обуславят от липсата на достатъчно развита канализационна мрежа, разделно събиране на ТБО, финансови средства, места за депониране на умрели животни, които често се изхвърлят в местности, разположени в близост до водоизточници и вододайни зони.

Промисленото замърсяване на въздуха в общината няма. Не е установено наличие на азотни окиси, оловни аерозоли, други аерозоли и феноли, което е предмет на изследване от страна на подвижната лаборатория за фоново

замърсяване на РИОСВ - Кюстендил. По данни от тези замервания не са констатирани отклонения от ПДК (пределно допустимите концентрации).

В следващата таблицата са показани основните показатели, характеризиращи наличието на емисии от вредни вещества, с източник НСИ:

Таблица 59. Емисии на вредни вещества в атмосферата от индустриални горива и производствени процеси

Години	Серни оксиди	Азотни оксиди	Неметанови летливи органични съединения	Метан	Въглероден оксид	Въглероден диоксид	Двуазотен оксид	Амоняк
2001	564,40	62,97	1,86	236,70	10,72	34793,79	4,64	-
2002	312	33	8	760	5	18835	3	0
2003	212,83	30,04	26,79	1388,70	2,67	17430,46	2,90	0,00

По предоставени данни емисиите на вредни вещества в атмосферата (общо количество) са в следните параметри:

- Прах: ПДК – 0,50 мг/ куб.м., измерено 0,18 мг/куб. м;
- Олово: ПДК – 0,001, няма регистрирана доза;
- SO₂: ПДК – регистрирано 0,01 мг/куб.м;
- NO₂: ПДК – 0,20, регистрирано 0,0117 мг/куб.м;
- H₂S: ПДК – 0,008, регистрирано 000,00 мг/куб.м.

Качеството на атмосферния въздух се определя от 3 фактора:

- Количеството и състава на вредните емисии, изхвърляни в атмосферния въздух от дейността на промишлените обекти.
- Количеството и състава на организирани и неорганизираните емисии от битовия сектор, които се формират основно от вида на използваното гориво, особено през зимния период.
- Вредните емисии от подвижните източници – транспортните средства.

Стопанската дейност в община Кюстендил е насочена преди всичко към обекти на леката промишленост и минно-добивната индустрия, електрониката и леката промишленост. За своята дейност обектите ползват електроенергия, течни и твърди горива. Локалните парови централи са източник основно на серни оксиди, прах и азотни оксиди. Асфалтовите бази – Николичевци и Коняво също са съществени източници на прахови емисии. Всички тези обекти са предмет на текущ контрол от РИОСВ – Кюстендил.

През територията на областта преминава магистрален газопровод, от който се изграждат отклонения и се газифицират промишлени обекти в град Кюстендил. Това води до намаляване дела на промишлените замърсители на атмосферния въздух, особено на серните оксиди. В област Кюстендил сериозен източник на серни оксиди остава ТЕЦ „Бобов дол“, но праховите му емисии са под нормите за допустими емисии (НДЕ).

Други източници на организирани и неорганизиран прахови емисии са керамичните заводи към „Кераминженеринг“ АД, клонове „Багреници“ и „Драговищица“. Кариерите „Лиляч“, „Невестино“, „Полска скакавица към БДЖ, както и хвостохранилища Осогово 1 и Осогово 2, сгуроотвал „Каменик“ към ТЕЦ „Бобов дол“ и др., също са източници на неорганизиран прахови емисии, особено в сухо и ветровито време. Необходима е системна работа и сериозни инвестиции, за да се изградят и поддържат пречиствателни съоръжения.

Основен източник на вредни емисии в атмосферния въздух в община Кюстендил на този етап е битовия сектор. Населението на общинския център и още 71 села използва твърдо гориво – дърва и въглища, за битови нужди. Това е основната причина за образуването на т.нар. смог, който заедно с географските дадености на района създава впечатление за наличие на вредни вещества в атмосферния въздух. С газификацията на град Кюстендил тази замърсеност ще се сведе до минимум.

През 2004 г. са извършени 6-кратни измервания за качеството на атмосферния въздух в град Кюстендил, който е не само входна врата на Република България, но се свързва с надеждите за развитие на екологичен и културен туризъм. Резултатите показват, че няма превишение на пределно допустимите концентрации на контролираните вредни вещества: РМ 10, серен диоксид, азотни оксиди, сероводород, озон, въглероден оксид, въглеродороди и амоняк съгласно изискванията на Наредба № 14/ДВ, бр.88, 1997 г./.

Основните фактори на средата - почви, въздух, водни ресурси, радиационен фон и др. на територията на община Кюстендил позволяват производството на екологично чиста земеделска продукция.

Стабилната екологична обстановка е добра предпоставка за привличане интереса на инвеститори с високотехнологични производства.

Въз основа на гореизложените анализ могат да се направят следните **изводи**:

1. Община Кюстендил се характеризира със замърсяване на атмосферния въздух от местни източници в нормални граници;
2. Не са констатирани наднормени стойности на замърсявания от производствените предприятия;
3. Основните източници на замърсяване на атмосферния въздух са автотранспорта и битовите отоплителни източници;
4. Резултатите показват, че няма превишение на пределно допустимите концентрации на контролираните вредни вещества: РМ 10, серен диоксид, азотни оксиди, сероводород, озон, въглероден оксид, въглеводороди и амоняк съгласно изискванията на Наредба № 14;
5. Липсват данни, въз основа на които би могло да се констатира наличието или отсъствието на наднормено замърсяване от автомобилния транспорт.

4.3. Битови отпадъци

Количествената и качествената характеристика на ТБО зависи от мястото на генериране, от стандарта на живот на населението, неговата култура, степен на благоустрояване, начин на отопление на сградите и жилищата.

От производствените дейности на обектите и фирмите на територията на община Кюстендил се образуват производствени и опасни отпадъци, които са обхванати от РИОСВ – София чрез издадените разрешения по чл. 37, удостоверения за ТДООЧЦМ по чл. 55 и регистрационни документи по чл. 12 от Закона за управление на отпадъците (ЗУО, обн. ДВ бр.86 от 2003 г.).

В резултат на извършвани проверки и давани предписания и срокове за отстраняване на замърсявания с битови и строителни отпадъци са ликвидирани замърсявания на територията на някои села от общината.

Проблемът на община Кюстендил относно третирането на не опасни отпадъци ще бъде решен в следващите 2-3 години, чрез построяването на ново регионално депо в землището на гр. Кочериново. Депото ще обслужва Трекляно, Кюстендил, Невестино, Бобов дол, Сапарева баня, Дупница, Бобошево, Кочериново и Рила от област Кюстендил и общините Благоевград и Симитли от област Благоевград.

За подобряване на екологичното състояние на област Кюстендил е необходимо общинските планове да са в съответствие с Наредба № 8 за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци (бр.83 от 24.08.2004 г.). В изпълнение на предписания, дадени от страна на РИОСВ – София, от началото на 2005 г. са получени планове от общините Трекляно и Кюстендил.

Около 90 % от отпадъците в селата са от животинско-фекален и растителен произход. Това дава отлична предпоставка за разделно сметосъбиране: биоразградими и неразградими отпадъци; оползотворяване на биоразградимата органика по метода на аеробно компостиране и/или анаеробно производство на биогаз. И в двата случая полученият (аеробно или анаеробно) продукт - компост или съответните ферментационни продукти, са отличен заместител на минералните торове, използвани в селското стопанство.

Понастоящем смесените битови и строителни отпадъци се изхвърлят на сметищата, които периодично се подравняват и запрястват. Организираното сметоизвозване се извършва от общинско звено. То обслужва град Кюстендил с намиращите се на територията му предприятия, фирми, организации и домакинства, както и някои села от общината. Сметта се събира в контейнери от по 2 и 4 м³ и кофи за смет. "Обезвреждане на отпадъците" (депонирането - наземно или подземно) е единствената практика за обезвреждане на отпадъците в община Кюстендил.

През 2004 година са събрани и депонирани – 28480 т, производствените отпадъци са 1440 т.

От тази година стартира и въвеждането на разделното сметосъбиране.

Риск от замърсяване

По-голямата част от нерегламентираните сметища се намират в опасна близост до обработваеми площи. Налице е реална заплаха от разнасяне на замърсителите от вятъра, безстопанствените кучета или диви животни. Самите сметища са с преобладаващ депониран отпадък от животинско-фекален произход, а това е опасна предпоставка за развитие на ентеро-патогенни инфекции. Друга част са в близост до горски масиви и водоеми, което също представлява заплаха за нарушаване на равновесието в посочените екосистеми.

Основни замърсители на територията на общината са:

- Хвостохранилища – „Преколница” и „Гюешево”;
- Автомобилен транспорт;
- Завод „Велбъжд” – за производство на камгарна и полу-камгарна прежда;
- Асфалтова база;
- Отопление на твърдо гориво;

Сметището на общината се намира в м. ”Гладни рид”, землище на с. Радловци. Няма проект и документация на сметището. Не отговаря на изискванията на нормативната база по околна среда, касаеща експлоатацията на съществуващите депа. Официално е с изчерпан капацитет, поради което на 04.04.1996 година комисия, назначена със заповед N 408/21.03.1996 година на кмета на община Кюстендил е предложила нов терен за депо за твърди битови отпадъци на Кюстендилска община в местността “Слабеславица” в землището на с. Горна Гращица. Площта на предложения терен е около 100 дка, разположена е на 15 км североизточно от гр. Кюстендил с тенденция за превръщането му в регионално депо за ТБО на общините Кюстендил, Бобов дол и Невестино, но все още този проект не е реализиран.

Към настоящия момент сметището не отговаря на изискванията на нормативната уредба - не е оградено и не се охранява. Липсва техническа документация. След предприетите в периода 2001-2004 година мерки за подобряване на състоянието му е възможно да бъде използвано още около 10 години.

В част от населените места в общината (включително и кв. ”Изток” на гр. Кюстендил) са отредени и се използват временни площадки за събиране и претоварване на отпадъци (основно от растителен произход). В почти всички населени места перманентно стои проблемът с ликвидиране на порочната практика отпадъците да се изхвърлят напълно неорганизирано на входно-изходните пътни артерии, до мостове, дерета и реки.

В момента на територията на общината се извършват усилено строително-ремонтни работи от множество физически и юридически лица. Отпадъците от строителството се извозват на депото за ТБО и на площадка край гр. Кюстендил, отредена за тази цел.

Разделното събиране и газификацията ще доведат до намаляване количеството на депонирания отпадък.

Склад за пестициди с изтекъл срок на годност се намира в м. Коилица в с. Драговищица – 136 тона пестициди.

4.4. Екологично състояние на водните ресурси

Водата като природен ресурс е разпределена твърде неравномерно на територията на Кюстендилска община. Преобладаващите водохващания са каптажи и шахтови кладенци. Повечето села от общината са водоснабдени с питейна вода основно от местни водоизточници.

В миналото Кюстендил изпитваше затруднения във водоснабдяването, което беше съпроводено с режим на водата за потребление. За решаване на този проблем от 1989 година на река Новоселска (Слокошка) на около 2 км югозападно от с. Слокощица се изгражда язовир “Кюстендил”. Неговото завършване трябва да осигури достатъчно вода за питейно-битовите и стопански нужди на Кюстендил, както и за напояване на южната част на Кюстендилската котловина.

На територията на общината не се наблюдават трайни и мащабни замърсяващи производства, които да оказат съществено отрицателно влияние върху надземните и подземни води в разглеждания район. Замърсителите на водите са преди всичко от битов характер.

По-големите промишлени предприятия на град Кюстендил имат собствени водоизточници за промишлени нужди. Системите работят неуплътнено поради малките налични дебита.

Отпадъчните водни количества се формират от битовите, промишлените и дъждовни води и се заустват с предварително пречистване по механичен път. Промисленото отпадъчно водно количество представлява 1190 куб. м и 904 куб. м от други дейности (2003 г.). Няма данни за изградени локални пречиствателни съоръжения за третиране на водите от промишлените предприятия в града.

Таблица 60. Заустени отпадъчни води от стопанските единици през 2003 г.

Заустено к-во	Индустрия				
	в т.ч. във воден обект				
	От тях третирани				
	Общо	Общо	Механични	Биологични	Други
143	41	41	41	0	0

	Общо – вкл. охлаждащи води (хил. куб. м)				
1047	41	41	41	0	0

4.5. Качество на питейните води и ефективност на пречиствателните съоръжения

На територията на общината (град Кюстендил) има изградена една пречиствателна станция за питейни води и една за отпадни води със следния капацитет:

Таблица 61. Пречиствателна станция за питейни води

Пречиствателни станции за питейни води (действащи)			Едностъпална			Двустъпална			Селища, обслужвани от ПС - брой
Брой	Проектен капацитет	Фактически капацитет	Брой	Проектен капацитет	Фактически капацитет	Брой	Проектен капацитет	Фактически капацитет	
	м3/ден.			м3/ден.			м3/ден.		33
1	21600	7939,73	0	0	0	1	21600	7939,73	3

Таблица 62. Пречиствателни станции за отпадни води

СПСОВ (действащи)			С механично пречистване			С биологично пречистване			Обслужвани селища от СПСОВ		
Брой	Проектен капацитет	Фактически капацитет	Бр.	Проектен капацитет	Фактически капацитет	Бр.	Проектен капацитет	Фактически капацитет	Общ брой	механично пречистване	биологично пречистване
	м3/ден.			м3/ден.			м3/ден.		38	40	42
1	36288	20994,521	0	0	0	1	36288	20994,521	1	0	1

Като цяло община Кюстендил е с добра екологична характеристика. Качеството на питейните води е добро, хлорирането им е на необходимото ниво и се извършва редовно в границите на нормите.

4.6. Замърсяване на почвите

Замърсяването на почвата обикновено е в резултат от наднормената употреба на изкуствени торове и пестициди в селското стопанство, от торов отпадък от животновъдството и от битови отпадъци. За територията на общината не е констатирана висока степен на замърсяване на почвата, което е гаранция за екологично чиста селскостопанска продукция.

4.7. Шумово замърсяване

Източници на промишлен шум и вредни емисии, които да представляват сериозен проблем по отношение качеството на атмосферния въздух към настоящия момент няма.

4.8. Радиационен фон

В разглежданата територия не съществуват реални и потенциални производствени единици, които да провокират йонизиращи лъчения. Не съществуват и военни обекти с такова предназначение. Несъществени единични нарушения може да се регистрират от активиране на естествения атмосферен фон от външни въздействия.

Радиационен фон за община Кюстендил при последното измерване през 2004 г. е 0,18 микрозиверта/час.

Основни изводи:

1. В община Кюстендил е изградена съответната инфраструктура, която в годините се осъвременява и модернизира.
2. Пътищата в общината имат сравнително добри технически показатели, но се нуждаят от поддръжка или рехабилитация;
3. През зимата някои участъци са практически откъснати от останалата част на страната. Тези проблеми правят пътната мрежа неефикасна за осигуряване на бързо, продължително, удобно и сигурно превозване на хора и стоки.
4. Водоснабдяването в общината, както за питейно-битови нужди, така и за напояване на земеделските земи е добро.
5. Община Кюстендил се характеризира с климатични фактори, обуславящи малък потенциал на замърсяване на атмосферния въздух от местни източници.
6. Не са констатирани наднормени стойности на замърсявания на околната среда.
7. Основните източници на замърсяване на атмосферния въздух са автотранспортът и битовите отоплителни източници.

8. Екологичните проблеми на селските населени места се обуславят от липсата на канализационна мрежа, организирано събиране на ТБО, инсертатори за опасни отпадъци.

9. За територията на общината няма данни за замърсяване на почвата.

10. Липсват данни, въз основа на които би могло да се констатира наличието или отсъствието на наднормено замърсяване от стационарните битови и производствени източници и от автомобилния транспорт.

Насоки:

1. Повишаване ефективността на дейностите, свързани с управлението на отпадъците: въвеждане на безотпадни технологии, разделно сметосъбиране и рециклиращи производства, оползотворяване по пътя на аеробно компостиране.

2. Благоустройство на селищната система, в това число – увеличаване на зелените площи;

3. Подобряване състоянието на водопреносната и канализационна мрежа;

4. Мерки за опазване и възстановяване на биоразнообразието;

5. Екологично образование на населението.

Община Кюстендил се отнася към общините с добри екологични условия, с възможност за развитие на алтернативни форми на туризъм и производство на чиста селскостопанска продукция. Няма данни за замърсяване на въздуха и почвите с опасни за здравето на населението химически вещества и препарати.

Подходящо ще бъде да се насърчава бизнесът за разкриването на малки и средни предприятия за устойчиво развитие на общинската икономика. Близостта на общинския център до селата е фактор, който трябва добре да се използва в бъдеще, тъй като създава възможности за подобряване връзката “град-село” и за превръщането на града в опорен център на селищната мрежа.

5. SWOT анализ на община Кюстендил

Идентификацията на външните фактори, разглеждани като благоприятни възможности и потенциални заплахи, както и на вътрешните фактори, разглеждани като силни и слаби страни на общината, е извършена по метода на мозъчната атака с участието на специалисти от община Кюстендил **..и** на експертите от

разработващия екип. В резултат на обсъждането бяха получени следните експертни оценки на факторите:

Таблица 63. Оценки на външните фактори за развитие на община Кюстендил

Сегменти на средата	ВЪНШНИ ФАКТОРИ	Оценка от 0 до 10
Политическа среда	Степен на доверие в държавните институции, политическа стабилност, политизация	6.43
	Финансови взаимоотношения между държавата и общините и степен на финансова децентрализация	6.00
	Развитие на формите на пряката демокрация и гражданското общество	6.00
	Приобщаване на общината към ЕС и възприемане достиженията на правото на общността	6.14
	Наличие на международни и национални програми за подпомагане на общините	7.29
Правна среда	Национално законодателство в областта на местното самоуправление и отражението му върху дейността на общините	6.14
	Международно законодателство и отражението му върху дейността на общините	5.57
Икономическа среда	Състояние на макроикономическата среда - ръст на БВП, инвестиционна активност, инфлация	6.00
	Достъп до кредити, данъчни облекчения за бизнеса	5.86
	Равнище на трудовата заетост и безработица в страната и региона	4.00
	Рентабилност и производителност на труда на предприятията от страната и региона. Конкурентноспособност.	5.00
Социална среда	Равнище на доходите в страната и региона	3.43
	Образователна система – нормативна база, състояние, успешност на реформите	3.57
	Здравеопазна система – нормативна база, състояние, успешност на реформите	3.43
	Развитие на обществените услуги – качество, достъпност, обхват	5.00
	Качество на битовата среда – осигуреност с жилища, състояние на жилищния фонд	5.43
	Качество на работната среда – наличие на норми регулаторни механизми	4.57
	Наличие или отсъствие на етническо напрежение и конфликти в страната и района. Държавна политика в областта на етническата толерантност	7.29
	Държавна политика в областта на равнопоставеността на половете	6.14
Природно-географска	Релеф (благоприятства или не развитието на общината)	7.29
	Климат (благоприятства или не развитието на общината)	7.43
	Почви (благоприятстват или не развитието на общината)	6.57
	Наличие или отсъствие на водни ресурси	6.43

	Наличие или отсъствие на достатъчно горски ресурси и политика по опазването им	7.14
	Наличие или отсъствие на полезни изкопаеми	5.29
Демографска	Възрастова структура на населението	2.86
	Естествен прираст	2.14
	Миграционни процеси	2.86
	Урбанизация на населените места и отражението ѝ върху развитието на общината	4.71
Инфраструктурна	Транспортна инфраструктура – състояние на националните и регионални транспортни артерии. Капацитет и използваемост.	5.86
	Комуникационна инфраструктура – пощи, далекосъобщения, радио и телевизионни мрежи	6.86
	Състояние на В и К мрежата и качество на обслужването	3.43
	Мелиоративни съоръжения – наличност и състояние	3.57
	Енергийни мрежи – наличност и състояние	6.14
Отраслова среда	Развитие на промишлеността в района	3.14
	Развитие на селското стопанство	2.57
	Развитие на услугите	4.00
Институционална среда	Състояние на неправителствения сектор	4.43
	Състояние на бизнес-структурите – икономическо състояние, стабилност, отношение към местната власт, намерения за дългосрочно пребиваване в района	4.43
	Състояние на правораздавателните институции, охранителни организации и др.п. и отношението им към общината	5.57
Културна среда	Качество на нормативната уредба в областта на културата	5.00
	Държавна политика в областта на културата – подпомагане, финансиране, инвестиции	5.43
	Културно и образователно равнище на населението. Степен на задоволеност на културните потребности.	3.43
Екологична среда	Национална политика в областта на екологията и отражението ѝ върху състоянието на общините – функции на органите, системи за мониторинг и контрол, ефективност на мерките	5.43
	Наличие и достъпност на национални и международни програми за финансиране на общински проекти в областта на екологията	6.14
	Наличие на трансгранични замърсявания	6.00
	Степен на съдействие от страна на обществото по отношение спазването на екологичните норми	4.86
Средна оценка на външните фактори		5.16

Както се вижда, експертите оценяват външната среда на общината по-скоро като благоприятна, макар и не толкова категорично (оценка 5,16 по десетобалната система). С най-висока оценка от външните фактори са природно-географската и политическата среда. Най-ниски са и оценките на демографската и отрасловата среда. Образователната реформа не е с висок рейтинг, налице е разминаване между потребностите на пазара на труда и учебните програми. Нормативната уредба в

областта на здравеопазването не е качествена. Демографската среда е с най-ниска оценка, т.е. тя представлява реална заплаха за развитието на общината, тъй като естествения прираст е отрицателен, миграцията – също, и се забелязва обезлюдяване на малките населени места. Оценките по отделни елементи на външната среда са представени на следващата таблица и от графиката след нея:

Средни оценки на отделните сегменти на околната среда	ОЦЕНКИ
Политическа среда	6.37
Правна среда	5.86
Икономическа среда	5.21
Социална среда	4.86
Природно-географска	6.69
Демографска	3.14
Инфраструктурна	5.17
Отраслова среда	3.24
Институционална среда	4.81
Културна среда	4.62
Екологична среда	5.61

Фиг. 9. Профил на външните фактори за развитие на община Кюстендил

Оценката на вътрешните фактори на общината са представени по-долу и в зависимост от техните стойности могат да се определят като нейни силни (с оценки от 6 до 10) или слаби страни (с оценки от 0 до 5).

Таблица 64. Оценка на вътрешните характеристики на община Кюстендил

Характеристики на общината	ВЪТРЕШНИ ФАКТОРИ	Оценки от 0 до 10
Степен на използване на природно-географския потенциал на общината	Степен на използване на почвено-климатични предпоставки за развитие на отраслите на икономиката	4.29
	Използване и опазване на водните ресурси на общината	4.29
	Използване, опазване и възпроизводство на горските ресурси	5.86
	Степен на използване на полезните изкопаеми	3.86
Развитие на икономиката	Икономическо състояние на предприятията от общината – рентабилност, производителност, конкурентоспособност, перспективи	3.29
	Състояние на материалната база на предприятията	3.43
	Успешност на приватизацията – състояние на приватизираните предприятия	3.86
	Развитие на разнообразни форми на обществено-частно партньорство	3.86
	Развитие на частния бизнес и на малките и средни предприятия	4.57
	Ефективно управление на общинските търговски дружества	4.00
	Наличие на разнообразни форми на сдружения на бизнес структурите като търговски камари, палати, комитети и др. и партньорството им с общинската администрация	4.14
	Състояние на селскостопанските кооперации и фирми – финансова стабилност, инвестиционна активност, продукция	3.71
Финансова политика	Качество на бюджетния процес – ориентирането му към стратегическите цели, използване на съвременни форми за разработване, привличане на обществеността	5.86
	Наличие на действаща и адекватна система за финансово управление и контрол	5.29
	Наличие на методики за остойностяване на публичните услуги и прилагането им при определяне на местните такси и цени на услуги. Въвеждане на общински стандарти за финансиране на общинските дейности	6.57
	Потенциал за увеличаване размера на местните приходи	5.57
	Тенденции в събираемостта на местните приходи	6.00
	Оценка на инвестиционните възможности на общинския бюджет	3.57
	Привличане на средства от алтернативни приходоизточници – съвместни обществено-частни инициативи, лизинг, банкови и облигационни заеми и ефекта върху общинския бюджет	4.43
	Наличие на неразплатени разходи	5.71

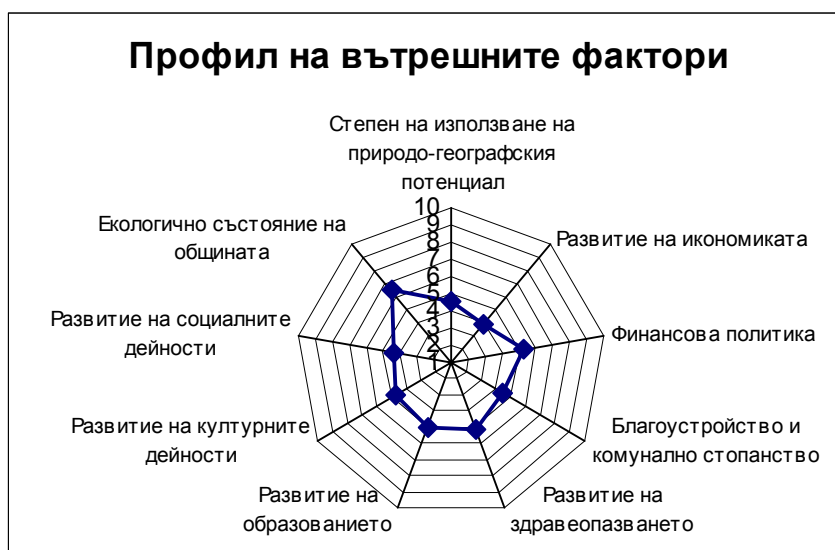
Благоустройство и комунално стопанство	Степен на инвестиционна активност на общината в областта на благоустройството и комуналното стопанство	6.00
	Състояние на междуселищната пътна мрежа	3.71
	Състояние на уличната мрежа	3.43
	Състояние на междублоковите пространства	3.86
	Състояние на вертикалната планировка и пешеходните зони	5.00
	Състояние на ВиК мрежата	3.57
	Състояние на чистотата	5.71
Развитие на здравеопазването в общината	Достатъчност на лекарските практики в до болничната помощ	6.29
	Степен на покритост на населените места с лекарски и стоматологични практики	6.57
	Осигуреност на лекарските практики със съвременна амбулаторна апаратура, екипировка и компютри	4.29
	Физическо състояние на сградния фонд и оборудването на болничните заведения и на транспортните средства	3.86
	Съвременност на апаратурата в болничните заведения	3.86
	Степен на използваемост на легловата база в болничните заведения	5.86
	Степен на осигуреност на болничните заведения със специалисти	6.14
	Достатъчност на средствата по линия на клиничните пътеки и възможности за генериране на собствени приходи	4.43
Развитие на образованието в общината	Състояние и използваемост на сградния фонд в образованието	4.71
	Физическо състояние на оборудването	3.71
	Квалификация на педагогическия персонал	5.71
	Успешност на мерките за реструктуриране на общинската училищна мрежа и повишаване качеството на образователния процес	5.14
	Наличие на общински програми за развитие на образованието	5.86
	Финансова издръжка, достатъчност на средствата по линия на държавните стандарти за издръжка на образованието	4.57
Състояние на културата	Физическо състояние на материалната база в културата	2.71
	Квалификация на персонала, работещ в областта на културата	6.29
	Финансова осигуреност и възможност за генериране на собствени приходи на културните заведения	3.71
	Наличие на визия за бъдещето и на общински програми за развитие на културата в общината	5.00
	Международни и национални изяви и признание на културните състави	5.71
Развитие на социалните дейности в общината	Степен на застъпеност на социалните дейности в населените места от общината – социален патронаж	5.71
	Възможност за достъп на инвалидите до обществени места	2.71
	Състояние на сградния фонд в специализираните домове за възрастни хора	3.00
	Наличие или отсъствие на етническо напрежение в общината	6.67
	Равнопоставеност на половете	6.86
	Възможност за достъп на инвалиди до обществени места	2.80
	Наличие на спортни бази в общината, съответствието им на съвременните норми и изисквания и степен на натовареност	3.14
	Наличие на програми за подпомагане на масовия спорт и туризъм	2.71

	Регистрирани спортни изяви и спечелени престижни награди	5.43
Екологично състояние на общината	Адекватност на общинската програма по опазване на околната среда	5.29
	Организация на дейностите по събиране и обработка на ТБО. Състояние на сметищата в общината по оценки и стандарти на РИОСВ. Успешност на мерките по ограничаване и ликвидиране на нерегламентираните сметища. Обоснованост/достатъчност на таксата за събиране и обработка на ТБО	6.43
	Качество на въздуха, почвата, водите	7.57
	Шумово замърсяване	8.00
	Радиационен фон	7.71
	Наличие на големи замърсители	8.43
	Наличие и състояние на защитените територии	5.86
	Наличие и състояние на пречиствателните съоръжения за отпадни води	3.86
	Реализиране на програми за енергийна ефективност	4.71
Средна оценка на вътрешните фактори		4.92

Оценките на вътрешните характеристики на общината са разнообразни. Средните стойности на оценките на отделните вътрешни фактори (4,92) показват, че слабостите, макар и леко преобладават над силните страни. Най-ниски оценки има икономическото състояние на общината, развитието на културните и социалните дейности. Частният бизнес набира сили, но в по-голямата си част предприятията са с амортизирани активи и ниска конкурентноспособност. Лошо е състоянието на уличната мрежа и на междублоковите пространства. Физическото състояние на сградния фонд и на оборудването в здравните и в учебните заведения е лошо. Не се използват достатъчно и формите на обществено-частно партньорство между общината и бизнес структурите. Общината няма голям потенциал за увеличаване размера на местните приходи, а средствата, осигурявани по линия на държавните стандарти за финансиране на държавните отговорности са недостатъчни. В общината не са осигурени възможности за достъп до обществени места на хората с увреждания, което е една слабост. По-високи оценки имат факторите на екологичната среда и по-специално чистотата на въздуха и почвите. В общината няма етническо напрежение и конфликти на етническа или религиозна основа.

Средни оценки на вътрешните характеристики	ОЦЕНКИ
Степен на използване на природо-географския потенциал	4.57

Развитие на икономиката	3.86
Финансова политика	5.38
Благоустройство и комунално стопанство	4.47
Развитие на здравеопазването	5.16
Развитие на образованието	4.95
Развитие на културните дейности	4.69
Развитие на социалните дейности	4.34
Екологично състояние на общината	6.43

Фиг. 10. Профил на вътрешните фактори за развитие на община Кюстендил

От общо идентифицираните 44 външни фактори, 18 бр. или 40,91% се определят като заплахи и 26 бр. или близо 59,09% - като благоприятни възможности. От вътрешните фактори, общо 62 на брой, 33 бр. или 53,23% се определят като слабости на общината и 29 бр., което прави 46,77% – като нейни силни страни. Това е представено и на следващата таблица:

Таблица 65. Брой и съотношение на външните и вътрешните фактори

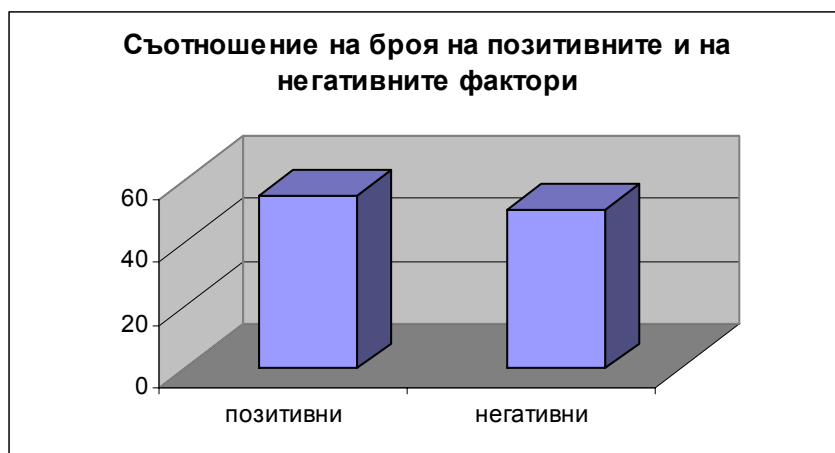
ВЪНШНИ ФАКТОРИ	
Средна оценка на потенциалните заплахи	3.63
Средна оценка на благоприятните възможности	6.23
Брой на външните заплахи	18
Процент на външните заплахи	40.91%
Брой на благоприятните възможности	26

Процент на благоприятните възможности	59.09%
Всичко идентифицирани външни фактори	44

ВЪТРЕШНИ ФАКТОРИ

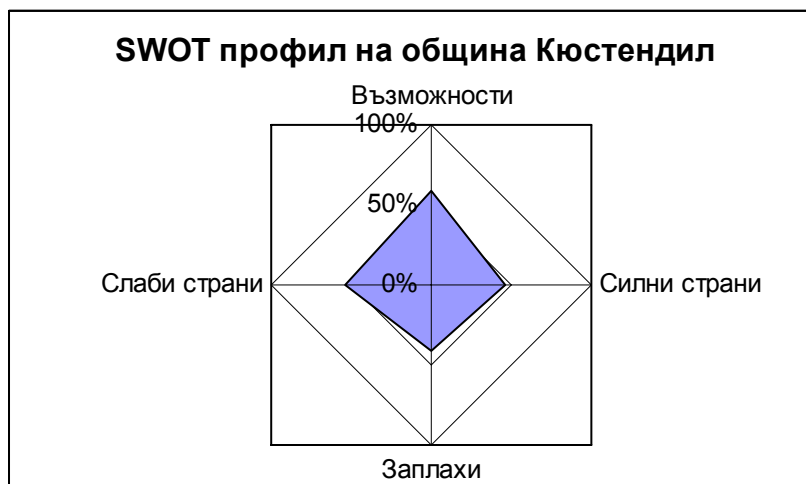
Средна оценка на слабите страни	3.78
Средна оценка на силните страни	6.21
Брой на слабите страни	33
Процентно съотношение на слабите страни	53.23%
Брой на силните страни	29
Процентно съотношение на силните страни	46.77%
Всичко идентифицирани вътрешни фактори	62

Смисълът на оценяването на факторите е да се прецени на какво може да разчита общината в бъдеще, кои свои страни да развива, от какво да се предпазва и на какво може да разчита. От следващата графика се вижда, че сред общия брой на идентифицираните вътрешни и външни фактори по-голямата част от тях са с позитивно действие, т.е. определят се като вътрешни силни страни или като благоприятни възможности на външната среда. По-малката част са негативни – слаби страни и заплахи. Тази ситуация очертава благоприятна картина с ясно открит потенциал за развитие на общината.

Фиг. 11. Съотношение на броя на позитивните и на негативните фактори за развитие на община Кюстендил

На следващата графика е представен SWOT профила на община Кюстендил, който е позициониран в четвъртия квадрант на SWOT матрицата (където триъгълникът, сключен с центъра на координатната система, има най-голяма площ). Това означава, че трябва да се предприемат стратегии, преди всичко към използване на благоприятните възможности и преодоляване на слабостите:

Фиг. 12. SWOT профил на община Кюстендил

Приоритетите, които трябва да следва общината в своето развитие могат да се обособят още в три базисни стратегии: **подсилваща** ($O \leftrightarrow S$), **на завладяването** ($O \rightarrow W$; $S \rightarrow W$) и **мобилизационна** ($O \rightarrow T$; $S \rightarrow T$). Те активират и комбинират различни елементи от SWOT анализа. По подробно, стратегиите комбинират елементи (благоприятни възможности и рискове)- външни за общината с вътрешни елементи (силни страни и слабости). Тази вътрешно- външна дихотомия се приписва на множество силни страни, действия и лица, действащи в и извън общината.

Благоприятни възможности, произхождащи от предстоящото приобщаване на страната към ЕС, държавната политика, макроикономическата стабилност и др. са външни елементи; опасностите, причинени от влошената демографска картина, състоянието на пазара на труда, лошата конкурентоспособност на икономиката и ниската инвестиционна активност също са външни елементи. Доброто месторазположение на общината, природно-географските дадености, културно-образователното равнище на населението и др. (силни страни) са вътрешни елементи, както и недоброто състояние на основните отрасли, застъпени в общината – промишленост, селско стопанство и туризъм, екологията, отлива на работна сила, ниските доходи на населението (слабости).

Стратегиите изтъкват ролята на външните благоприятни възможности; всъщност те подсилват силните страни на общината (подобряване на

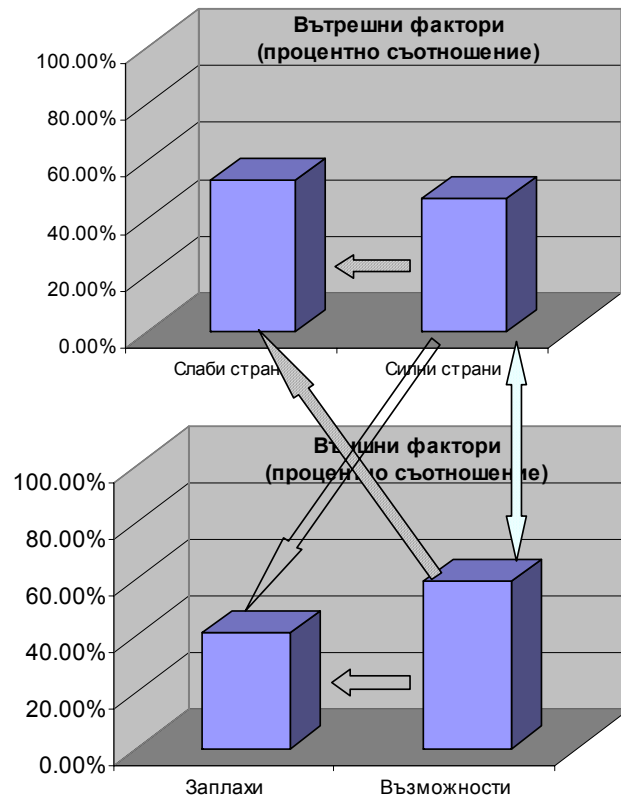
инфраструктурата за по-добро функциониране на икономиката), прекратяват слабостите (използване на чужди инвестиции за разработване на частния сектор), неутрализират рисковете и опасностите (включването в процеса на разширяване на Европа). Ролята, изиграна от външните благоприятни възможности не изключва възможността за развитие, произлязло изключително от фактори и ресурси в рамките на общината, но също тя (ролята, изиграна от външните благоприятни възможности) може да подсили и ускори процеса на развитие, като осигурява предпоставки за използването на ресурсите

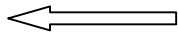
Трите стратегии произлизат от външно/вътрешни връзки (подсилваща стратегия), външно/вътрешни - във вътрешността на общината (завладяваща стратегия) и външно/вътрешни - извън общината (мобилизационна стратегия). **Първата стратегия** включва фактори и ключови ресурси, които вече съществуват в или извън общината. Тази стратегия цели да подсили силните страни на общината с външни ресурси и да използва тези силни страни за привличане на чужди инвестиции.

Втората стратегия използва вътрешни и външни средства, за да обхване слабостите (модернизацията на индустрията, подобряване на местната инфраструктура, обучаване на административни служители и т.н.) или да редуцира техния ефект (недоверието и стереотипите, произлизащи от липса на опит и познания за пазарните механизми или др.п.).

И накрая, **третата стратегия** използва същите инструменти като предишните две, но е насочена към преценяване на тези рискове и опасности, които могат да затруднят развитието на общината. Тя мобилизира вътрешни и външни фактори и ресурси, за да предпази онези дейности, които спомагат за това развитие.

Графично прилагането на трите стратегии чрез комбиниране на външните и вътрешните фактори е показано на следващата фигура:

- Подсилваща стратегия
- Стратегия на завладяването
- Мобилизационна стратегия

Фиг. 13. Стратегии за развитие на община Кюстендил, образувани на базата на комбинирането на външните и вътрешните фактори за развитие

II. Визия, приоритети и мерки за развитие

В резултат на общественото обсъждане и на базата на изводите от социално-икономическия анализ и SWOT анализа, гражданите на Кюстендил се обединяват около следната визия за бъдещето на своята община:

Община Кюстендил - привлекателно място за живот, труд и отдих, с развита икономика, модерни и разнообразни форми на туризъм, с екологично селско стопанство, балнеоложки и културен център с наднационално значение

За да стане Община Кюстендил такава, каквато всички искаме да я видим, ние - нейните граждани, ще работим за:

- създаване на благоприятен инвестиционен климат с цел стимулиране на инвестиционната активност за създаване на работни места и източници на приходи за нас и нашите деца,
- за създаване на условия за развитие на нови бизнеси в съответствие на пазара, например туристическия бизнес в съответствие със съвременните критерии и изисквания,
- за технологично и структурно обновяване на икономиката и повишаване на нейната производителност и ефективност,
- за възстановяване на традиционните селскостопански производства, за стимулиране и създаване на малки и средни предприятия в преработващата промишленост,
- за развитието на техническата и социалната инфраструктура,
- и за създаване на благоприятна жизнена среда, гарантираща здравето, безопасността и удобството на всички граждани и гости на общината и високо качество на живота им.

В изпълнение на тази визия ще се стремим към използването на възможно най-ефективни, социално справедливи икономически, етични и демократични средства и ще насърчаваме поведение, което води до устойчиво развитие и хармония между човека и природата и създаване на равни възможности между половете.

За изпълнение на споделената от гражданите на община Кюстендил визия са разработени приоритети, специфични цели и мерки за развитие на общината за периода до 2013 година, които са представени по-долу:

Приоритет 1: Подобряване конкурентноспособността на местната икономика (селско стопанство, лека промишленост и туризъм) чрез модернизация и обновяване на производствената база, внедряване на нови технологии и иновации, повишаване на достъпа до информация и знание.

Цел 1.1. Подобряване конкурентноспособността на местната икономика, създаване на условия за създаване и развитие на малък и среден бизнес, подобряване достъпа до информация и възможностите за привличане на инвестиции, създаване на подходяща бизнес среда

Мярка 1.1.1. Въвеждане на нови технологии, обновяване и модернизация на машини и съоръжения, достъп до иновации и ноу – хау

1.1.1.1. Обновление на производствените линии и внедряване на нови високоефективни технологии в структуроопределящите отрасли в общината

1.1.1.2. Внедряване на съвременни системи за контрол на качеството и организация на производствените дейности, съобразно стандартите на ЕС

Мярка 1.1.2. Повишаване на предприемаческите умения и познания в областта на информационното осигуряване, съвременния мениджмънт и маркетинг

1.1.2.1. Перманентно организиране и провеждане на мениджърски курсове за предприемачите в общината

Мярка 1.1.3. Подпомагане стартирането на малък и среден бизнес, съдействие създаването на кълстери и развитие на междуфирменото сътрудничество и публично-частното партньорство

1.1.3.1. Изграждане и развитие на бизнес инкубатори за малки и средни предприятия – реконструкция сградата на Пионерски дом.

1.1.3.2. Подобряване на бизнес средата посредством насърчаване развитието на публично – частните партньорства.

1.1.3.3. Стимулиране на малкия и среден бизнес посредством изграждане на клъстери в областта на туризма, селско и горско стопанство – междурегионални и трансгранични проекти.

1.1.3.4. Привличане на вътрешни и външни инвестиции посредством подготовка на общински терени и неизползван сграден фонд в съответствие с инвестиционното търсене и оползотворяване на местните природни ресурси - разработване и прилагане на общинска стратегия за привличане на вътрешни и външни инвестиции.

Мярка 1.1.4. Подобряване достъпа до информация за условията за бизнес, пазари и изисквания. Подобряване средата за бизнес чрез увеличаване и подобряване на услугите за него, вкл. усъвършенстване на административните услуги.

1.1.4.1. Разработване на бизнес информационна система и изграждане на бизнес мрежа.

1.1.4.2. Оптимизиране на практиката “Обслужване на едно гише”.

1.1.4.3. Организиране и провеждане на обучения, семинари, конференции за ефективно използване на информационните и комуникационни технологии /електронна търговия, пазари, създаване на различни видове мрежи и т. н./

Мярка 1.1.5. Промоция и реклама за привличане на външни инвеститори и създаване на смесени предприятия

1.1.5.1. Разработване на рекламни материали за презентиране на икономическия потенциал на общината - брошури, листовки, Интернет страница и др.

1.1.5.2. Представяне на общината в национални и международни бизнес форуми за привличане на инвестиции във високотехнологичните производства.

Цел 1.2. Подобряване на условията за развитие на традиционно и алтернативно земеделие на основата на ефективни технологии, сортове и породи и създаване на малки и средни предприятия

Мярка 1.2.1. Развитие на овощарството чрез създаване на нови масиви, въвеждане на съвременни технологии, диверсификация към пазарноориентирани култури и удряване на земеделските участъци

1.2.1.1. Изграждане на трансграничен информационен център за развитие на овощарството в региона- Институт по земеделие Кюстендил.

1.2.1.2. Създаване на нови овощни насаждения и реконструкция на стари масиви.

1.2.1.3. Подпомагане на земеделските производители и техните организации за разширяване на масивите посредством провеждане на дейности за комасиране на земеделските земи.

Мярка 1.2.2. Развитие на биологично земеделие и биологично животновъдство и производство на екологично чисти продукти

1.2.2.1. Повишаване на конкурентноспособността на земеделския и преработвателния сектор и създаване на условия за реализация и експортно ориентиране на екологично - чистата продукция.

1.2.2.2. Развитие на екологични проекти за трансгранично сътрудничество в областта на биологичното земеделие.

Мярка 1.2.3. Създаване на условия за предлагане и изкупуване на селскостопанската продукция / пазари, тържища, изкупвателни пунктове и други /, на основата на маркетингова стратегия за производства и пазари

1.2.3.1. Улесняване достъпа на селскостопанските производители до пазара чрез разширяване на пазарната и информационна мрежа и инфраструктури /борси, ветеринарни центрове и др./

1.2.3.2. Изграждане на съвременен кооперативен пазар в общинския център.

Мярка 1.2.4. Подобряване качеството на селскостопанската продукция

Съответствие на продукцията и процедурите по създаването ѝ със стандартите и изискванията на ЕС.

1.2.4.1. Прилагане на маркетинговите критерии за качество и контрол на земеделската продукция, в съответствие с европейските стандарти – Създаване на Лицензирана лаборатория за сертифициране /частна инициатива

1.2.4.2 Развитие на селскостопанското производство в съвременни и модерни агробизнес – структури по европейските стандарти.

Мярка 1.2.5. Внедряване на съвременни технологии, сортове и породи, както и съвременна и ефективна селскостопанска техника.

1.2.5.1. Модернизация и разширяване на механизацията и техническите съоръжения в земеделието и разкриване на нови земеделски производства.

Мярка 1.2.6. Съдействие за сдружаване на селскостопанските производители и за повишаване на квалификацията и знанията на работещите в отрасъла. Разработване на цялостна стратегия за развитие на селското стопанство.

1.2.6.1. Организиране и провеждане на обучителни семинари за повишаване квалификацията на земеделските производители. Запознаване с европейските критерии и стандарти в контрола, управлението и търговията на земеделски продукти.

1.2.6.2. Организиране и провеждане на форуми по въпросите на биологичното земеделие и биологичното животновъдство.

Приоритет 2: Създаване на устойчива заетост, насърчаване на равните възможности, включително за младежите, подобряване на връзките „град – село” за интегрирано местно развитие.

Цел 2.1. Създаване на устойчива заетост при равни възможности за жени и мъже

Мярка 2.1.1. Подобряване на професионалните умения на работната сила в съответствие със съвременните изисквания за развитие на пазара, бизнеса и информационното общество и при спазване на принципа за равни възможности

2.1.1.1. Разработване и внедряване на програми за допълнителна квалификация и преквалификация на населението в община Кюстендил.

2.1.1.2. Организиране на обучения за придобиване на професионална квалификация и преквалификация в съответствие с потребностите на пазара на труда.

2.1.1.3. Организиране на обучения за придобиване и повишаване на предприемаческите умения и насърчаване на предприемачеството при спазване на принципа за равни възможности.

Мярка 2.1.2. Инициативи за използване на професионалното обучение, технологичния и изследователския капацитет за постигане на икономически растеж

2.1.2.1 Изграждане на транс регионални мрежи за подкрепа на връзките между организации и обмяната на опит.

2.1.2.2. Разработване и реализиране на проект за организиране на стажантски програми за ученици и студенти от общината в частни фирми и общинската администрация.

Мярка 2.1.3. Достъп до продължително професионално обучение, обучение по време на работа и учене през целия живот при спазване на принципа за равни възможности

2.1.3.1 Подобряване на съществуващата и изграждане на нова образователно – квалификационна инфраструктура за нуждите на професионалното образование, обучение през целия живот и преодоляване на ниската неграмотност при спазване на принципа за равни възможности.

Мярка 2.1.4. Активно включване на социални партньори в продължително професионално обучение и за разработване на ефективни и иновационни обучителни програми, адекватни на пазара на труда

2.1.4.1. Разработване на схема на сътрудничество и взаимодействие с организациите на работодателите и синдикатите на територията на общината по отношение на заетостта и повишаването на квалификацията на населението в община Кюстендил.

Цел 2.2. Интегрирано местно развитие чрез подобряване връзките „град – село” и подобряване на условията в населените места за живот на младежите

Мярка 2.2.1. Създаване на по-добри условия за изява и живот на младите хора в населените места

2.2.1.1. Разработване и внедряване на програми за непрекъснато повишаване на квалификацията на младите хора.

2.2.1.2. Модернизиране и разширяване на материално техническата база на културните институции /читалища, библиотеки, интернет клубове/, спортни бази и терени в населените места

Мярка 2.2.2. Подобряване достъпа до информация и услуги в малките населени места

2.2.2.1. Създаване и ресурсно осигуряване на информационни центрове в населените места на община Кюстендил.

Мярка 2.2.3. Осигуряване на възможност за преквалификация и бизнес

2.2.3.1. Създаване на общински центрове за квалификация и преквалификация и насърчаване на предприемаческата активност в селските райони.

Мярка 2.2.4. Подобряване на връзката град – село чрез предоставянето на услуги за селскостопански хинтерланд в малките населени места и в разкриването на малки и

средни предприятия, свързани със селскостопанското производство, стимулиране развитието на туризма.

2.2.4.1 Насърчаване разкриването на малки и средни предприятия в селските райони, свързани със селско и горски стопанство.

2.2.4.2 Проучване на възможностите и изграждане на тръжни борси за пласмент на продукцията на селскостопанските производители от селата.

2.2.4.3 Обновяване, реконструиране и приспособяване на сгради за целите на селския туризъм, сгради представляващи исторически и културен интерес, частна или общинска собственост.

2.2.4.4 Изграждане на инфраструктура и създаване на условия за развитие на екотуризма в планинските населени места.

2.2.4.5 Създаване и модернизиране на контролирани зони за лов (места за настаняване на туристи, съоръжения на открито, стопанисване на дивеча).

Приоритет 3: Подобряване и развитие на инфраструктурата в община Кюстендил, като фактор за привличане на инвестиции, задържане и привличане на младите хора, усъвършенстване на бизнес – средата и възможностите за развитие на алтернативен туризъм.

Цел 3.1. Доизграждане, модернизиране и поддържане на техническата инфраструктура в съответствие с европейските стандарти

Мярка 3.1.1. Подобряване състоянието на третокласната пътна мрежа и уличната пътна мрежа на територията на общината и в населените места

3.1.1.1. Реконструкция и модернизация на общинската пътна мрежа

3.1.1.2. Рехабилитация и модернизация на уличната мрежа в населените места

3.1.1.3. Изграждане на нови градски пътища, отговарящи на европейските стандарти.

Мярка 3.1.2. Изграждане на канализационна мрежа на община Кюстендил

3.1.2.1. Изграждане на канализационни колектори и ПСОВ в населените места

3.1.2.2. Изграждане на канализационни колектори в малките населени места.

3.1.2.3. Изграждане на канализация за дъждовни води

Изграждане на пречиствателна станция и канализационни колектори за отпадни води в с. Шишковци,

Изграждане на пречиствателна станция и канализационни колектори за отпадни води в с. Пиперков чифлик,

Изграждане на пречиствателна станция и канализационни колектори за отпадни води, с. Соголяно, Община Кюстендил

Изграждане на главен канализационен колектор с. Ябълково – I етап,, Община Кюстендил

Изграждане на канализационни колектори и ПСОВ в с. Ябълково – I етап и кв. Въртешево – II етап

Канализация за дъждовни води по ул. “Самодивска ” кв. “Изток

Изготвяне работни проекти и изграждане на канализационни колектори и ПСОВ за: с.Коняво, с. Багреници, с. Жабокрът със с. Гирчевци, с. Шипочано със с. Ръждавица, с.Драговицица и Ямборано

Изготвяне работни проекти и изграждане на канализационни колектори в: с.Жиленици, с.Грамаждано,с. Нов Чифлик /заедно със септ. ями/ ,с. Слокощица, с. Граница,с. Лозно,с. Радловици, с. Гърляно, с. Гюешево

Подобряване на водния цикъл на гр. Кюстендил- рехабилитация на водопроводната и канализационна мрежа и реконструкция ПСОВ на гр. Кюстендил 2007-2009ИСПА – 27млн.евро

Мярка 3.1.3. Модернизация и рехабилитация на остарялата водопроводната мрежа в цялата община. Доизграждане на пречиствателни станции за питейна вода

3.1.3.1. Изграждане на нова и реконструкция на съществуващата водопроводна мрежа, с цел подобряване на социално битовото и комунално обслужване на населението, подобряване на екологичната обстановка и повишаване на инвестиционната привлекателност на община Кюстендил

3.1.3.2.Изграждане на нови пречиствателни станции за питейни води

Изграждане резервоар за питейна вода 300 м3 – висока зона, с. Богослов

Рехабилитация на водопровод “Осогово”

Изграждане на ПСПВ – с.Гюешево, с.Граница

Мярка 3.1.4. Разширяване и модернизация на енергийната инфраструктура за внедряване на енергоефективни технологии и използване на възобновяеми енергийни източници

3.1.4.1. Рехабилитация и модернизация на съществуващите ел. проводни и съоръжения

3.1.4.2. Газифициране на общински сгради

Изготвяне на работни проекти за газифициране и газифициране на общински сгради, в съответствие с ИП на “Овергаз” за 25 общински сгради

3.1.4.3. Климатизация и отопление на художествена галерия “Владимир Димитров - Майстора”.

3.1.4.4. Проучване на възможностите за използване на възобновяеми енергийни източници /ВЕЦ, вятърни централи, органични отпадъци/.

Мярка 3.1.5. Подобряване на достъпа и развитието на информационните и комуникационни технологии и услуги

3.1.5.1. Подмяна на аналоговата телекомуникационна мрежа с цифрова на територията на Община Кюстендил.

3.1.5.2. Осигуряване на качествена интернет - връзка за малките населени места на територията на Община Кюстендил.

3.1.5.3. Увеличаване интернет достъпа за училища и публични институции.

3.1.5.4. Въвеждане на информационните технологии в библиотечното дело.

3.1.5.5. Разширяване на видовете пощенски услуги.

3.1.5.6. Осигуряване на по-широко и качествено покритие от мрежите на мобилните оператори.

3.1.5.7. Осигуряване на покритие с качествен телевизионен и радио–сигнал.

3.1.5.8. Използване на информационните и комуникационните технологии за осигуряване на възможности за редовно или професионално обучение на групи от населението в Община Кюстендил чрез създаване на мултимедийни телецентрове.

3.1.5.9. Създаване и развитие на общински център по проблемите на внедряването на високите технологии.

Цел 3.2. Създаване на благоприятни условия за труд, отдых и бизнес на територията на общината и за привличане на младите хора.

Мярка 3.2.1. Доизграждане, реструктуриране и модернизиране на социалната инфраструктура и нейната материално-техническа база.

3.2.1.1. Реновиране и реконструкция на общински сгради, предоставящи социални услуги.

3.2.1.2. Подобряване качеството на живот на хора с умствени, физически увреждания и деца лишени от родителски грижи – ДЛЛУ, с. Преколница, ДЛФУ ”Ильо Войвода”, Дневен център за деца и младежи с увреждания, Дом за медико – социални грижи

3.2.1.3. Благоустрояване на селищната инфраструктура - паркове, детски площадки, площади, велосипедни алеи, зони за отдых, паркинги и др., гр. Кюстендил и селата в общината.

3.2.1.4. Саниране на общински административни сгради и културни институции (7бр.)

3.2.1.5. Основен ремонт – Театър гр. Кюстендил

3.2.1.6 Изграждане на административна сграда за кметство в кв. “Изток”, гр. Кюстендил

3.2.1.7 Подобряване на обществената техническа инфраструктура и изграждане на жилища за етническите малцинства в кв. “Изток”, гр. Кюстендил.

3.2.1.8. Кадастрално заснемане и изработване на регулационен план и план за застрояване на кв. “Изток”

3.2.1.9. Изработване на ПУП за м. “Гърлянски черешарник” и м. “Лозенски механи”, гр. Кюстендил

Мярка 3.2.2. Подобряване на ефективността на образователната система, вкл. адекватност на обучителните програми с пазара на труда и повишаване квалификацията на педагогическия персонал и оптимизиране на материално техническата база.

3.2.2.1. Реконструкция сградите на бивше военно поделение, кв. Колуша за изграждане на съвременен образователен център.

3.2.2.2. Конструктивно укрепване на 7 сгради – детски градини.

3.2.2.3. Саниране на общински сгради – детски градини (17 бр.)

3.2.3.4. Саниране на общински сгради – училища (8 бр.)

3.2.3.5. Оборудване с компютърна техника и осигуряване на Интернет достъп в учебните заведения с цел придобиване на степен на грамотност по отношение на информационните и комуникационни технологии.

Мярка 3.2.3. Подобряване на здравето обслужване на населението и достъпа до него.

3.2.3.1. Обновяване и модернизация на материално – техническата база и технологичното оборудване на здравните заведения за осигуряване на широк достъп до медицинска помощ.

3.2.3.2. Разработване на проекти за изготвяне на образователни програми, насочени към повишаване на информираността, развитие на нагласи и умения за превенция на рисковото за здравето поведение.

3.2.3.3. Разработване на училищни здравно – образователни програми и подобряване на материално техническата база за провеждане на общинската здравна политика в училищата и детските заведения

Мярка 3.2.4. Съдействие и последователни действия за реинтеграция на групи в социална изолация.

3.2.4.1. Създаване на център за превенция на социално изключване и провеждане на активна политика за реинтеграция на групи в неравностойно положение.

3.2.4.2. Проучване и разработване на механизъм за достъп до стопанска дейност и осигуряване на доходи на групи в неравностойно положение чрез развитие на малък семеен бизнес

3.2.4.3. Организиране и провеждане на обучения на групи в неравностойно положение с цел повишаване на адаптацията и конкурентоспособността им на пазара на труда.

Мярка 3.2.5. Развитие на физкултурата и спорта, както и извънкласните форми за занимания с деца и младежи.

3.2.5.1. Подобряване на материално техническата база за развитие на физкултурата и спорта в община Кюстендил – ремонт и реконструкция на спортен комплекс “Осогово”, хотелски комплекс “Осогово”, спортно възстановителен център “Алай баня”, картинг писта.

3.2.5.2. Проучване и разработване на проект за създаване на регионален спортен колеж.

3.2.5.3. Създаване на младежки клубове за насърчаване и подпомагане на извънкласните форми за работа с деца и младежи.

3.2.5.4. Организиране на обучения за повишаване капацитета /квалификационни курсови, преквалификация/ на кадрите за нуждите на спорта и туризма.

Мярка 3.2.6. Увеличаване на социалните услуги, предлагани на територията на общината, както и тяхната ефективност и партньорство с НПО.

3.2.6.1. Изграждане на медико – социален център за въвеждане на алтернативни форми за социални и здравни услуги

3.2.6.2. Изграждане на дом за възрастни хора – с. Шишковци

3.2.6.3. Изграждане на кризисен център за безпризорни деца, жени претърпели насилие и непълнолетни майки в риск.

Приоритет 4: Опазване на културното и природно наследство, устойчиво и щадящо околната среда използване за развитие на туризъм, развитие на подходяща социална среда и възможности за културно и образователно развитие в община Кюстендил

Цел 4.1. Опазване на културното наследство, биологичното разнообразие и околната среда и щадящо използване

Мярка 4.1.1. Опазване на културното наследство на района и използване за нуждите на екотуризма и културния туризъм

4.1.1.1. Изготвяне на проекти за консервация, реставрация и съхранение на паметници на културата и архитектурата

4.1.1.2. Изграждане на регионален демонстрационно – обучителен център за традиционни занаяти и етнография

4.1.1.3. Изготвяна на проект за доизграждане сградата на Художествената галерия “Владимир Димитров - Майстора”

4.1.1.4. Проучване на културното наследство на района за развитие на религиозен и екотуризъм и разработване на проекти за тематични маршрути и нови туристически продукти

Мярка 4.1.2. Опазване на биологичното разнообразие на територията на община Кюстендил

4.1.2.1. Изработване на стратегия за съхраняване и природосъобразно стопанисване на защитените територии в община Кюстендил

4.1.2.2. Екологични проекти за трансгранично сътрудничество в областта на опазване на биологичното разнообразие, биологичното земеделие

4.1.2.3. Разработване на проекти за възстановяване на деградирани екосистеми и осигуряване възстановяването на застрашените видове

4.1.2.4. Организиране на обучителни семинари за популяризиране и опазване на биологичното разнообразие

Мярка 4.1.3. Въвеждане на ефективен контрол върху замърсяването на водите, почвите и въздуха, включително трансграничните замърсявания. Изграждане на пречиствателни станции за питейни и отпадни води

4.1.3.1. Разработване на стратегия за опазване на околната среда в община Кюстендил

4.1.3.2. Разработване на проекти за ефективно управление и подобряване качеството на атмосферния въздух, почвите и водите – вкл. трансгранични и междурегионални проекти

4.1.3.3. Оптимизиране сметосъбирането населените места и предотвратяване възникването на нерегламентирани сметища

4.1.3.4. Изграждане на претоварна станция за ТБО

4.1.3.5. Рекултивация на хвостохранилища 1, 2 и 3 – с. Преколница и с. Гюешево

Мярка 4.1.4. Трансгранично сътрудничество за опазване на околната среда и използването на природни и културни дадености за развитие на съвместни туристически инициативи

4.1.4.1. Разработване на стратегии и оперативни програми за трансгранично сътрудничество в областта на опазване на околната среда и туризма

4.1.4.2. Разработване на система за трансграничен мониторинг на замърсяванията на въздуха, почвите и водите

Мярка 4.1.5. Събиране, временно съхранение и поетапно ликвидиране на пестициди и други отровни вещества, намиращи се на територията на община Кюстендил. Поетапно изграждане на депа за умрели животни.

4.1.5.1. Ремонт и реконструкция на склад за пестициди в махала Коилица с. Драговищица

Мярка 4.1.6. Увеличаване на зелените площи и паркове на територията на общината, както и тяхното поддържане

4.1.6.1. Реконструкция и изграждане на нови зелени площи в община Кюстендил

4.1.6.2. Провеждане на лесозащитни мероприятия и оптимизиране състоянието на зелените площи в лесопарк “Хисарлъка”

4.1.6.3. Разработване на проекти за озеленяване на жилищните квартали /кв. Младост, кв. Бузлуджа, кв. Изток, кв. Герена/ и изграждане на зелени бариери и коридори около населените места и индустриалните зони

Цел 4.2. Създаване на устойчива заетост чрез развитие на алтернативния туризъм

Мярка 4.2.1. Съдействие за създаване на подходяща обща и специфична туристическа инфраструктура, включително малки семейни хотели и къщи, посетителски и информационни центрове, информационно осигуряване и други

4.2.1.1. Изграждане на подходяща туристическа инфраструктура и насърчаване на малкия семеен бизнес в сферата на алтернативния туризъм;

Мярка 4.2.2. Инвентаризация на туристическите ресурси /исторически, културни, етническо и религиозно многообразие, екологични, биоразнообразие и други /

4.2.2.1. Оценка на туристическия потенциал и разработване на стратегия на туризма като водещ за социално – икономическото развитие.

4.2.2.2. Разработване на регистър на туристическите територии и обекти, включващ зоните за рекреация, културно – историческите обекти и защитените природни територии.

Мярка 4.2.3. Разработване на адекватни на местните ресурси туристически продукти, предимно в областта на използването на богатия ресурс от минералните води

4.2.3.1. Реновиране и модернизиране базите на специализираните лечебно - профилактични и възстановителни комплекси за ефективно използване на богатият ресурс от минерални води за развитие на комплексен туризъм и в частност на здравния туризъм.

4.2.3.2. Изграждане на инфраструктура на екотуристически маршрути в Осоговска планина за създаване на съвременни условия за практикуване на екотуризъм /заслони, навеси, чешми, паркова мебел, информационни и указателни табели, паркинги, детски площадки, и др./

4.2.3.3. Обновяване, реконструкция и приспособяване на сгради, общинска или частна собственост, за развитие на селския туризъм.

4.2.3.4. Изграждане на помещения и създаване на условия за настаняване в зони на открито /къмпинги, бази за отдих, ваканционни селища и др./.

Мярка 4.2.4. Създаване и подкрепа на подходящи структури за подкрепа развитието на туризма / туристически информационен център, туристически съвет и браншови сдружения /. Подобряване капацитета на предприемачите за екотуризъм и обучение на местните общности.

4.2.4.1. Изграждане на туристически информационен център за оптимизиране развитието на туризма /комплексно туристическо обслужване, подпомагане на местните предприемачи от туристическия бизнес, обединяване на усилията на туристическите фирми от региона и промоциране на местните туристически продукти в страната и чужбина/

4.2.4.2. Създаване на нови бизнес – браншови организации чрез привличане на външни и вътрешни инвестиции.

4.2.4.3. Организиране и провеждане на обучителни семинари в областта на туризма, запознаване на местните предприемачи и местната общественост с добрите практики от ЕС.

4.2.4.4. Организиране и провеждане на туристически форуми /изложби, конференции, кръгли маси и др./ за обмяна на опит и добри практики в областта на туризма.

Мярка 4.2.5. Разработване и прилагане на маркетингова стратегия за представяне и реклама на туристическите продукти и възможностите за туризъм в община Кюстендил. Контакти с туроператори и туристически агенции. Създаване на клъстери.

4.2.5.1. Разработване на цялостна маркетингова стратегия за реклама на туристическите продукти и възможностите за туризъм в община Кюстендил

4.2.5.2. Изграждане на регионални и трансгранични туристически клъстери

----Провеждане на активна рекламна кампания в средствата за масова информация и в специализирани издания за формиране “имидж” на общината като благоприятна за туристически посещения.

----Изготвяне и разпространяване на рекламни - информационни материали - пътеводители, карти, указателни табели, брошури, дипляни, филми, и компактдискове , туристически интернет портал за Кюстендилска община.

Приоритет 5: *Усъвършенстване на институционалния капацитет на публични власти, организации и институции за съвместно местно развитие.*

Цел 5.1. Развитие на капацитета на местните институции и гражданските организации, прозрачност и публичен контрол в местното самоуправление, работа в партньорство.

Мярка 5.1.1. Повишаване на управленския капацитет на местната власт и местните организации

5.1.1.1. Организиране на обучения за укрепване капацитета на местната власт и местните организации по програмиране, разработване и управление на проекти и ефективно усвояване на средствата от Структурните фондове и Кохезионния фонд

Мярка 5.1.2. Подобряване на услугите от местната власт, информационното обслужване и достъпа на населението

5.1.2.1. Разширяване модела на административно обслужване на “едно гише” за подобряване на предоставяните услуги от местната власт

5.1.2.2. Изграждане на общински център за услуги и информация

5.1.2.3. Изграждане на капацитет за подобряване на предоставяните услуги от местната администрация чрез организиране на обучения по мениджмънт

5.1.2.4. Създаване и поддържане на интернет страница на община Кюстендил

Мярка 5.1.3. Въвеждане на системи за управление на общинската собственост, за управление на персонала, за управление качеството на публичните услуги, системи за управление на средства от структурните фондове /одитни пътеки/ и други в съответствие с международните стандарти

5.1.3.1. Внедряване на система за управление на качеството на административното обслужване ISO-9001 и други системи в съответствие с европейските стандарти

Цел 5.2. Развитие на партньорство за местно развитие между местната власт, НПО и други организации и институции и стимулиране гражданското участие в управлението

Мярка 5.2.1. Въвличане на ключовите институции и организации за съвместно участие в местното развитие, създаване на дългосрочни партньорства и мрежи

5.2.1.1. Създаване на механизми за ефективни дългосрочни партньорства между местната власт и ключови институции за разработване, финансиране и управление на съвместни проекти и прилагане на интегрирани програми за развитие на община Кюстендил

5.2.1.2. Формиране на фокус групи с представители на местната власт, гражданското общество и ключови институции и създаване на инициативен комитет за координация и взаимодействие при решаване на приоритетни проблеми в община Кюстендил

Мярка 5.2.2. Съдействие и подкрепа за изграждане и стимулиране активността на гражданския сектор на територията на общината

5.2.2.1. Създаване и укрепване на обществени фондове за подкрепа на граждански инициативи в съответствие с местните потребности – фактор за мобилизация на ресурсите в общността

5.2.2.2. Съдействие за укрепване и за постигане на финансова устойчивост на НПО в община Кюстендил за улесняване достъпа на НПО до качествено обучение и консултиране по теми, свързани с дейността им; развитие на пазарното мислене и насърчаване на пазарно поведение сред НПО; развиване на умения за мобилизиране на местни ресурси; развиване и утвърждаване на успешни модели на сътрудничество на НПО с държавната и местната власт, европейските структури и бизнес организации.

Мярка 5.2.3. Съдействие и целенасочени усилия за интегриране на всички етноси за равноправно и пълноценно участие в обществения живот. Създаване на условия за участие на младите хора в живота на общността и в местното управление.

5.2.3.1. Разработване на проекти по изпълнение на националната Рамковата програма за равноправно интегриране на ромите и на Националния план за действие десетилетие на ромското включване

III. Стратегическо финансово планиране на инвестиционните проекти в община Кюстендил

1. Финансова прогноза

1.1. Цели

Основните цели на финансовото планиране са:

- Да представи предположенията за бъдещото финансово състояние на община Кюстендил. Финансовата прогноза обхваща периода 2006 – 2015;
- Да прецени кредитоспособността на общината;
- Да прогнозира инвестиционния капацитет на общината, т.е. да направи оценка на оптималните подобрения в капиталовите инвестиции и/или проекти, които могат да бъдат изпълнени в продължение на последващи бюджетни години.

Финансовото планиране съдържа предположения и резултати от финансовите прогнози, разработени чрез използването на Модела за Финансов Анализ на Общините (МФАО).

1.2. Методика, възприета при прогнозирането

Финансовите прогнози за общината са изготвени на база на методика, която съдържа следните ключови действия:

- Прогнозиране на приходи и текущи разходи,
- Прогнозиране на текущ бюджетен баланс и налични средства,
- Включване на предположения относно обхвата на инвестиционния план,
- Прогнозиране на задлъжнялост и разходи по обслужване на дълговете.

Прогнозирането се извършва в следната последователност:

1. Анализ на приходните и разходните стойности от досегашното финансово състояние на общината;
1. Въвеждане прогнозирането на макроикономическите показатели;
2. Анализирание на съответни категории приходи и разходи по отношение на номиналния и реалния им ръст;
3. Съобразяване на прогнозите за общинските приходи и разходи с локалните за общината фактори;

4. Приемане на предположения свързани с перата по приходите и текущите разходи по извънбюджетни сметки;
5. Преценка на средствата, налични за капитални инвестиции
6. Анализ на необходимостта от дългово финансиране и на възможността на общината да обслужва евентуален заем;
7. Изготвяне на инвестиционния план на общината.

1.3. Основни допускания

За да се направи многогодишна прогноза на бюджетните приходи и разходи, която отразява тенденциите и направленията в икономическото развитие на града, е изготвен набор от предположения. Тези предположения отчитат специфичната характеристика на Община Кюстендил и отразяват анализ, изготвен от експерти на Общината. Анализът на исторически разгърнатите финансови данни доказва, че няма да е достатъчно надеждно бъдещите прогнози да се основават единствено на тенденциите, разкрити в исторически план. Тази констатация се отнася за община Кюстендил, както и вероятно за други градове и е резултат от трансформирането на системата на местно самоуправление, както и от нестабилната законова и икономическа среда.

Всички тези фактори и най-добрият опит на общинската администрация са включени във финансовия модел доколкото това е възможно – в степен, при която на същите може да бъде дадено цифрово изражение.

Прогнозата за периода 2006 – 2015 се основава на последните финансови резултати, съобразени съответно с прогнозната инфлация, икономическия ръст, характерния за местните условия постоянен ръст, както и други съотношения, определени индивидуално за конкретни категории. Базовите данни са взети от предоставените бюджети на община Кюстендил за 2004 г и прогнозния бюджет за 2005 г.

За целите на анализа на предишни тенденции и изготвянето на прогнозата за бъдещото изпълнение на бюджета от общината, бяха използвана външни доклади по различни икономически показатели разработени от: Министерството на Финансите на РБ; Националния Статистически Институт; Агенцията за

икономически анализи и прогнози; Българска Народна Банка; Икономик Интелиджънс Юнит, Международен Валутен Фонд и др.

С оглед ефективното прогнозиране на позициите в бюджета на община Кюстендил, приходите и разходите са разграничени в няколко категории. За целта са използвани следните критерии:

- Всяка група приходи и разходи включва еднозначни/хомогенни бюджетни пера, което прави възможно изготвянето на разумна икономическа прогноза за годините 2006-2015.
- Всяко приходно и разходно перо е разгледано по отношение на номиналния и действителния му ръст (основан на ръста на инфлацията) през последните няколко последователни години. Това е отчетено като основен аргумент при определяне на предположенията за следващите години.

1.4. Финансова прогноза

1.4.1. Макроикономическа прогноза

Политиката на бъдещите правителства ще продължи да бъде в посока на задълбочаването на интегрирането с Европейския Съюз и запазването на макроикономическата стабилност, вкл. запазване на фискалната стабилност. В противен случай рисковете от задействането на предпазните клаузи в споразуменията с ЕС ще бъдат реални. Това само по себе си е гарант за запазването на темповете на развитие на икономиката и лесната предсказуемост на посоката на нейното развитие.

Основните рискове пред българската икономика са свързани с възможността от реализирането на външни шокове дължащи се на високите цени на петрола, които могат да рефлектират върху увеличената инфлация и растежа на дефицита по текущата сметка на търговския баланс. В средносрочен и дългосрочен план мерките предприети от БНБ за ограничаване на кредитирането и политиката на МФ по активно управление на външния дълг ще доведат до по-голяма стабилност на основни макроикономически показатели като инфлация и търговски дефицит. Като рисков фактор може да се изтъкне институционалната криза в Европейския съюз и

въпросителните пред сроковете за присъединяване на България и Румъния, както и неприетия бюджет за периода на планиране 2007-2013 г.

Допълнителен положителен фактор влияещ на макроикономическото развитие и неговата стабилност се явява подписания договор за присъединяване и очакваното приемане на Р. България в ЕС.

На базата на основните тенденции в политическото и икономическото развитие на Р. България и чрез използваните външни доклади бяха направени прогнози за стойностите на основните икономически показатели характеризиращи подробно икономическото състояние на страната и същевременно определящи общата рамка на функциониране на всички стопански субекти независимо дали те имат публичен или непубличен характер. На основата на тези прогнози ще бъде изградена и финансовата прогноза за община Кюстендил.

Прогнозата се основава на анализи и прогнозни данни, публикувани от Българска национална банка, Министерство на финансите, Национален статистически институт, Агенция за икономически анализи и прогнози.

Таблица 66. Макроикономически показатели, използвани във финансовата прогноза

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Годишен инфлационен %	3.80%	3.60%	3.30%	3.20%	3.20%	3.20%	3.20%	3.20%	3.20%	3.20%	3.20%
Нарастване на БВП	4.70%	4.50%	4.30%	4.20%	4.20%	4.20%	4.20%	4.20%	4.20%	4.20%	4.20%
Годишен лихвен процент(кредит)	9.40%	9.50%	9.30%	9.10%	9.10%	9.10%	9.10%	9.10%	9.10%	9.10%	9.10%

По отношение на годишния инфлационен процент се очаква постепенното му спадане до 3.20 % след приемането на Р. България в ЕС. Основните причини за това се свързват с изпълнението на икономическите изисквания за членство в ЕС, с икономическите мерки на правителството и централната банка по отношение на ограничаване на вътрешното търсене и запазване на ниското ниво на бюджетния дефицит.

Процентът на нарастване на БВП също ще отбележи слаб спад в очаквания му размер за периода до 2009 като след тази година очакванията са икономическият растеж да остане в рамките на нивата достигнати през 2009 година.

Прогнозираното лихвено равнище по заемните (кредитните) ресурси в икономиката също бележи спад, въпреки мерките на БНБ насочени към

ограничаването на кредитирането, и се дължи на увеличената междубанкова конкуренция и либерализирането на капиталовите пазари.

1.4.2. Планиране на приходите в бюджета

Финансовият модел съдържа източници на бюджетни приходи за периода 2004 – 2005 год. и техните прогнози за периода 2006 – 2015 год.. Посочените по-долу категории отразяват бюджетната класификация, използвана в община Кюстендил. Отчетени са и промените в Закона за държавния бюджет за 2005 год. и всички произтичащи от това за общинския бюджет обстоятелства.

По-долу са описани конкретни предположения и прогнози, свързани с най-важните приходоизточници. Следва да бъде изтъкнато, че всички предположения са съгласувани между специалистите в общината и представители на “АПС Консултинг” ООД. В прогнозите са отчетени планираните от общинската администрация изменения в приходните пера, дължащи се на реализирането на определени общински политики и проекти, както и на взаимодействието с централния републикански бюджет.

А. Данъчни приходи

Данъчните приходи са втория по важност приходоизточник в община Кюстендил. Те формират средно 39.39% от собствените приходи на общината за периода 2004-2005 г. и се очаква през разглеждания прогнозен период да формират около 31.19% от тях. Основните тенденции при очакваните данъчни приходи се свързват с постепенното нарастване на техния дял в общата структура на общинските приходи от нива от около 27.47% през 2006 г. и 28.34% за 2007 г. до ниво от 34.53% през 2015 г. В абсолютна сума очакваните данъчни приходи за 2006 г. са в размер на 1277.7 хил. лв. а през 2015 г. те се очаква да достигнат сумата от 2258.8 хил лв.

Имуществени данъци

Обект на прогнозиране са начисляваните имуществени данъци в следните категории: (i) данък върху недвижимото имущество; (ii) данък върху наследствата (iii) данък върху превозните средства и (iv) данък върху придобиването на собственост.

Сумарните очаквания за реализирани приходи от данъци върху собствеността възлизат на 1277.7 хил. лв. за 2006 год., като в рамките на прогнозния период до 2015 година те се очакват да достигнат 2258.8 хил. лв. Очаква се данъкът върху недвижимите имоти (прогнозиран 434.418 хил. лв. за 2006 год. и 460.497 хил. лв. За 2007 г.) да следва 100% инфлацията, 100 % икономическия растеж в страната. Основните аргументи за подобна факторна зависимост на данъка върху недвижимата собственост се свързва с оживлението на пазара на недвижими имоти в Р. България и в частност в община Кюстендил като увеличения брой покупки-продажби на имоти и тяхната по-висока стойност ще доведат до увеличаване на данъчната основа по този вид данък, което от своя страна ще рефлектира върху повишаването в абсолютна сума на този вид приходи в общинския бюджет. Отчетен е и факта, че община Кюстендил притежава характеристики сходни със средните за страната по отношение на този приходоизточник.

За прогнозния период в община Кюстендил не се планира реализирането на значими суми по линия на данъка върху наследствата. Прогнозите за 2006 и 2007 година са съответно за реализиране на 199 лв. и 206 лв. от този източник на приходи, а в края на прогнозния период през периода 2013-2015 година средният размер на този вид приходи се очаква да е 258 лв.

Приходите от данък върху превозните средства при база за прогнозиране от 500 хил. лв. за 2005 година се очаква да бъдат в размер на 519 хил. лв. през 2006 г., 543.733 хил. лв. през 2007 година като достигат сумата от 818.593 хил. лв. през 2015 г. Прогнозите за постъпленията от данъка върху превозните средства са съобразени единствено с очакваната за страната инфлация за периода 2006-2015 г.

Постъпленията от данъка за придобиване на имущество при дарения се очаква да бъдат в размер на 323.856 хил. лв. за 2006 г. и 348.935 хил. лв. за 2007 г., като индексирани на 100 % с антиципираната инфлация за периода 2006-2015 г. и под въздействието на местен фактор на растеж от 4% достигат ниво от 614.993 хил. лв. през 2015 г.

Други постъпления с данъчен характер в община Кюстендил за прогнозния хоризонт до 2015 г. не са планирани.

Б. Неданъчни приходи

Приходи и доходи от собственост

Съвкупния размер на очакваните приходи и доходи от собственост показват, че те ще бъдат третия по важност приходоизточник за община Кюстендил през прогнозния период с дял средно от 20.02% от общите собствени приходи.

Приходите и доходите от собственост за периода 2006-2015 г се очаква да бъдат 1094.3 хил. лв. средногодишно, като за 2006 г. те се очаква да са 914.5 хил. лв., през 2007 г – 963.8 хил.лв. а през 2015 г. – 535.7 хил. лв.

Най-голям приходоизточник в тази категория са приходите от наеми на имущество следвани от приходите от продажба на услуги, стоки и продукция, приходите от наеми на земя и лихвените приходи от текущи банкови сметки. Предвижда се всички споменати до тук неданъчни приходи да следват в своята динамика 100% темпа на очакваната за страната инфлация. Община Кюстендил не планира получаване през прогнозния период на приходи от дивиденди, лихви по срочни депозити и лихви по предоставени от нея заеми и други приходи с лихвен характер.

Приходите от продажба на стоки, услуги и продукция за 2006 г. се очакват да бъдат в размер на 190.804 хил. лв. като през следващата 2007 година техният размер се очаква да бъде 197.673 хил.лв. В края на прогнозния период се предвижда размера на приходите от продажби на стоки, услуги и продукция да бъдат за 2013 г., 2014 г. и 2015 г. съответно 239.027 хил. лв., 246.675 хил.лв. и 254.569 хил. лв.

Приходите от наеми на имущество са приходоизточниците, заемащи най-голям дял от неданъчните приходи на община Кюстендил. За 2006 г. се очаква те да бъдат 687.052 хил. лв, 727.801 хил. лв. за 2007 година, като след 2013 се предвижда те да надхвърлят нива от 890 хил лв. като достигат размер от 957.435 хил.лв. през 2015 г.

Приходите от наеми на земя отчтайки изцяло очакваната за страната инфлация достигат очакван размер от 20.869 хил. лв. през 2015 г. като реализират растеж от 3.76 % средногодишно спрямо нивото от 2005 година.

Лихвените приходи от текущите банкови сметки притежавани от община Кюстендил се очаква за 2006 г. размерът им да 21.707 хил.лв., а през 2015 г – 28.961 хил. лв.

Общински такси

Общинските такси са най-важния източник на собствени приходи за община Кюстендил. Тази категория общински приходи формират средно 42,32% от собствените приходи на общината за прогнозния период. Общата очаквана сумата на приходите от такси за 2006 година е 1895,2 хил. лв. като се предвижда след 2007 г. те да достигат нива над 2 млн. лв. Очаква се в края на прогнозния период приходите от общински такси да са в размер на 2747.3 хил. лв.

Постъпленията от такса битови отпадъци са най-значимите в тази категория общински приходи. Очаква се за 2006 г. и 2007 г. общите приходи по това перо на бюджета да са в размер на 1038 хил.лв. и 1075.368 хил. лв. като достигнат сумата от 1426.122 хил. лв. през 2015 г. при 100%-тно индексирание на прогнозната инфлация за страната.

Приходите от такси за ползване на детски градини са следващите по важност приходи в категорията на общинските такси. За 2006 г. и 2007 г. се очаква те да са в размер съответно на 217.980 хил. лв. и 247.798 хил.лв. като е предвидено тяхното нарастване да става чрез индексирание на инфлацията за страната със 100 % за прогнозния период и добавянето на локални фактори на растежа съответно от 5 % за 2006 г. и 2007 г. и 2 % за периода 2008-2009 година. Основната причина за това поведение на приходите от този вид такси е очакваното увеличаване на разходите по направление на детските градини и нужното за тяхното покриване увеличение на приходите от такси.

За приходите по останалите позиции прогнозите за 2006 г. и очакваната стойност в края на прогнозния период е както следва:

- такса за ползване на детски ясли – 55.585 хил.лв. при 100 % отчитане на инфлацията и добавяне на местен фактор на растеж от 5 % за 2006 г. и 2 % за периода 2007-2008 г. През 2015 г. приходите се очаква да са в размер на 80.629 хил. лв.;
- приходи от такса за ползване на социален патронаж и общи социални услуги - 120.408 хил. лв. като отчитайки инфлацията със 100 % те достигат до 164.242 хил.лв през 2015 г. Рисков фактор по отношение на реализирането на приходите от този вид е ниската възможност за плащане на ползващите тази услуга;

- таксите за ползване на пазари, тържища, панаири тротоари и улични платна - 138.988 хил. лв. през 2006 г. Техният растеж следва 100 % инфлацията за страната, като през 2006 г. е предвиден еднократен ръст на таксите от 3%. В края на прогнозния период е предвидено таксите за ползване на пазари, тържища, панаири тротоари и улични платна да формират приход от 193.781 хил.лв.;

- таксите за ползване на общежития формират незначим приход от 3.619 хил. лв. средно за плановия период като за 2006 г. те са в размер на 3.114 хил. лв. и достигат 4.155 хил. лв. през 2015 г. Техният ръст е съобразен единствено с инфлацията на 100 %;

- такси за добив на кариерни материали – 12.062 хил. лв. средногодишно за целия прогнозен период. През 2015 г. се предвижда събираните такси за добив на кариерни материали да нарастнат спрямо 2006 г с 29.3% спрямо нивото от 2006 г. и да достигнат размер от 13.849 хил. лв.;

- такси за технически услуги – 100.582 хил.лв. като план за 2006 г. Особености на този вид приходи, е че е предвидено те да нарастват освен чрез пълното следване на инфлацията за страната и с допълнително с по 2 % годишно за периода 2006 -2013 г. През 2015 г приходите от такси за технически услуги се очаква да достигнат 160.777 хил. лв.;

- такси за административни услуги – 127.122 хил. лв. като следвайки схемата на растеж на таксите за технически услуги за периода 2006 -2015 г. достигат в края на периода сумата от 211.410 хил. лв.;

- приходите от таксите за гробни места следвайки само очакваната за страната инфлация - 15.570 хил.лв. и достигат през 2015 г. сумата от 20.773 хил. лв.

- туристическа такса - 5.190 хил. лв. при стриктно 100 %-тно отразяване на инфлацията. Предвижда се за периода 2007-2015 г. към растежа и да бъде добавен 5 %-тен местен фактор на растеж. Основните причини за добавянето на този местен фактор на растеж е очакваното оживление на потреблението на туристическиет услуги в общината. През 2015 г. се очаква туристическите такси да формират в абсолютно изражение 10.742 хил.лв от бюджета на община Кюстендил;

- приходите от другите общински такси отразявайки със 100 % инфлацията за 2006 г. възлизат на 62.280 хил. лв. и достигат 100.38 хил.лв. през 2015 г. От 2007 г. е предвидено приходите по това перо да индексират на 50 % и очаквания икономически растеж за страната.

Глоби, санкции и наказателни лихви

Приходите от глоби, санкции, неустойки и др. са по правило непредвидими или труднопредвидими източници на приходи. Като основа за прогнозата в община Кюстендил е използвано очакваното ниво за 2005 год. с тенденция за нарастване през следващите години съобразено напълно с темпа на инфлация за страната и с отчитане на местен фактор на растеж от 2%. През 2006 г. очакваното им ниво на приходите от глоби, санкции и неустойки е 15.8 хил. лв. като до 2015 г достигат 25.323 хил. лв.

Други неданъчни приходи

Следвайки 100% очакваната инфлацията за страната другите неданъчни приходи имат прогнозен размер за 2006 г. от 15.570 хил. лв., 16.131 хил.лв. за 2007 г. и очаквана стойност в края на прогнозния период през 2015 г. от 20.773 хил. лв.

Събрани и внесени ДДС и др.данъци върху продажбите (нето)

Внесеният данък върху приходите от стопанска дейност на бюджетните предприятия при база за прогнозиране от 40 хил. лв. за 2005 година се очаква да достигне през 2006 година размер от 38 хил. лв. и се предвижда за всяка година от плановия хоризонт да спада с около 5% годишно като през 2015 г. възлиза на 23.949 хил. лв. Основната причина за очаквания спад имат за причина приватизационните процеси и намаляването на дела на бюджетните предприятия в икономиката на общината.

Приходи от продажба на държавно и общинско имущество

Позицията приходи от продажба на държавно и общинско имущество за периода 2004-2005 г. заема 8.07% от приходите на община Кюстендил и 3.07% от тях за периода 2006-2015 г. Основната причина за намаляването на дела на тези

общински приходи е изчерпването на разполагаемите общински активи за продажба.

През 2006 г. се очаква реализираните приходи от продажба на ДМА при 100 % отчитане на инфлцията за страната да бъдат 186.84 хил. лв. От 2007 г. до 2015 г. тези приходи е предвидено да спадат с по 25 % годишно като достигнат сумата от 18.717 хил.лв. в края на прогнозния период -2015 г.

Приходите от продажба на нематериални активи се очаква да имат средногодишнен размер за прогнозния период от 24.124 хил. лв. Предвижда се изменението на тази позиция от бюджета на община Кюстендил да става единствено под въздействието на очакваната инфлация за страната. За 2006 г. очаквания размер на този вид общински приходи е 20.76 хил.лв. а през 2015 се предвижда те да достигнат 27.698 хил. лв.

По отношение на приходите от продажба на земя се очаква общината да реализира през 2006 година приходи от 207.6 хил. лв., а в края на прогнозния период 2.791 хил. лв. И тук подобно на приходите от продажба на ДМА е предвидено от 2007 година до края на прогнозния период приходите от продажба на земя да спадат с 40 % годишно, поради изчерпването на разполагаемите за продажба земи - собственост на общината.

Приходи от концесии

През периода 2006-2015г. в община Кюстендил не се предвижда реализирането на приходи от концесии.

Помощи, дарения и др. безвъзмездни приходи

Приходите от дарения, помощи и др. безвъзмездно.получени суми от страната се очаква да варират от 41.115 хил. лв. през 2006 г до 54.855 хил. лв. през 2015 г. Предвижда се тези приходи да следват стриктно инфлацията за страната през периода 2006-2015 г. като формират едва 0.88% от приходите на общинския бюджет.

В. Взаимоотношения с централния бюджет

Трансферите и взаимоотношенията с централния бюджет са значим източник на приходи за бюджета на община Кюстендил. За отчетния период 2004-

2005 г. техният общ среден размер е 1034.225 хил. лв. годишно като в динамиката им се забелязва тенденция към покачване дължаща се на очакванията за увеличаване на изравнителна дубсидия от централния бюджет и на увеличаването на субсидиите за капиталови разходи.

Обща изравнителна субсидия от централния бюджет за общината

Предвижда се общия размер на изравнителна субсидия от централния бюджет да отчита на 100 % инфлацията за страната и 7% годишен растеж за целия планов период свързан със специфични за общината фактори. База за прогнозата е планираната субсидия за 2005 г.от 952.5 хил. лв. За 2006 г. изравнителната субсидия се очаква да бъде 1057.904 хил.лв. и да достигне 2594.885 хил. лв. през 2015 г.

Целеви субсидии за капиталови разходи

Целевите субсидии за капиталови разходи се очаква да бъдат 514.153 хил. лв. за 2006 г, а през 2015 г техният прогнозен размер е 1104.774 хил.лв. Тази позиция се очаква да индексира на 100 % очакваната инфлация за целия прогнозен период плюс допълнителен растеж дължащ се на локални фактори от 10 % годишно за периода 2006-2011 г.

Трансфери от/за ПУДООС

Очакваните трансфери за получаване от ПУДООС в община Кюстендил за целия прогнозен период са както следва:

- ✓ за 2006 г. – 231.628 хил. лв.;
- ✓ за 2007 г. – 239.966 хил. лв.;
- ✓ за 2008 -198.308 хил. лв.;
- ✓ за 2009 – 102.327 хил. лв.

Предвижда динамиката на трансферите по тази позиция в бюджета да индексира на 100 % очакваната инфлация за страната, като през 2008 и 2009 година се реализира спад дължащ се на местни фактори съответно от 20 % и 50 %.

1.4.3. Планиране на разходната част на бюджета

Предположенията за бъдещите разходи в общината са направени на базата на метода на експертната оценка от общинската администрация. Тази оценка отразява очакванията за бъдещите стойности на разходите. Направените прогнози за еднородни разходни пера следват еднакъв модел на поведение и отчитат влияещите фактори в еднаква степен. Всички разходни по елементи са индексирани със 100 % от инфлацията. Разбира се, там където е необходимо, са направени изключения и допълнителни корекции, дължащи се на специфичния характер на прогнозираните позиции с оглед точността и истинността на прогнозите.

А. Общи държавни служби

Разходите по този елемент на общинския бюджет заемат пето място по големина в разходната му част след разходите за жилищно строителство, благоустройство и комунални услуги, образование, почивно дело култура и религиозни дейности, икономически дейности и услуги. През прогнозния период те ще формират средно 11.65 % от всички разходи на общината. Внимание тук заслужават разходите за общинска администрация очаквани да възлизат на 400.938 хил. лв. през 2006 г. и да достигнат нива от 534.928 хил. лв. през 2015 г.

Разходите за заплати и възнаграждения през 2007 г. се планират да бъдат да заемат средно 32.39% от всички разходи по тази функция за прогнозния период. За 2006 година се очаква общата сума на изплатените възнаграждения да достигне 194.6 хил. лв., а до 2015 година тя става 259.6 хил.лв.

Разходите за материали и горива влизаци в рамките на тази функция през 2006 г. се планират да заемат средно 28.07% от разходите по тази функция.. Като цяло те се очаква да нарастват с темпа на инфлация. Допълнително се залага увеличение с 2% годишно през 2007-2008, като следствие на покачването на нивото на цените след присъединяване в ЕС.

Разходите за ремонт, външни услуги и другите разходи не отчитат растежа на брутния продукт, а само инфлацията. За плановия период те заемат 16.93% от общите разходи по тази функция в общинския бюджет. Те варират от 101.7 хил. лв. през 2006 година до 135.7 хил. лв. през 2015 година.

Б. Разходи по отбрана и сигурност

В община Кюстендил за прогнозния период не се планират разходи свързани с функция “Отбрана и сигурност”.

В. Образование

Разходите свързани с образованието ще формират средно 18.23% от прогнозните разходи на общината. През 2006 г. се очаква те да са в общ размер от 946.844 хил. лв. и да достигнат 1253.227 хил. лв. през 2015 г. Основната част от всички образователни разходи идват от издръжката на целодневните детски градини (средно 83.31%), където разходите за материали и горива отчитат единствено очакваната инфлацията на 100%.

Г. Здравеопазване

Разходите за здравеопазване имат постоянен дял средно от 1.81% от прогнозните разходи на общината. Те варират от 93.420 хил. лв. през 2006 г до 124.640 хил. лв. през 2015 г. Основния дял от този вид разходи се формират от разходите за детски ясли - 100 % от разходите за здравеопазване през прогнозния период. При тях разходите за материали и горива, за външни услуги, ремонт, издръжка и други отчитат единствено инфлацията със 100 %. В структурата на разходите за детски ясли преобладават разходите за издръжка с дял от средно 46.17% от общата сума на разходите за детски ясли, разходи за материали и горива с дял от 43.33% и разходите за външни услуги с дял от 5.04%

Д. Социално осигуряване, подпомагане и грижи

Тази категория разходи формират 9.25% от прогнозните разходи на община Кюстендил за периода 2006-2015 г. За 2006 техния прогнозен размер е 477.151 хил. лв. като достигат ниво от 636.610 хил. лв. през 2015 година. Основното перо от тези разходи се формира от разходите по осигуряване на домашен социален патронаж, трапезарии и други социални услуги - средно 83.86% за разглеждания период. Съвкупните разходи по тези програми се очакват да са в размер на 400.158 хил. лв. през 2006 г. и 533.888 хил. лв. през 2015 г.. Другата основна позиция в разходите свързани със социално осигуряване, подпомагане и грижи е тази свързана с програмите за временна заетост. Те са в размер на 10.88% от общите прогнозни

разходи по тази бюджетна категория. На следващо място разходите ориентирани към клубовете на пенсионера, инвалида и другите социални услуги, които заемат средно на 3.94 % от общите прогнозни разходи по тази категория. Разходите за заплати и възнаграждения, материали и горива, външни услуги и издръжка касаещи функцията социално осигуряване, подпомагане и грижи се индексират само със 100 % от очакваната за страната инфлация.

Е. Жилищно строителство, благоустройство, комунални услуги

Разходите по това основно перо се формират предимно от разходите по дейности свързани със сферата на комуналните услуги – осветление, други дейности по жилищно строителство и благоустрояване, озеленяване и чистота. Те заемат средно 25.41% от прогнозните текущи разходи на общината за периода 2006-2015 година.

Разходите по осветление се формират главно от разходи за материали, горива, енергия (ел. енергия) и ремонт, като са предвидени 197.22 хил. лв. за 2006 г., а в края на прогнозния период се предвижда сумата отделена за осветление да е 263.129 хил.лв.

Другите разходи за жилищно строителство и благоустрояване са съставени от разходи за заплати и възнаграждения, разходи за ремонт, разходи за материали и енергия, разходи за външни услуги и издръжка. Другите разходи за жилищно строителство и благоустрояване индексират единствено на 100 % с очакваната инфлация за страната и нарастват от нива от 147.936 хил.лв. през 2006 г. до 197.375 хил.лв. през 2015 г.

Разходите по озеленяване при базова стойност от 70 хил. лв. за 2005 г., съобразени 100 % с инфлацията, като се предвижда през 2006 г. те да са в размер на 72.660 хил.лв. В края на прогнозния период разходите за озеленяване се очаква да формират 96.942 хил.лв. от бюджета на община Кюстендил.

Разходите за чистота с всичките им елементи (заплати, ремонти, външни услуги, издръжка, материали и горива и други) се индексират на 100 % единствено с очакваната инфлация за периода 2006-2015 година. За 2006 г. се техният размер се очаква да е 892.680 хил. лв., а през 2015 г. – 1191.005 хил. лв.

Ж. Почивно дело, култура и религиозни дейности

Средният дял на тези разходи в общите прогнозни разходи на община Кюстендил е 16.69%. За 2006 г. прогнозният им размер е 860.684 хил. лв., а до 2015 е предвидено те да достигнат 1148.316 хил. лв. Всички разходи в тази функция се съобразяват със 100 % от очакваната за страната инфлация. Най-голям дял от разходите в тази функция на общинския бюджет се формират от разходите за заплати и възнаграждения с дял от 48.32%. На следващо място разходите за материали и горива заемат 22.32%, а другите текущи разходи заемат 10.57%. Разходите за външни услуги, ремонт, издръжка и субсидии имат среден остатъчен дял от 4.69% в рамките на функцията почивно дело, култура и религиозни дейности.

З. Икономически дейности и услуги

Разходите за икономически дейности и услуги съставляват средно 16.97 % от общите прогнозни текущи разходи. За 2006 г. очаквания им размер е 875.013 хил. лв., а през 2015 г. – 1167.435 хил. лв. Разходите за заплати, други възнаграждения и произтичащи данъци/осигуровки влизачи, разходите за външни услуги, разходите за материали и горива, разходите за издръжка, ремонти и другите разходи в състава на разходите за икономически дейности и услуги се очакват да нарастват единствено с темпа на инфлацията за страната. Най-голям дял в разходите за икономически дейности през прогнозния период имат разходите насочени към службите и дейностите по поддържане, ремонт и изграждане на пътища – 59.31%. Разходите свързани с общинските пазари и тържища заемат второ място с дял от 19.85% в общата разходна структура, третото и четвъртото място е отредено на другите дейности по икономиката и други дейности по транспорта, пътищата, пощите и далекосъобщенията с дял от съответно 14.83% и 6.01%.

И. Разходи неklasифицирани в други функции

Не се прогнозира извършването на разходи по това перо на общинския бюджет през прогнозния период.

1.5. Дългосрочно финансово състояние и инвестиционен капацитет на община Кюстендил

За по-доброто прогнозиране на общинските финанси в бъдеще при изготвянето на финансовата прогноза, основните приходни и разходни позиции са разделени на две главни категории – текущи и капиталови. Това разделение отговаря на основния смисъл и вътрешна логика на приходите и разходите в една община. Част от тях са свързани с текущата дейност на общината, а друга част с нейната инвестиционна (капиталова) политика. Групирането на текущите по своя характер разходи с предназначенията за тяхното покриване текущи приходи формира т.нар. текущ (оперативен) бюджет на общината. Неговата основна цел е да представи салдото между текущите приходи и текущите разходи или текущия бюджетен баланс (оперативен бюджетен баланс) по следната схема:

$$\text{Общо текущи приходи} - \text{Общо текущи разходи} = \text{Баланс в текущия бюджет}$$

(вж. Таблица 67) показва, че през прогнозния период (2006-2015 г.) община Кюстендил реализира:

- растеж на текущите приходи от 6.17 % средно за всяка от прогнозните години;
 - растеж на текущите разходи само с 3.29 % средногодишно за плановия период.
- Изпреварващия темп на нарастване на текущите приходи спрямо текущите разходи позволяват на община Кюстендил реализирането на положителен текущ бюджетен баланс, имащ стабилен тренд на нарастване и достигащ 1.015 млн лв. през 2015 г.

Таблица 67. Прогнозен оперативен бюджет (хил.лв.)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Общо текущи приходи	5293846	5651860	6007611	6363074	6738128	7140080	7571211	8034007	8528070	9059224
Общо текущи разходи	5164324	5342441	5518741	5695341	5877592	6065675	6259776	6460089	6666812	6880150
Оперативен бюджетен баланс	129522	309420	488870	667733	860536	1074406	1311435	1573918	1861258	2179074

Растежът на текущия бюджетен баланс е свидетелство за ефективния финансов мениджмънт на общината и способността на местната администрация да организира ефективна и диверсифицирана система по събиране на приходи за финансиране на текущата дейност. Нещо повече, освен че общината успява да финансира всички свои текущи дейности с текущи приходи, формирайки оперативен излишък (положителен текущ бюджетен баланс) тя е в състояние да трансферира ресурси към финансирането на капиталови проекти. Следователно положителния текущ бюджетен баланс е първия финансов източник, който община Кюстендил осигурява за финансиране на своята инвестиционна политика и ресурс гарантиращ кредитоспособността ѝ.

След определянето на баланса в прогнозния текущ бюджет на общината може да се пристъпи към съставянето на нейния прогнозен капиталов бюджет. Съставянето му следва логиката на натрупването на паричните потоци, с които може да бъдат финансирани планираните капиталови разходи на общината. Прогнозният капиталов бюджет отразява в себе си баланса на текущия бюджет коригиран с приходите от продажба на общинско имущество (земя и ДМА), другите капиталови приходи (субсидии за капиталови разходи) и е съобразен с планираната инвестиционна програма и допълнително осигурените външни (кредитни) източници за нейното финансиране. Така натрупаните и коригирани парични потоци от всички споменати по-горе елементи формират баланса в капиталовия бюджет на общината или нейния инвестиционен капацитет, показващ количеството капиталови разходи, които могат да бъдат реализирани за даден период от време. Балансът на капиталовия бюджет е ресурса, който общината може да употреби за реализиране на своята инвестиционна програма, за да достигне своите средно и дългосрочни цели без да застраши своето стабилно финансово състояние.

Прогнозният капиталов бюджет на община Кюстендил е представен в Таблица 68 и на Фиг. 14. За прогнозното финансово състояние на общината, касаещо нейната инвестиционна политика могат да бъдат формулирани следните изводи от гледна точка на нейния капиталов бюджет:

1. Анализът на позицията налични средства отразяваща баланса от текущия бюджет сумиран с приходите от продажба на общински активи (отбелязана на фиг.14 с бежов цвят) показва стабилно ниво нарастване на наличните средства

за периода от 2006 до 2015 г. Средният размер на наличните средства за целия планов период е 1208.76 хил. лв. годишно. В началото на плановия период (2006 г.) разполагаемите налични средства са в размер на 545 хил.лв. като те реализират средногодишен растеж в размер на 18.9% достигат ниво от 2256.56 хил.лв. Този факт показва постоянната способност на общината да генерира положителни парични потоци от своята текуща дейност и да реализира допълнителни приходи от продажба на активи без да изразходва всички свои текущи постъпления. Сам по себе си това говори за ефективността на общинската администрация в процеса на реализиране на текущите функции на общината през годините.

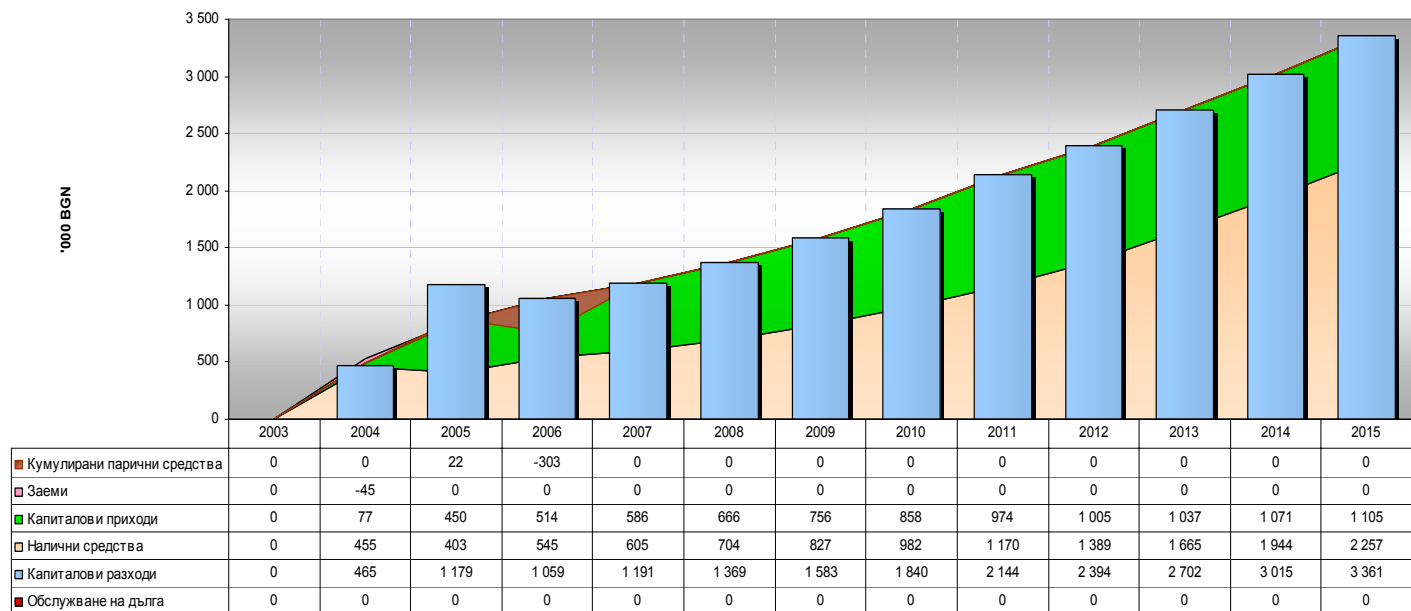
2. Общината не планира формирането на значителни по своя размер акумулирани парични средства (отбелязани с кафяв цвят на Фиг. 14) през плановия период, Единствено през 2006 г. се реализира дефицит по тази позиция от капиталовия бюджет на общината в размер на 302.78 хил. лв., който бива финансиран от значителния положителен текущ бюджетен баланс за същата година. Фактът, че в общинския капиталов бюджет липсват значителни по своя размер акумулирани парични средства е гаранция, че общинската администрация е способна да насочва всички свободни (непотребни) за дадена година парични средства към реализирането на приоритетни проекти, чрез които да извлече допълнителна обществена полза за своите граждани.
3. Очакваните капиталови приходи (отбелязани на Фиг.14 със зелен цвят) имат нарастващ размер през плановия период – средно 857.14 хил. лв. годишно. Стабилният размер на тази позиция и нейното нарастване със средно 9.5% годишно свидетелства за възможността на община Кюстендил да осигурява допълнително финансиране за своите капиталови проекти от допълнителни източници (субсидии за капиталови разходи). Нарастващият размер на този вид приходи във времето формира своеобразно поле на сигурно финансиране и своеобразен буфер за коригиране на резки промени в останалите източници на приходи за финансиране на капиталови проекти през прогнозния период.
4. Община Кюстендил не планира поемането на задължения към външни източници на финансиране, което елиминира позициите в капиталовия бюджет свързани с получаването и обслужването на заеми.

5. Капиталовите разходи (инвестиционния капацитет на общината) отбелязани със сините стълбове на Фиг.14 имат нарастващ за прогнозния период характер. През 2006 г. община Кюстендил има прогнозен инвестиционен капацитет от 1058.88 хил.лв., като със среден годишен темп на растеж от 11.3% и благодарение на увеличаващите се оперативен бюджетен излишък и капиталови приходи достигат до ниво от 3361.43 хил. лв. през 2015 г.

Съгласно направената прогноза, наличните средства, с които община Кюстендил ще разполага през целия прогнозен период възлизат на 10689000 лева, от които 7342000 лева само за плановия период. В същото време, предвидените общински средства за съфинансиране на проекти, които основно ще се финансират от структурните фондове на ЕС за същия период възлизат на 9270000 лева или съществува един резерв от 1419000 лева. Основният извод, който може да бъде направен на базата на анализа на позициите от капиталовия бюджет е, че община Кюстендил ще може да осигури необходимото съфинансиране на заложените в индикативните финансови таблици приоритети и мерки. За тази цел обаче, тя трябва да работи активно за изграждане на местен административен капацитет в областта на стратегическото планиране и разработването на качествени проекти, които да бъдат финансирани от фондовете на ЕС, както и за въвличане на частния бизнес в този процес и увеличаване на привлечените частни средства.

Таблица 68: Прогнозен капиталов бюджет на община Кюстендил

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Налични средства	0	455	403	545	605	704	827	982	1 170	1 389	1 665	1 944	2 257
Обслужване на дълга	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Капиталови приходи	0	77	450	514	586	666	756	858	974	1 005	1 037	1 071	1 105
Капиталови разходи	0	465	1 179	1 059	1 191	1 369	1 583	1 840	2 144	2 394	2 702	3 015	3 361
Заеми	0	-45	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Кумулирани парични средства	0	0	22	-303	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Фиг. 14

2. Индикативни финансови таблици

Приоритет 1: Подобряване конкурентноспособността на местната икономика (селско стопанство, лека промишленост и туризъм) чрез модернизация и обновяване на производствената база, внедряване на нови технологии и иновации, повишаване на достъпа до информация								
Цел 1.1. Подобряване конкурентноспособността на местната икономика, създаване на условия за създаване и развитие на малък и среден бизнес, подобряване достъпа до информация и възможностите за привличане на инвестиции, създаване на подходяща бизнес среда								
Мярка	Индикатор за постигането	Срок за постигане	Отговорна институция	Необходими средства	Източници на финансиране			
					Средства на местните власти	Средства от държавния бюджет	Фондове на ЕС, друга чуждестранна помощ	Частни средства
Мярка 1.1.1. Въвеждане на нови технологии, обновяване и модернизация на машини и съоръжения, достъп до иновации и ноу - хау	Обновление на производствените линии и внедряване на нови високоефективни технологии в структуроопределящите отрасли в общината	2007	Частни инвеститори и фонд на ЕС	920 000			620 000	300 000
	Внедряване на съвременни системи за контрол на качеството и организация на производствените дейности, съобразно стандартите на ЕС	2009	Частни инвеститори и фонд на ЕС	90 000		10 000	20 000	60 000
Мярка 1.1.2. Повишаване на предприемаческите умения и познания в областта на информационното осигуряване, съвременния мениджмънт и маркетинг	Перманентно организиране и провеждане на мениджърски курсове за предприемачите в общината	2010	Държавни институции и фондове	150 000		50 000	100 000	

Мярка 1.1.3. Подпомагане стартирането на малък и среден бизнес, съдействие създаването на клъстери и развитие на междуфирменото сътрудничество и публично-частното партньорство	Подобряване на бизнес средата посредством насърчаване развитието на публично – частните партньорства.	2009	Община Кюстендил и партньори	250 000	50 000		100 000	100 000
	Стимулиране на малкия и среден бизнес посредством изграждане на клъстери в областта на туризма, селско и горско стопанство – междурегионални и трансгранични проекти.	2009	Община Кюстендил	500 000			250 000	250 000
	Привличане на вътрешни и външни инвестиции посредством подготовка на общински терени и неизползван сграден фонд в съответствие с инвестиционното търсене и оползотворяване на местните природни ресурси	2008	Община Кюстендил	2 000 000	200 000		900 000	900 000
	Изграждане и развитие на бизнес инкубатори за малки и средни предприятия – реконструкция сградата на Пионерски дом.	2011	Община Кюстендил	200 000	10 000	59 000	121 000	10 000
Мярка 1.1.4. Подобряване достъпа до информация за условията за бизнес, пазари и изисквания. Подобряване средата за бизнес чрез увеличаване и подобряване на услугите за него, вкл. усъвършенстване на административните услуги	Разработване на бизнес информационна система и изграждане на бизнес мрежа.	2008	Община Кюстендил	160 000	20 000		120 000	20 000
	Оптимизиране на практиката “Обслужване на едно гише”.	2008	Община Кюстендил	155 000	55 000		100 000	
	Организиране и провеждане на обучения, семинари, конференции за ефективно използване на информационните и комуникационни технологии /електронна търговия, пазари, създаване на различни видове мрежи и т. н./	2008	Община Кюстендил	200 000	20 000		150 000	30 000

Мярка 1.1.5. Промоция и реклама за привличане на външни инвеститори и създаване на смесени предприятия	Разработване на рекламни материали за презентиране на икономическия потенциал на общината - брошури, листовки, Интернет страница и др.	2007	Община Кюстендил	50 000	10 000		30 000	10 000
	Представяне на общината в национални и международни бизнес форуми за привличане на инвестиции във високотехнологичните производства.	2012	Община Кюстендил	150 000	35 000	40 000	25 000	50 000
Цел 1.2. Подобряване на условията за развитие на традиционно и алтернативно земеделие на основата на ефективни технологии, сортове и породи и създаване на малки и средни предприятия								
Мярка 1.2.1. Развитие на овощарството чрез създаване на нови масиви, въвеждане на съвременни технологии, диверсификация към пазарноориентирани култури и уедряване на земеделските участъци	Изграждане на трансграничен информационен център за развитие на овощарството в региона Институт по земеделие Кюстендил	2008	Община Кюстендил, ФАР - ТГС	150 000		50 000	100 000	
	Създаване на нови овощни насаждения и реконструкция на стари масиви.	2009	Частни инициативи и фондове	1 000 000		150 000	350 000	500 000
	Подпомагане на земеделските производители и техните организации за разширяване на масивите посредством провеждане на дейности за комасиране на земеделските земи.	2010	Община Кюстендил	170 000	20 000	100 000	50 000	

Мярка 1.2.2. Развитие на биологично земеделие и биологично животновъдство и производство на екологично чисти продукти	Повишаване на конкурентоспособността на земеделския и преработвателния сектор и създаване на условия за реализация и експортно ориентиране на екологично - чистата продукция.	2009	Община Кюстендил	550 000		100 000	250 000	200 000
	Развитие на екологични проекти за трансгранично сътрудничество в областта на биологичното земеделие.	2008	ФАР - ТГС	200 000			200 000	
Мярка 1.2.3. Създаване на условия за предлагане и изкупуване на селскостопанската продукция / пазари, тържища, изкупвателни пунктове и други /, на основата на маркетингова стратегия за производства и пазари	Улесняване достъпа на селскостопанските производители до пазара чрез разширяване на пазарната и информационна мрежа и инфраструктури /борси, ветеринарни центрове и др./	2008	Община Кюстендил	100 000	10 000		70 000	20 000
	Изграждане на съвременен кооперативен пазар в общинския център.	2008	Община Кюстендил	2 000 000	100 000		900 000	900 000
Мярка 1.2.4. Подобряване качеството на селскостопанската продукция. Съответствие на продукцията и процедурите по създаването ѝ със стандартите и изискванията на ЕС	Прилагане на маркетинговите критерии за качество и контрол на земеделската продукция, в съответствие с европейските стандарти – Създаване на Лицензирана лаборатория за производство на чист генетичен материал	2007	Община Кюстендил	150 000		20 000	80 000	50 000
	Развитие на селскостопанското производство в съвременни и модерни агробизнес структури по европейските стандарти.	2008	Частни инвеститори	500 000			150 000	350 000

<p>Мярка 1.2.5. Внедряване на съвременни технологии, сортове и породи, както и съвременна и ефективна селскостопанска техника</p>	<p>Модернизация и разширяване на механизацията и техническите съоръжения в земеделието и разкриване на нови земеделски производства.</p>	<p>2009</p>	<p>Община Кюстендил</p>	<p>560 000</p>			<p>200 000</p>	<p>360 000</p>
<p>Мярка 1.2.6. Съдействие за сдружаване на селскостопанските производители и за повишаване на квалификацията и знанията на работещите в отрасъла. Разработване на цялостна стратегия за развитие на селското стопанство</p>	<p>Организиране и провеждане на обучителни семинари за повишаване квалификацията на земеделските производители. Запознаване с европейските критерии и стандарти в контрола, управлението и търговията на земеделски продукти.</p>	<p>2007</p>	<p>Община Кюстендил</p>	<p>30 000</p>		<p>10 000</p>	<p>10 000</p>	<p>10 000</p>
	<p>Организиране и провеждане на форуми по въпросите на биологичното земеделие и биологичното животновъдство.</p>	<p>2007</p>	<p>Община Кюстендил, МТСП</p>	<p>15 000</p>			<p>10 000</p>	<p>5000</p>

Приоритет 2: Създаване на устойчива заетост, насърчаване на равните възможности, включително за младежите, подобряване на връзките „град – село“ за интегрирано местно развитие								
Цел 2.1. Създаване на устойчива заетост при равни възможности за жени и мъже								
Мярка	Индикатор за постигането	Срок за постигане	Отговорна институция	Необходими средства	Източници на финансиране			
					Средства на местните власти	Средства от държавния бюджет	Фондове на ЕС, друга чуждестранна помощ	Частни средства
Мярка 2.1.1. Подобряване на професионалните умения на работната сила в съответствие със съвременните изисквания за развитие на пазара, бизнеса и информационното общество и при спазване на принципа за равни възможности	Разработване и внедряване на програми за допълнителна квалификация и преквалификация на населението в община Кюстендил.	2007	Община Кюстендил, МТСП	200 000		100 000	100 000	
	Организиране на обучения за придобиване на професионална квалификация и преквалификация в съответствие с потребностите на пазара на труда.	2007	Община Кюстендил, МТСП	50 000		50 000		
	Организиране на обучения за придобиване и повишаване на предприемаческите умения и насърчаване на предприемачеството при спазване на принципа за равни възможности.	2007	Община Кюстендил, МТСП	50 000		20 000	20 000	10 000

Мярка 2.1.2. Инициативи за използване на професионалното обучение, технологичния и изследователския капацитет за постигане на икономически растеж	Разработване и реализиране на проект за организиране на стажантски програми за ученици и студенти от общината в частни фирми и общинската администрация.	2008	Община Кюстендил	150 000		150 000		
Мярка 2.1.3. Достъп до продължително професионално обучение, обучение по време на работа и учене през целия живот при спазване на принципа за равни възможности	Подобряване на съществуващата и изграждане на нова образователно – квалификационна инфраструктура за нуждите на професионалното образование, обучение през целия живот и преодоляване на ниската неграмотност при спазване на принципа за равни възможности.	2009	Община Кюстендил, МТСП	150 000			100 000	50 000
Мярка 2.1.4. Активно включване на социални партньори в продължително професионално обучение и за разработване на ефективни и иновационни обучителни програми, адекватни на пазара на труда	Разработване на схема на сътрудничество и взаимодействие с организациите на работодателите и синдикатите на територията на общината по отношение на заетостта и повишаването на квалификацията на населението в община Кюстендил.	2010	Община Кюстендил	40 000		10 000	20 000	10 000
Цел 2.2. Интегрирано местно развитие чрез подобряване връзките „град - село” и подобряване на условията в населените места за живот на младежите								
Мярка 2.2.1. Създаване на по-добри условия за изява и живот на младите хора в населените места	Разработване и внедряване на програми за непрекъснато повишаване на квалификацията на младите хора.	2009	Община Кюстендил и държавни институции	150 000		150 000		

	Модернизиране и разширяване на материално техническата база на културните институции /читалища, библиотеки, интернет клубове/, спортни бази и терени в населените места	2008	Община Кюстендил	200 000		100 000	100 000	
Мярка 2.2.2. Подобряване достъпа до информация и услуги в малките населени места	Създаване и ресурсно осигуряване на информационни центрове в населените места на община Кюстендил.	2008	Община Кюстендил	50 000	10 000		20 000	10 000
Мярка 2.2.3. Осигуряване на възможност за преквалификация и бизнес	Създаване на общински центрове за квалификация и преквалификация и насърчаване на предприемаческата активност в селските райони.	2010	Община Кюстендил	50 000	10 000		30 000	10 000
Мярка 2.2.4. Подобряване на връзката град – село чрез предоставянето на услуги за селскостопански хинтерланд в малките населени места и в разкриването на малки и средни предприятия, свързани със селскостопанското производство, стимулиране развитието на т	Насърчаване разкриването на малки и средни предприятия в селските райони, свързани със селско и горски стопанство.	2010	Община Кюстендил, Частни инвеститори	150 000			75 000	75 000
	Проучване на възможностите и изграждане на тръжни борси за пласмент на продукцията на селскостопанските производители от селата.	2010	Община Кюстендил	150 000			75 000	75 000
	Обновяване, реконструиране и приспособяване на сгради за целите на селския туризъм, сгради представляващи исторически и културен интерес, частна или общинска собственост.	2009	Община Кюстендил	300 000	20 000		140 000	140 000

	Изграждане на инфраструктура и създаване на условия за развитие на екотуризма в планинските населени места.	2011	Община Кюстендил	400 000	40 000		300 000	60 000
	Създаване и модернизиране на контролирани зони за лов (места за настаняване на туристи, съоръжения на открито, стопанисване на дивеча).	2008	Община Кюстендил	75 000		25 000		50 000
Приоритет 3: Подобряване и развитие на инфраструктурата в община Кюстендил, като фактор за привличане на инвестиции, задържане и привличане на младите хора, усъвършенстване на бизнес – средата и възможностите за развитие на алтернативен туризъм								
Цел 3.1. Доизграждане, модернизиране и поддържане на техническата инфраструктура в съответствие с европейските стандарти								
Мярка	Индикатор за постигането	Срок за постигане	Отговорна институция	Необходими средства	Източници на финансиране			
					Средства на местните власти	Средства от държавния бюджет	Фондове на ЕС, друга чуждестранна помощ	Частни средства
Мярка 3.1.1. Подобряване състоянието на трето-класната пътна мрежа и уличната мрежа на територията на общината и в населените места	Изграждане на нови градски пътища, отговарящи на европейските стандарти:изграждане и подобряване на транспортна инфраструктура България – Сърбия и България – Македония (изготвяне на работни проекти).	2009	ФАР - ТГС	50 000	25 000		25 000	

	Реконструкция и модернизация на общинската пътна мрежа: играждане IV клас пътища (Бобешино – Жеравино 6,8 км, Бобешино – Црешнево 3,2 км.,Цървен дол – Коприва 8,5 км.); изготвяне на проекти за ремонт и реконструкция на: IV пътна мрежа -300 км.; улична	2010	ФАР - ТГС	20 000 000			20 000 000	
	Рехабилитация и модернизация на уличната мрежа в населените места: рехабилитация пътна мрежа в община Кюстендил: - IV пътна мрежа – 126,2 км; улична мрежа – гр. Кюстендил -110 км; Нови градски пътища – 10 км; - черни пътища – 700 км;	2011	ФАР - ТГС, Община Кюстендил	50 000 000		25 000 000		25 000 000
	Укрепване на улица в м. Хисарлъка за елиминирание свлачищните процеси	2009	НФ “Бедствия и аварии”	100 000		100 000		
Мярка 3.1.2. Изграждане на канализационна мрежа на община Кюстендил	Изграждане на канализационни колектори и ПСОВ в населените места: изграждане на пречиствателна станция и канализационни колектори за отпадни води в с. Шишковци; изграждане на пречиствателна станция и канализационни колектори за отпадни води в с. Пиперков чифлик	2010	Община Кюстендил НФ и МФ	5 500 000	200 000	2 500 000	2 800 000	
	Изграждане на канализационни колектори в малките населени места: изграждане на главен канализационен колектор с. Ябълково – I етап., Община Кюстендил; изготвяне работни проекти и изграждане на канализационни колектори в: с.Жиленци, с.Грамаждано,с. Нов Чифлик	2010	Община Кюстендил НФ и МФ	5 000 000	150 000	1 850 000	3 000 000	

	Изграждане на канализация за дъждовни води: канализация за дъждовни води по ул. "Самодивска" кв. "Изток;	2011	Община Кюстендил НФ и МФ	50 000	10 000	40 000		
Мярка 3.1.3. Модернизация и рехабилитация на остарялата водопроводната мрежа в цялата община. Доизграждане на пречиствателни станции за питейна вода	Изграждане на нова и реконструкция на съществуващата водопроводна мрежа, с цел подобряване на социално битовото и комунално обслужване на населението, подобряване на екологичната обстановка и повишаване на инвестиционната привлекателност на община Кюстендил	2009	Община Кюстендил НФ и МФ	15 000 000	500 000	2 000 000	12 500 000	
	Изграждане на нови пречиствателни станции за питейни води: изграждане резервоар за питейна вода 300 м3 – висока зона, с. Богослов Рехабилитация на водопровод "Осогово"	2013	НФ и МФ	2 300 000		300 000	1 900 000	
Мярка 3.1.4. Разширяване и модернизация на енергийната инфраструктура за внедряване на енергоефективни технологии и използване на възобновяеми енергийни източници	Рехабилитация и модернизация на съществуващите ел. проводни съоръжения	2013	Община Кюстендил	1 150 000	150 000	500 000	500 000	
	Газифициране на общински сгради: изготвяне на работни проекти за газифициране и газифициране на общински сгради, в съответствие с ИП на "Овергаз" за 25 общински сгради	2012	Община Кюстендил, Овергаз	3 450 000	150 000		1 500 000	1 500 000
	Климатизация и отопление на художествена галерия "Владимир Димитров - Майстора".	2008	Община Кюстендил НФ "Козлодуй"	380 000	10 000		370 000	
	Проучване на възможностите за използване на възобновяеми енергийни източници /ВЕЦ, вятърни централи, органични отпадъци/.	2009	Частна инициатива	2 000 000			1 000 000	1 000 000

Мярка 3.1.5. Подобряване на достъпа и развитието на информационните и комуникационни технологии и услуги	Подмяна на аналоговата телекомуникационна мрежа с цифрова на територията на Община Кюстендил.	2010	Община Кюстендил, БТК	5 000 000				5 000 000
	Осигуряване на качествена интернет - връзка за малките населени места на територията на Община Кюстендил.	2008	Община Кюстендил, Частни инвеститори	250 000			200 000	50 000
	Увеличаване интернет достъпа за училища и публични институции.	2007	Община Кюстендил, МТС	1 000 000		1 000 000		
	Въвеждане на информационните технологии в библиотечното дело.	2007	Община Кюстендил	25 000	5 000		20 000	
	Разширяване на видовете пощенски услуги.	2008	Български пощи, Община Кюстендил	150 000		150 000		
	Осигуряване на по-широко и качествено покритие от мрежите на мобилните оператори.	2007	Частни инвеститори	10 000 000				10 000 000
	Осигуряване на покритие с качествен телевизионен и радио-сигнал.	2008	Община Кюстендил	3 000 000		2 000 000		1 000 000
	Използване на информационните и комуникационните технологии за осигуряване на възможности за редовно или професионално обучение на групи от населението в Община Кюстендил чрез създаване на мултимедийни телецентрове.	2009	Частна инициатива, МФ	150 000			80 000	70 000

	Създаване и развитие на общински център по проблемите на внедряването на високите технологии.	2007	Община Кюстендил, МФ	30 000	10 000		20 000	
Цел 3.2. Създаване на благоприятни условия за труд, отдих и бизнес на територията на общината и за привличане на младите хора								
Мярка 3.2.1. Доизграждане, реструктуриране и модернизиране на социалната инфраструктура и нейната материално-техническа база	Реновиране и реконструкция на общински сгради, предоставящи социални услуги.	2008	МФ, МИ	1 000 000			1 000 000	
	Подобряване качеството на живот на хора с умствени, физически увреждания и деца лишени от родителски грижи – ДЛЛУ, с. Преколница, ДЛФУ "Ильо Войвода", Дневен център за деца и младежи с увреждания, Дом за медико – социални грижи	2007	Община Кюстендил, МФ	550 000	20 000		530 000	
	Благоустрояване на селищната инфраструктура - паркове, детски площадки, площади, велосипедни алеи, зони за отдих, паркинги и др., гр. Кюстендил и селата в общината.	2009	Община Кюстендил, МФ Частни инвеститори	1 028 000	200 000		728 000	100 000
	Санитаране на общински административни сгради и културни институции	2012	Община Кюстендил, НФ и МФ	1 000 000	200 000		800 000	
	Основен ремонт – Театър гр. Кюстендил	2010	Община Кюстендил НФ, МФ	2 100 000	100 000	500 000		1 500 000
	Изграждане на административна сграда за кметство в кв. "Изток", гр. Кюстендил	2010	Община Кюстендил	160 000	160 000			
	Подобряване на обществената техническа инфраструктура и изграждане на жилища за етническите малцинства в кв. "Изток", гр. Кюстендил.	2013	ФАР, Декада, Външно фин-не	5 000 000	200 000	2 500 000	1 800 000	500 000

	Кадастрално заснемане и изработване на регуляционен план и план за застрояване на кв. "Изток"	2009	Община Кюстендил	200 000	200 000			
	Изработване на ПУП за м. "Гърлянски черешарник" и м. "Лозенски механи", гр. Кюстендил	2009	Община Кюстендил	120 000	120 000			
Мярка 3.2.2. Подобряване на ефективността на образователната система, вкл. адекватност на обучителните програми с пазара на труда и повишаване квалификацията на педагогическия персонал и оптимизиране на материално техническата база.	Реконструкция сградите на бивше военно поделение, кв. Колуша за изграждане на съвременен образователен център.	2008	МРРБ, МО, Община Кюстендил	25 100 000	100 000	25 000 000		
	Конструктивно укрепване на 7 сгради – детски градини.	2007	Програма на МФ	75 000			75 000	
	Санитаране на общински сгради – детски градини (17 бр.)	2010	Община Кюстендил МФ	1 425 000	200 000	225 000	1 000 000	
	Санитаране на общински сгради – училища (8 бр.)	2011	Община Кюстендил НФ, МФ	2 920 000	250 000	1 270 000	1 400 000	
	Оборудване с компютърна техника и осигуряване на Интернет достъп в учебните заведения с цел придобиване на степен на грамотност по отношение на информационните и комуникационни технологии.	2008	Община Кюстендил, НФ, МФ	500 000	100 000	200 000	200 000	
Мярка 3.2.3. Подобряване на здравното обслужване на населението и достъпа до него	Обновяване и модернизация на материално – техническата база и технологичното оборудване на здравните заведения за осигуряване на широк достъп до медицинска помощ.	2010	Община Кюстендил, НФ, МФ	1 680 000	180 000	500 000	1 000 000	

	Разработване на проекти за изготвяне на образователни програми, насочени към повишаване на информираността, развитие на нагласи и умения за превенция на рисково за здравето поведение.	2008	Община Кюстендил, МФ	100 000			100 000	
	Разработване на училищни здравно – образователни програми и подобряване на материално техническата база за провеждане на общинската здравна политика в училищата и детските заведения	2008	Община Кюстендил, НФ	300 000	100 000	200 000		
Мярка 3.2.4. Съдействие и последователни действия за реинтеграция на групи в социална изолация	Създаване на център за превенция на социално изключване и провеждане на активна политика за реинтеграция на групи в неравностойно положение.	2008	Община Кюстендил, МТСП, Частна инициатива, МФ	150 000	10 000	50 000	50 000	40 000
	Проучване и разработване на механизъм за достъп до стопанска дейност и осигуряване на доходи на групи в неравностойно положение чрез развитие на малък семеен бизнес	2007	Община Кюстендил, МТСП	100 000	10 000	20 000	70 000	
	Организиране и провеждане на обучения на групи в неравностойно положение с цел повишаване на адаптацията и конкурентоспособността им на пазара на труда.	2007	Община Кюстендил, МТСП, МФ	50 000		25 000	25 000	
Мярка 3.2.5. Развитие на физкултурата и спорта, както и извънкласните форми за занимания с деца и младежи	Подобряване на материално техническата база за развитие на физкултурата и спорта в община Кюстендил – ремонт и реконструкция на спортен комплекс “Осогово”, хотелски комплекс “Осогово”, спортно възстановителен център “Алай баня”, картинг писта.	2011	Община Кюстендил, Частна инициатива	4 500 000	50 000			4 450 000

	Проучване и разработване на проект за създаване на регионален спортен колеж.	2009	Община Кюстендил, Частна инициатива	3 050 000	50 000			3 000 000
	Създаване на младежки клубове за насърчаване и подпомагане на извънкласните форми за работа с деца и младежи.	2011	Община Кюстендил, Частни инвеститори	100 000	50 000			50 000
	Организиране на обучения за повишаване капацитета /квалификационни курсови, преквалификация/ на кадрите за нуждите на спорта и туризма.	2009	Община Кюстендил, Частни инвеститори	150 000			100 000	50 000
Мярка 3.2.6. Увеличаване на социалните услуги, предлагани на територията на общината, както и тяхната ефективност и партньорство с НПО	Изграждане на медико–социален център за въвеждане на алтернативни форми за социални и здравни услуги	2007	Община Кюстендил, НПО, Местни общности	200 000	200 000			
	Изграждане на дом за възрастни хора – с. Шишковци	2012	Община Кюстендил	1 500 000	400 000	1 100 000		
	Изграждане на кризисен център за безпризорни деца, жени претърпели насилие и непълнолетни майки в риск.	2008	Община Кюстендил	150 000	150 000			

Приоритет 4: Опазване на културното и природно наследство, устойчиво и щадящо околната среда използване за развитие на туризъм, развитие на подходяща социална среда и възможности за културно и образователно развитие в община Кюстендил								
Цел 4.1. Опазване на биологичното разнообразие и околната среда и щадящо използване								
Мярка	Индикатор за постигането	Срок за постигане	Отговорна институция	Необходими средства	Източници на финансиране			
					Средства на местните власти	Средства от държавния бюджет	Фондове на ЕС, друга чуждестранна помощ	Частни средства
Мярка 4.1.1. Опазване на културното наследство на района и използване за нуждите на екотуризма и културния туризъм	Изготвяне на проекти за консервация, реставрация и съхранение на паметници на културата и архитектурата	2008	Община Кюстендил	1 328 000	100 000	1 228 000		
	Изграждане на регионален демонстрационно – обучителен център за традиционни занаяти и етнография	2009	Община Кюстендил	350 000	50 000		300 000	
	Изготвяна на проект за доизграждане сградата на Художествената галерия “Владимир Димитров - Майстора”	2010	Община Кюстендил	3 000 000		100 000	2 900 000	
	Проучване на културното наследство на района за развитие на религиозен и екотуризъм и разработване на проекти за тематични маршрути и нови туристически продукти	2011	Община Кюстендил	150 000		100 000	50 000	
Мярка 4.1.2. Опазване на биологичното разнообразие на територията на община Кюстендил	Изработване на стратегия за съхраняване и природосъобразно стопанисване на защитените територии в община Кюстендил	2008	Община Кюстендил	50 000	50 000			
	Екологични проекти за трансгранично сътрудничество в областта на опазване на биологичното разнообразие, биологичното земеделие	2008	Община Кюстендил. ФАР	75 000			75 000	

	Разработване на проекти за възстановяване на деградирани екосистеми и осигуряване възстановяването на застрашените видове	2008	Община Кюстендил, МОСВ	350 000	50 000	300 000		
	Организиране на обучителни семинари за популяризиране и опазване на биологичното разнообразие	2008	Община Кюстендил, МОСВ	50 000			50 000	
Мярка 4.1.3. Въвеждане на ефективен контрол върху замърсяването на водите, почвите и въздуха, включително трансграничните замърсявания. Изграждане на пречиствателни станции за питейни и отпадни води	Разработване на стратегия за опазване на околната среда в община Кюстендил	2007	Община Кюстендил	25 000	25 000			
	Разработване на проекти за ефективно управление и подобряване качеството на атмосферния въздух, почвите и водите – вкл. трансгранични и междурегионални проекти	2007	Община Кюстендил, МОСВ	100 000	25 000		75 000	
	Оптимизиране сметосъбирането в 12 населени места и предотвратяване възникването на нерегламентирани сметища	2010	Община Кюстендил	700 000	700 000			
	Изграждане на сепарираща инсталация за ТБО	2009	Община Кюстендил	20 000 000	1 000 000		9 000 000	10 000 000
	Рекултивация на хвостохранилища 1, 2 и 3 – с. Преколница и с. Гюешево	2011	Община Кюстендил	3 035 000	35 000	3 000 000		
Мярка 4.1.4. Трансгранично сътрудничество за опазване на околната среда и използването на природни и културни дадености за развитие на съвместни туристически инициативи в областта на екотуризма	Разработване на стратегии и оперативни програми за трансгранично сътрудничество в областта на опазване на околната среда и туризма	2008	Община Кюстендил. ФАР	50 000	15 000		35 000	
	Разработване на система за трансграничен мониторинг на замърсяванията на въздуха, почвите и водите	2009	Община Кюстендил	15 000	15 000			

<p>Мярка 4.1.5. Събиране, временно съхранение и поетапно ликвидиране на пестициди и други отровни вещества, намиращи се на територията на община Кюстендил. Поетапно изграждане на депа за умрели животни.</p>	<p>Ремонт и реконструкция на склад за пестициди в махала Коилица с. Драговищица</p>	<p>2008</p>	<p>ПУДООС</p>	<p>100 000</p>		<p>100 000</p>			
<p>Мярка 4.1.6. Увеличаване на зелените площи и паркове на територията на общината, както и тяхното поддържане</p>	<p>Реконструкция и изграждане на нови зелени площи в община Кюстендил</p>	<p>2012</p>	<p>Община Кюстендил</p>	<p>500 000</p>	<p>150 000</p>		<p>350 000</p>		
	<p>Провеждане на лесозащитни мероприятия и оптимизиране състоянието на зелените площи в лесопарк "Хисарлъка"</p>	<p>2012</p>	<p>Община Кюстендил</p>	<p>250 000</p>	<p>250 000</p>				
	<p>Разработване на проекти за озеленяване на жилищните квартали /кв. Младост, кв. Бузлуджа, кв. Изток, кв. Герена/ и изграждане на зелени бариери и коридори около населените места и индустриалните зони</p>	<p>2008</p>	<p>Община Кюстендил</p>	<p>1 000 000</p>	<p>100 000</p>	<p>900 000</p>			
<p>Цел 4.2. Създаване на устойчива заетост чрез развитие на алтернативен туризъм</p>									
<p>Мярка 4.2.1. Съдействие за създаване на подходяща обща и специфична туристическа инфраструктура, включително малки семейни хотели и къщи, посетителски и информационни центрове, информационно осигуряване и други</p>	<p>Изграждане на подходяща туристическа инфраструктура и насърчаване на малкия семеен бизнес в сферата на алтернативния туризъм;</p>	<p>2010</p>	<p>Частен инвеститор</p>	<p>1 500 000</p>				<p>1 500 000</p>	

Мярка 4.2.2. Инвентаризация на туристическите ресурси /исторически, културни, етническо и религиозно многообразие, екологични, биоразнообразие и други /	Оценка на туристическия потенциал и разработване на стратегия на туризма като водещ за социално – икономическото развитие.	2008	Община Кюстендил					
	Разработване на регистър на туристическите територии и обекти, включващ зоните за рекреация, културно – историческите обекти и защитените природни територии.	2007	Община Кюстендил	45 000	45 000			
Мярка 4.2.3. Разработване на адекватни на местните ресурси туристически продукти, предимно в областта на използването на богатия ресурс от минералните води	Реновиране и модернизиране базите на специализираните лечебно - профилактични и възстановителни комплекси за ефективно използване на богатият ресурс от минерални води за развитие на комплексен туризъм и в частност на здравния туризъм.	2012	Община Кюстендил, Частни инвеститори	500 000	150 000			350 000
	Изграждане на инфраструктура на екотуристически маршрути в Осоговска планина за създаване на съвременни условия за практикуване на екотуризъм /заслони, навеси, чешми, паркова мебел, информационни и указателни табели, паркинги, детски площадки	2011	Община Кюстендил, Частни инвеститори	300 000	50 000			250 000
	Обновяване, реконструкция и приспособяване на сгради, общинска или частна собственост, за развитие на селския туризъм.	2010	Община Кюстендил	150 000	150 000			
	Изграждане на помещения и създаване на условия за настаняване в зони на открито /къмпинги, бази за отдих, ваканционни селища и др./.	2007	Община Кюстендил	20 000	20 000			

<p>Мярка 4.2.4. Създаване и подкрепа на подходящи структури за подкрепа развитието на туризма / туристически информационен център, туристически съвет и браншови сдружения /. Подобряване капацитета на предприемачите за екотуризъм и обучение на местните общнос</p>	<p>Изграждане на туристически информационен център за оптимизиране развитието на туризма /комплексно туристическо обслужване, подпомагане на местните предприемачи от туристическия бизнес, обединяване на усилията на туристическите фирми от региона и промоцира</p>	2009	Община Кюстендил	50 000	50 000			
	<p>Създаване на нови бизнес – браншови организации чрез привличане на външни и вътрешни инвестиции</p>	2008	Община Кюстендил, НПО	55 000	55 000			
	<p>Организиране и провеждане на обучителни семинари в областта на туризма, запознаване на местните предприемачи и местната общественост с добрите практики от ЕС.</p>	2008	Община Кюстендил	60 000	60 000			
	<p>Организиране и провеждане на туристически форуми /изложби, конференции, кръгли маси и др./ за обмяна на опит и добри практики в областта на туризма.</p>	2009	Община Кюстендил	30 000	30 000			
<p>Мярка 4.2.5. Разработване и прилагане на маркетингова стратегия за представяне и реклама на туристическите продукти и възможностите за туризъм в община Кюстендил. Контакти с туроператори и туристически агенции. Създаване на клъстери.</p>	<p>Разработване на цялостна маркетингова стратегия за реклама на туристическите продукти и възможностите за туризъм в община Кюстендил</p>	2009	Община Кюстендил	30 000	30 000			
	<p>Изграждане на регионални и трансгранични туристически клъстери</p>	2011	Община Кюстендил	150 000	150 000			
	<p>Провеждане на активна рекламна кампания в средствата за масова информация и в специализирани издания за формиране “имидж” на общината като благоприятна за туристически посещения.</p>	2008	Община Кюстендил	180 000	180 000			

	Изготвяне и разпространяване на рекламни - информационни материали / пътеводители, карти, указателни табели, брошури, дигитални, филми, и компактдискове , туристически интернет портал за Кюстендилска община.	2008	Община Кюстендил	150 000	150 000			
--	---	------	------------------	---------	---------	--	--	--

Приоритет 5: Усъвършенстване на институционалния капацитет на публични власти, организации и институции за съвместно местно развитие.

Цел 5.1. Развитие на капацитета на местните институции и гражданските организации, прозрачност и публичен контрол в местното самоуправление, работа в партньорство.

Мярка	Индикатор за постигането	Срок за постигане	Отговорна институция	Необходими средства	Източници на финансиране			
					Средства на местните власти	Средства от държавния бюджет	Фондове на ЕС, друга чуждестранна помощ	Частни средства
Мярка 5.1.1. Повишаване на управленския капацитет на местната власт и местните организации	Организиране на обучения за укрепване капацитета на местната власт и местните организации по програмиране, разработване и управление на проекти и ефективно усвояване на средствата от Структурните фондове и Кохезионния фонд	2007	Община Кюстендил	70 000	70 000			
Мярка 5.1.2. Подобряване на услугите от местната власт, информационното обслужване и достъпа на населението	Разширяване модела на административно обслужване на "едно гише" за подобряване на предоставяните услуги от местната власт	2008	Община Кюстендил	200 000	200 000			
	Изграждане на общински център за услуги и информация	2009	Община Кюстендил	150 000	150 000			

	Изграждане на капацитет за подобряване на предоставяните услуги от местната администрация чрез организиране на обучения по мениджмънт	2008	Община Кюстендил	50 000	50 000			
	Създаване и поддържане на интернет страница на община Кюстендил институционализиране на обществен посредник в община Кюстендил – гарант на гражданските права	2009	Община Кюстендил	50 000	50 000			
Мярка 5.1.3. Въвеждане на системи за управление на общинската собственост, за управление на персонала, за управление качеството на публичните услуги, системи за управление на средства от структурните фондове / одитни пътеки / и други	Внедряване на система за управление на качеството на административното обслужване ISO-9001и други системи в съответствие с европейските стандарти	2007	Община Кюстендил	100 000	100 000			
Цел 5.2. Развитие на партньорство за местно развитие между местната власт, НПО и други организации и институции и стимулиране гражданското участие в управлението								
Мярка 5.2.1. Въвличане на ключовите институции и организации за съвместно участие в местното развитие, създаване на дългосрочни партньорства и мрежи	Формиране на фокус групи с представители на местната власт, гражданското общество и ключови институции и създаване на инициативен комитет за координация и взаимодействие при решаване на приоритетни проблеми в община Кюстендил	2008	Община Кюстендил	25 000	25 000			

	Създаване на механизми за ефективни дългосрочни партньорства между местната власт и ключови институции за разработване, финансиране и управление на съвместни проекти и прилагане на интегрирани програми за развитие на община Кюстендил	2007	Община Кюстендил	20 000	20 000			
Мярка 5.2.2. Съдействие и подкрепа за изграждане и стимулиране активността на гражданския сектор на територията на общината	Създаване и укрепване на обществени фондове за подкрепа на граждански инициативи в съответствие с местните потребности – фактор за мобилизация на ресурсите в общността	2009	Община Кюстендил	25 000	25 000			
	Съдействие за укрепване и за постигане на финансова устойчивост на НПО в община Кюстендил за улесняване достъпа на НПО до качествено обучение и консултиране по теми, свързани с дейността им; развитие на пазарното мислене и насърчаване на пазарно поведение	2007	Община Кюстендил, ШАРС	20 000	10 000		10000	
Мярка 5.2.3. Съдействие и целенасочени усилия за интегриране на всички етноси за равноправно и пълноценно участие в обществения живот. Създаване на условия за участие на младите хора в живота на общността и в местното управление	Разработване на проекти по изпълнение на националната Рамковата програма за равноправно интегриране на ромите и на Националния план за действие десетилетие на ромското включване	2007	Община Кюстендил	15 000	15 000			

IV. ИНДИКАТОРИ ЗА ОЦЕНКА НА ПЛАНА, РЕД И НАЧИН ЗА АКТУАЛИЗАЦИЯ

1. Наблюдение, оценка и актуализация на ОПР

Изпълнението на планов документ от средносрочен тип, каквото се явява Общинският план за развитие на Община Кюстендил представлява продължителен, сложен и моноогообхватен процес, който зависи от фактори и промени във вътрешната и външната среда. Ето защо той подлежи на постоянно наблюдение и контрол на изпълнението на предвидените приоритети, цели и мерки.

Непосредственият контрол и отговорност по изпълнение на Плана е на Кмета на Общината. В рамките на тази отговорност Кмета определя Група за наблюдение изпълнението на Общинския план за развитие на община Кюстендил.

Групата е в състав:

- заместник кмет на община;
- двама общински специалиста;
- трима общински съветника;
- двама представители на НПО;
- двама представители на бизнеса и/или на браншови организации;
- един представител от гражданите.

Кметът определя конкретния състав на Групата със своя заповед, като представителите на Общинския съвет в групата за наблюдение се определят на заседание на Съвета.

Групата за наблюдение има следния обхват на работа:

- наблюдава процеса на реализация на Общинския план за развитие;
- на база на по-долу посочените оценки изготвя различен тип документи, основно доклади с оценка, препоръки и предложения;
- групата ще извърши четири вида оценки:
 1. Ежегодни за оценка на изпълнението и напредъка по реализация на плана. Тази оценка се извършва като се сравни Програмата за реализация на Общинския план за развитие за съответната година с изпълнението на

поставените в ней цели, използването на финансовите ресурси, необходимост от актуализация, препоръки и предложения за актуализация и за следващата ПРОПР и др.; Групата изготвя ежегоден доклад.

2. При необходимост – при сериозна промяна в ситуацията, при задание от Общинския съвети други, Групата изготвя документ, съгласно поставената задача.
3. При влизане на България в ЕС в края на 2006 г. или началото на 2007 г. Групата изготвя доклад за изпълнението на Общинската стратегия 2000 – 2006 г. с препоръки и предложения за актуализация на Плана.
4. В края на периода Групата изготвя доклад за цялостното изпълнение на Общинския план за развитие с оценка на постиженията и въздействието от реализацията на плана, оценка на ефективността на ресурсите, анализ на изпълнението, изводи и препоръки за новия ОПР и др. Препоръчва се включването на външни експерти.

Основни резултати и индикатори за оценка реализацията на Общинския план за развитие на Община Кюстендил:

- Брой обновени производствени линии и внедрени нови технологии;
- Брой внедрени системи за контрол на качеството;
- Брой установени ефективни публично-частни партньорства;
- Брой изградени клъстери в отделните сектори на икономиката;
- Привлечени външни инвестиции – лева;
- Изградени бизнес инкубатори и брой на ползвателите на техните услуги;
- Изградени бизнес информационни мрежи;
- Изграден трансграничен информационен център за развитие на овощарството;
- Два нови овощни насаждения;
- Брой реализирани проекти за екологично биологично земеделие;
- Изграден нов кооперативен пазар в Кюстендил и брой ползватели годишно;
- Брой безработни, преминали курсове за преквалификация;
- Брой културни институции с обновена и модернизирана материална база;
- Брой създадени нови пазари за селскостопански стоки;

- Площи модернизиран и контролирани зони за лов (места за настаняване на туристи, съоръжения на открито, стопанисване на дивеча);
- Км. нови и реконструирани пътища;
- Км. изградени канализационни мрежи;
- Брой изградени пречиствателни станции;
- Км. изградени водопроводни мрежи;
- Брой газифицирани сгради и количество ползватели;
- Брой санирани и ремонтирани общински сгради със социално, културно и образователно предназначение;
- Брой ликвидирани нерегламентирани сметища;
- Брой населени места с организирано съвременно сметосъбиране;
- Кв.м. нови зелени площи;
- Брой обекти, пригодени за развитие на селски туризъм;
- Брой съвместни проекти, между местната власт и представители на бизнеса и неправителствения сектор, финансирани от ЕС;

2. Ред и начин за осигуряване на информация и публичност на плана

Общинският план за развитие на Община Кюстендил се разработва с широко участие на местната общност и на практика включва всички заинтересовани страни. Предварителната подготовка по разработване на плановия документ е стартирана от общинската администрация още през 2004 г. Започнало е събиране на документи и консултации с някои заинтересовани страни. В началото на 2005 г. ръководството на Община Кюстендил създава работни групи и привлича консултантски екип по разработването на плана. Приет е график за разработване на плана, в който е залегнало включването на различните заинтересовани страни, институции, организации и граждани в разработването. Проведени са поредица от срещи с представители на заинтересованите страни за разглеждане на отделни елементи на плана.

Едновременно с това през целия процес на планиране местната общност е информирана за статуса на разработване на плановия документ и за очакванията за

мнения и коментари. Този подход определя плановия процес като достатъчно отворен и публичен за всички, които са желали и са могли да изкажат мнение, да препоръчат и защитят потребностите на своята група, институция или заинтересована страна.

Планът за развитие на Община Кюстендил е приет на открита сесия на Общинския съвет, като в съответствие с достъпа до информация той е достъпен за всички граждани. Отделни части на плана са публикувани и разпространени чрез медиите.

Пълният текст на Общинския план за развитие на Община Кюстендил е изпратен на областния управител на Област Кюстендил.

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

ВЪВЕДЕНИЕ.....	2
I. Социално-икономически анализ на община Кюстендил.....	5
1. Общи сведения за общината	5
1.1. Месторазположение и природно-климатични условия	5
1.2. Население	11
1.3. Територия	24
2. Развитие на стопанския сектор.....	25
2.1. Обща динамика	25
2.2. Аграрен сектор	28
2.3. Горско стопанство	29
2.5. Промисленост	30
2.6. Общински търговски дружества	33
2.7. Инвестиции.....	35
2.8. Състояние на туризма.....	35
2.9. Търговия и услуги.....	49
2.10. Неправителствени организации	50
3. Човешки ресурси и развитие на социалния сектор	51
3.1. Брой и динамика	51
3.2. Програми и мерки за заетост	62
3.3. Образование.....	64
3.4. Социални грижи.....	69
3.6. Съобщения.....	74
3.7. Култура	75
4. Състояние на инфраструктурата и екологията	77
4.1. Инфраструктура	77
4.2. Екология.....	84
4.3. Битови отпадъци	87
4.4. Екологично състояние на водните ресурси.....	90
4.5. Качество на питейните води и ефективност на пречиствателните съоръжения	91
4.6. Замърсяване на почвите	91
4.7. Шумово замърсяване	92

4.8. Радиационен фон	92
5. SWOT анализ на община Кюстендил	93
II. Визия, приоритети и мерки за развитие.....	105
III. Стратегическо финансово планиране на инвестиционните проекти в община Кюстендил	122
1. Финансова прогноза	122
1.1. Цели.....	122
1.2. Методика, възприета при прогнозирането	122
1.3. Основни допускания.....	123
1.4. Финансова прогноза	124
2. Индикативни финансови таблици	143
IV. ИНДИКАТОРИ ЗА ОЦЕНКА НА ПЛАНА, РЕД И НАЧИН ЗА АКТУАЛИЗАЦИЯ.....	167
1. Наблюдение, оценка и актуализация на ОПР	167
2. Ред и начин за осигуряване на информация и публичност на плана.....	169